

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse instituut
Tsiviilõiguse õppetool

Kaisa Laidvee

**ASJADE KOGUMI KINDLUSTUS KUI SPETSIIFILINE
KINDLUSTUSTOODE**

Magistritöö

Juhendaja dr. iur. Janno Lahe

Tartu 2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Asjade kogumi kindlustuse olemus ja erisused tavalisest asjakindlustusest	9
1.1 Asjade kogumi olemus	9
1.2 Asjade kogumi kindlustus kui kahjukindlustus	17
1.2.1 Kahjukindlustuse põhimõtete kohalduvus asjade kogumi kindlustamisel	17
1.2.2 Asjade kogumi kui abstraktse varakogumi kindlustus	21
1.3 Kindlustuskaitse alla kuuluvad isikud	25
1.4 Kindlustuskaitse lõppemine asja ja asjade kogumi kindlustamise puhul	30
2. Üle- ja alakindlustus asjade kogumi kindlustamisel	35
2.1 Kindlustussumma ja kindlustusväärtus asjade kogumi kindlustamisel	35
2.2 Alakindlustus asjade kogumi kindlustuse korral	41
2.3 Ülekindlustus asjade kogumi kindlustamisel	49
3. Kindlustusandja täitmiskohustus ja kindlustusvõtja tõendamiskoormis asjade kogumi kindlustamisel	53
3.1 Kindlustusandja täitmiskohustuse määratlemine	53
3.2 Tõendamiskoormis asjade kogumi kindlustamise puhul	56
Kokkuvõte	63
Insurance of an aggregate of objects as a specific insurance product	68
Kasutatud allikad	74
Kasutatud kirjandus	74
Kasutatud õigusaktid	75
Kasutatud kohtulahendid	75
Kasutatud tüüptingimused	76
Muud materjalid	77

Sissejuhatus

Kindlustusõigus on valdkond, millega puutuvad ühes või teises olukorras kokku kõik inimesed. Kindlustus on justkui puhver, mis on loodud inimese jaoks, et kahju tekkimisel isiku varale või temale endale oleks võimalik sellise kahju hüvitamine. Kindlustuse mitmetest liikidest on käesoleva töö teemaks just kahjukindlustus ja selle spetsiifilisem osa – varakindlustus. Nagu mõistest tuleneb, on varakindlustus kindlustus varaga seonduvate riskide vastu, nagu tulekahju, vargus, veekahjustused. Käesolevas töös tulevad käsitlemisele just koduse vara ja ettevõtte varaga seonduvad küsimused. Varakindlustuse väljamaksed moodustasid Finantsinspektsiooni andmetel 2013. aasta I poolaastal kolmanda suurima osa kahjukindlustuse väljamaksetest, mistõttu saab öelda, et varakindlustus moodustab väga suure osa kahjukindlustusest. Kokku tehti väljamakseid I poolaasta jooksul 14 miljoni euro ulatuses.¹

Pidades materiaalse vara kindlustuse puhul silmas kindlustusvõtjate mugavust, pakuvad kindlustusandjad tänapäeval võimalust kindlustada oma kodune vara või ettevõtte vara asjade kogumina. Sellele võimalusele keskendub ka käesolev magistr töö, mille teemaks on asjade kogumi kindlustamine kui spetsiifiline kindlustustoode. Paljud inimesed ei ole tänapäeval siiski asjade kogumi olemusest ja selle kindlustamise võimalustest kuigi teadlikud. Kindlustusandjad pakuvad koduse vara ja ettevõtte vara kindlustamisel kahte võimalust: kindlustada kogum konkreetseid esemeid määratlemata või fikseerida see vara nimekirjaga. Kindlustades koduse vara või ettevõtte vara kogumina nimekirjaga, on kindlustatud asjad määratletud, mistõttu on teada ka nende väärtused. Sellega on kõrvaldatud ka osad õiguslikud probleemid, mis asjade kogumina kindlustamisel ilma nimekirjata esinevad ning mille analüüsimisega käesolev töö eelkõige ka tegeleb.

Võlaõigusseaduse² (edaspidi ka VÕS) jõustumisega jõustus ka praegu kehtiv kindlustusõiguse regulatsioon. Asjade kogumit puudutavas osas on regulatsioon väga minimalistlik ja

¹ Finantsinspektsiooni andmetel on mahuliselt suurimaks kindlustusliigiks Eestis kaskokindlustus 35% osakaaluga. Varakindlustus on aga kolmas suurim kindlustusliik, mille kindlustusmaksete maht 2013. aasta I poolaastal oli 31 miljonit eurot.

² Võlaõigusseadus. 26.09.2001. RT I 2001, 81, 487... RT I, 29.11.2013, 4.

üldsõnaline, sätestades lühidalt vaid kogumi kindlustamise sisu. VÕS on jõus olnud nüüdseks juba üle kümne aasta, sellegipoolest teoreetiline kirjandus asjade kogumi kindlustamise osas suuresti puudub. Sellest tuleneb ka antud teema teoreetiline aktuaalsus. Tegemist on erialakirjanduses, niisamuti ka magistri ja doktoritöodes käsitlemata valdkonnaga, olgugi, et kohtupraktika juhtumid näitavad, et valitseb segadus isegi asjade kogumi olemuslikes küsimustes ja selle eesmärgis. Koduse vara ja ettevõtte vara kindlustus moodustavad suure osa varakindlustusest³ ja sisaldavad ka probleemküsimusi, mida siiani käsitletud ei ole.

Magistritöö eesmärgiks on leida vastus küsimusele, millised on asjade kogumi kui spetsiifilise kindlustustoote regulatsiooni kitsaskohad ja sellega kaasnevad probleemid ning pakkuda nendele probleemidele argumenteeritud lahendusi. Küsimus sellest, millised on erisused asja kindlustamisel varakindlustuses ja asjade kogumi kindlustamisel, on töö keskmes. Töö eesmärgi tingib just asjade kogumi kindlustuse regulatsiooni vähesus Eesti õiguses. Regulatsiooni piisavuse hindamiseks on autor võrrelnud Eesti õiguskorda teiste riikide asjakohase regulatsiooniga.

Magistritöö raames on autor käsitluse alla võtnud mitmed küsimused, mille alusel ja pinnalt asjade kogumi regulatsiooni analüüsida ja nende sisulise ja loogilise järjestuse alusel on paika pandud ka töö struktuur. Esimene peatükk keskendub asjade kogumi olemuse analüüsimisele ja selle sisu defineerimisele. Sellest tulenevalt on olulised küsimused, mis üldse saab moodustada kogumi ning mis sellest välja jääb. Samuti on uurimiskeskmes küsimus, milline on kindlustuskaitse ulatus asja ja asjade kogumi kindlustamisel. Sellest tulenevalt käsitleb autor kindlustuskaitse alla kuuluvate isikute ringi ning kindlustuskaitse lõppemise võimalusi. Kuna asjade kogumi kindlustus on osa üldisest kahjukindlustusest, leiavad töös lühidalt käsitlemist ka üldise kahjukindlustuse olulised põhimõtted ning sealt tulenevalt ka kogumikindlustuse eelised kindlustusvõtja jaoks ehk miks on asjade kogumi kindlustamine tänapäeva kahjukindlustuses oluline instituut.

Teises peatükis käsitleb autor küsimusi, kuidas toimub asjade kogumi puhul kindlustusväärtuse ja sellest tulenevalt kindlustussumma määramine erinevalt asjade kindlustusest. Samuti arutleb autor asjade kogumi kindlustamisega seotud probleematika üle, mis on käsitlemist leidnud ka Eesti kohtulahendites. Nimelt on uurimise all küsimus sellest,

³ Eesti Kindlustusseltside Liidu kindlustusturu statistika seisuga 01.03.2012. If kindlustuse puhul moodustab kodukindlustus ja ettevõtte varakindlustus kokku ligi 35% varakindlustuse turuosast, teistel kindlustusandjatel ~ 25-30%. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.eksl.ee/images/files/Kindlustusturg_2011_4kv.pdf

milline on alakindlustuse regulatsiooni seos asjade kogumi kindlustamisega ning kuidas toimub sellisel puhul üldse alakindlustuse regulatsioonist tuleneva proportsionaalsuse reegli rakendamine. Lisaks alakindlustusele vaadeldakse analoogselt ka ülekindlustuse tekkimise võimalust asjade kindlustamisel kogumina ning selle tagajärgi.

Kolmandas peatükis keskendub autor kindlustusandja täitmiskohustuse määratlemise aluste ja oluliste aspektide väljatoomisele. Viimasena on käsitluse all üks keerukamaid küsimusi asjade kogumi kindlustamisel – tõendamiskoormisega seotud probleemid ja küsimused. Ja seda aspektist, milliste tõenditega saab kindlustusvõtja tõendada asjade kuulumist kindlustatud kogumisse kindlustusjuhtumi toimumisel, kuna tõendamiskoormis on pandud kindlustusvõtjale.

Käsitlust leidvad küsimused on valitud just silmas pidades asjade kogumi kindlustuse eripära, seetõttu ei arutleta eraldi teiste kindlustuslepinguga seotud küsimuste ja probleemide üle. Eraldi tähelepanu ei pöörata erinevatele riskidele seoses kogumikindlustusega, kuna regulatsioon nende lõikes erinevusi ei sisalda. Töös on keskendutud just kogumi olemuslikele küsimustele, hõlmates kogumi tekkimise ja püsimise küsimusi.

Käesoleva magistritöö uurimisprobleemile vastuse leidmiseks on autor kasutanud peamiselt analüüsivat-võrdlevat meetodit. Töö uurimisküsimuste analüüsimiseks on autor eelkõige kasutanud võrdlusmaterjalina Eesti õigusele Saksa õigust. Arvestades, et Eesti võlaõigusseaduse loomisel on olnud eeskujuks Saksa õigus, on Saksamaa üks olulisemaid võrdlusmaid. Sealne regulatsioon on Eesti omale sarnane, kuid asjade kogumi osas ei ole see identne, eriti just seetõttu, et Saksa hetkel kehtivas kindlustuslepingu seaduses (edaspidi ka VVG), mis kehtib alates 1.01.2008⁴, on kogumi regulatsioon ulatuslikum ja detailsem. Saksa õiguse puhul tuleb tähelepanu pöörata ka sellele, et Saksamaal varem kehtinud kindlustuslepinguõiguse seaduses⁵ (edaspidi ka vana VVG) sisaldunud regulatsioon oli hetkel kehtivast mõnes osas erinev. Uue VVG suurim eesmärk on pakkuda kindlustusvõtjatele sellises ulatuses kaitset, mis oleks kooskõlas tänapäevaste tarbijaõigustega. Seda eesmärki peeti nii fundamentaalseks, et piiritletud 1908. aasta kindlustuslepingu seaduse reform ei

⁴ Versicherungsvertragsgesetz. In der seit dem 1. Januar 2008 geltenden Fassung. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.gesetze-im-internet.de/vvg_2008/index.html.

⁵ Gesetz über den Versicherungsvertrag. 30. Mai 1908. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.umwelt-online.de/recht/allgemei/wirtschaft/vertrag/vvgz1908.htm>

olnuks piisav, selle asemel leidis aset täiesti uus kodifitseerimine ja seadustiku loomine.⁶ Kuigi suurimad muutused, mis uue seaduse loomisega läbi viidi, puudutavad just proportsionaalsuse põhimõtte rakendamist kindlustushüvitise vähendamisel kindlustusvõtja poolse kohustuse rikkumise korral, on siiski ka asjade kogumi regulatsioon teinud läbi muutuse, et olla vastavuses tänapäeva ühiskonna reeglitega.

Eesti kuulub Euroopa Liitu, mistõttu on oluline tähele panna regulatsiooni ka liidu tasandil. Kindlustusõiguse regulatsiooni liidu tasandil on soov ühtlustada, kuid hetkel ei ole seda varakindlustuse osas tehtud. Küll aga on olulistele muudatustele pandud alus Euroopa kindlustuslepinguõiguse printsiipide (Principles of European Insurance Contract Law. Edaspidi: PEICL)⁷ loomisega. Siiani olid katsed Euroopa Liidu sisese kindlustusturu loomiseks olnud edutud. Üldine eesmärk nende loomiseks oli anda Euroopa seadusandjatele justkui mudelõigus, mis on mõeldud ületama veel eksisteerivaid piire integreeritud Euroopa kindlustusturu tekkimiseks.⁸ Seega on tuleviku mõttes tegu oluliste printsiipidega, mis kahjuks hetkel küll veel kasutusel ei ole. Nimelt on nende kasutamine võimalik poolte kokkuleppel, kuid need ei ole hetkel kehtivaks kohustuslikuks allikaks. PEICLi kasutamine käesoleva töö käsitluses sai olla vaid väga piiratud ja piirdus alakindlustuse regulatsiooni võrdlusega. PEICL sisaldab hetkel üldisi kindlustuslepingu põhimõtteid ja olulisemaid sätteid. Küll aga ei sisalda see detailsemat regulatsiooni varakindlustuse osas, seda enam asjade kogumi osas. Sellel põhjusel ei saanud autor nimetatud allikast töö kirjutamisel ka lähtuda, mistõttu antud allika sisulist käsitlust ja põhjalikku analüüsi töös ei sisaldu. Samuti ei ole autor saanud lähtuda muudest Euroopa õiguse direktiividest, kuna antud teemat ei ole ka seal käsitletud.

Lisaks Saksa õigusele on autor käsitlenud võrdlusmaterjalina ka Inglismaa ja Taani varakindlustuse regulatsiooni, eriti just asjade kogumi kindlustust puudutavas osas. Inglismaal jaotub materiaalse vara kindlustus varaliigi järgi (kari, laevalast, maja/kodu) ning ühtlasi ohu järgi (tulekahju, vargus, rööv). Klientide mugavuse tagamiseks pakutakse ka seal teatud

⁶ Helmut Heiss. Proportionality in the new German Insurance Contract Act 2008. Erasmus Law Review, Volume 5, Issue 2 (2012).

⁷ Principles of European Insurance Contract Law (PEICL). Common Frame of Reference. 01.08.2009. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/restatement/sprachfassungen/peicl-en.pdf>, 30.04.2014.

⁸ Principles of European Insurance Contract Law (PEICL). Prepared by the Project Group: Restatement of European Insurance Contract Law, established by: Fritz Reichert-Facilides; Chairman: H.Heiss. Edited by the Drafting Committee: J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss in cooperation with L. D. Loacker. Sellier. European law publishers GmbH, Munich 2009, lk liii. Edaspidi viidatud: PEICL kommentaarid.

juhtudel kindlustust rohkem kui ühe asja kaitseks.⁹ Termin all “*comprehensive homeowners insurance*” (kõikehõlmav majaomaniku kindlustus) mõistetakse seal Eesti õigusele sisuliselt vastavat koduse vara kindlustust.

Asjade kogumina kindlustamise puhul on tegu spetsiifilise instituudiga, mille tõttu on olnud väga piiratud materjalide hulk, mida autor käesoleva töö raames käsitleda on saanud. Antud magistritöö põhineb autorile Eestis, Helsingi Ülikooli raamatukogus ning internetis kättesaadavatel õigusteoreetilistel väljaannetel nii Eesti, Inglise, Saksa kui Taani õigusest. Eesti õiguskirjanduses on kindlustusõigust käsitletud peamiselt kahes sisult väga sarnases allikas – Janno Lahe kindlustusõiguse õpik ning Võlaõigusseadus II 2. – 7. osa kommenteeritud väljaanne (edaspidi kui VÕS II kommentaarid)¹⁰, milles kindlustusõigust puudutavate kommentaaride autor on samuti J. Lahe. Seetõttu toetub käesolev töö suuremas jaos väliskirjandusele. Võõrkeelsete allikate osas on tegu üldiste kindlustusõigust puudutavate teoreetiliste käsitlustega.

Lisaks on magistritöös suur osa ka kindlustusandjate tüüptingimuste¹¹ analüüsil. Kindlustusõiguse põhimõtted on ainuomane segu lepingust, õigusest ja praktikast.¹² Seega on oluline kindlustusõiguse valdkonda analüüsides ka tüüptingimustele tähelepanu pöörata. Kindlustusandjate tüüptingimuste valik põhineb kahjukindlustusseltside turuosade suurusel Finantsinspektsiooni andmete järgi seisuga 30.06.2013.¹³ Finantsinspektsiooni andmete alusel seisuga 30.06.2013 on 2013 I poolaastal laekunud kindlustusmaksete järgi kuus suurimat

⁹ Malcolm Clarke. Policies and perceptions of insurance law in the twenty-first century. Oxford University Press, 2005, lk 23. Edaspidi viidatud: M. Clarke 2005.

¹⁰ Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi (koost). Võlaõigusseadus II, 2.-7. osa (§§ 208-618) kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2007. Edaspidi viidatud: P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid.

¹¹ Käesolevas töö aluseks on ja kajastamist leiavad järgmised tüüptingimused:

If kindlustuse kodukindlustuse tüüptingimused TEK-K-20111 – arvutivõrgus kättesaadav: <http://tingimused.if.ee/ViewPDF.aspx?ID=694b6ca2-6126-4337-9c4c-4bcbff75309c>

Seesam kodukindlustuse varakindlustuse tingimused (kehtivad alates 15.11.2013) – arvutivõrgus kättesaadav: [http://www.seesam.ee/uploads/files/household-insurance/Kodukindlustuse_tingimused_varakindlustus_1_2013_\(15.11.2013\)_EST.pdf](http://www.seesam.ee/uploads/files/household-insurance/Kodukindlustuse_tingimused_varakindlustus_1_2013_(15.11.2013)_EST.pdf)

Ergo kodukindlustuse tingimused (maksi) KT.0910.13 – arvutivõrgus kättesaadav: https://www.ergo.ee/files/Kodu_koguriski_tingimused_KT.0910.13.pdf

Swedbank kodukindlustuse tingimused – arvutivõrgus kättesaadav: https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/insurance/home/cond_homeins_est_2013_04_01.pdf

Salva kodukindlustuse tingimused – arvutivõrgus kättesaadav: https://www.salva24.ee/doc/Kodukindlustuse_tingimused.pdf

RSA kodukindlustuse tingimused (kehtivad alates 26.08.2013) – arvutivõrgus kättesaadav: http://www.rsagroup.ee/tingimused/Kodukindlustuse_tingimused_K100-2013-EST.pdf

¹² Rose, F.D. Marine Insurance: Law and Practice, 2nd ed. London: Infoma, 2012.

¹³ Finantsinspektsiooni finantsteenuste turu andmed kindlustusseltside kohta. 30.06.2013. Arvutivõrgus kättesaadav: www.fi.ee

kindlustusseltsi Eestis If kindlustus (27%), Ergo kindlustus (14%), Swedbank kindlustus (14%), RSA kindlustus (13%), Seesam kindlustus (11%) ning Salva kindlustus (7%). Autor on käsitluse alla võtnud kuue eeltoodud suurema kindlustusandja tüüptingimused nii koduse vara kui ettevõtte vara kindlustamise osas. Kuna Eesti regulatsiooni osakaal asjade kogumi kindlustamise osas on väga väike, tuleb seda rohkem ja täpsemalt reguleerida kindlustuslepingus ja poliisis, mistõttu on tüüptingimused selle töö seisukohalt oluliseks allikaks. Erinevate allikate võrdlusmaterjali analüüsides on autor andnud hinnangu Eestis kehtivale regulatsioonile asjade kogumi kindlustamise osas, analüüsides regulatsiooni piisavust ning selgust.

1. Asjade kogumi kindlustuse olemus ja erisused tavalisest asjakindlustusest

1.1 Asjade kogumi olemus

Asjade kogumina kindlustamise puhul on esimeseks põhimõisteks asjade kogum ise. Tsiviilõiguse üldosa õpikus on käsitletud asjade kogumit järgmiselt: “Asjade kogum on mitmest iseseisvast asjast koosnev kogum, mis teenib ühtset majanduslikku eesmärki selliselt, et sellesse kuuluvad asjad ei ole ühe asja osad. Asjade kogumit käsitatakse õiguslikult ühtsena, kui sinna kuuluv üksik asi ei omaks reeglina majanduslikus mõttes tähendust (nt teatud kogus liiva või teravilja). Asjade kogumiks on näiteks kaubaladu, arhiiv, raamatukogu, margikogu, kohviserviis või kindapaar. Asjade kogumi puhul käsitatakse sinna kuuluvaid asju eraldi, iseseisvate asjadena, s.t käibeosalised võivad neid ka eraldi käsutada. Asjade kogum saab olla eraldi kohustustehingu objektiks ning asjade kogumi abil saab määratleda konkreetseid asju, mille suhtes käsutusi tehakse. Põhimõtteliselt peab iga asjade kogumisse kuuluvat asja eraldi käsutama, näiteks raamatukogu omandiõiguse ülekandmisel tuleb iga raamatu omandiõigus eraldi üle anda.”¹⁴

Asjade kogumi käsitlemisel kindlustusõiguse raames on oluline just asjade kuuluvus kogumisse. Nimelt millised asjad kogumisse kuuluda võivad ja saavad ning millised kogumi käsitlesest kõrvale jäävad. Siinkohal ei anna kehtiv normatiivõigus juhiseid ega välistusi. Detailsem regulatsioon asjade kogumisse kuuluvuse osas tuleneb konkreetse kindlustusandja tüüptingimustest. Kindlustusandjate tüüptingimuste puhul tuleb olla eriti ettevaatlik mõistete kasutamisel ja tõlgendamisel, sest tõlgendused võivad kindlustusandjate lõikes erineda. Sama seisukohta väljendasid oma artiklis “Kindlustusriski mõiste sisustamine ja kasutamine kindlustuslepingute tüüptingimustes” ka autorid Olavi-Jüri Luik ja Karl Haavasalu, öeldes, et asjaolu, et eri kindlustusandjad määratlevad oma tüüptingimustes kindlustusriski ja

¹⁴ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, K. Saare. Tsiviilõiguse üldosa. Juura 2012, lk 312. Edaspidi viidatud: P. Varul jt. Tsiviilõiguse üldosa.

kindlustusjuhtumi mõisteid erinevalt, näitab, et Eestis valitseb veel segadus kindlustusõiguse mõistete sisu ja kasutamise suhtes.¹⁵

Nimetatud tüüptingimuste osas vaadeldakse käesolevas töös koduse vara kindlustuse tüüptingimusi, kus asjade kogumina kindlustatakse kodust vara ning ettevõtte varakindlustuse tüüptingimused, kus kogumina kindlustatakse ettevõtte vara, tavapäraselt inventari ja seadmeid. Kindlustusandjate tüüptingimustes käsitletakse kodust vara kui kindlustuslepingus märgitud ja kindlustuskohas asuvat vallasvara. If kindlustuse kodukindlustuse tingimuste kohaselt on koduse vara kindlustusobjektiks näiteks mööbel (sh köögimööbel), rõivad, kodumasinad, elektroonika jms.¹⁶

Kindlustusandjate üldtingimused koduse vara hulka mootorsõidukeid eraldi ei loetle. Kui If kindlustuse tüüptingimused mootorsõidukeid üldse ei käsitle, siis Ergo kodukindlustuse punkti 3.9. kohaselt mootorsõidukid koduse vara kogumisse ei kuulu, välja arvatud murutraktorid. Olukorras, kus asjade kogumi kindlustuskohaks on elumaja, millega on ühendatud garaaž, on garaaž justkui elumaja osa. Seega on ka garaažis olevad esemed kindlustuskaitse all. Vallasvarana käsitletava mootorsõiduki puhul võiks väita, et ka see kuulub kogumi hulka. Töö autor on aga seisukohal, et need ei mahu ka asjade kogumi käsitle alla. Esmalt tekib siinkohal küsimus kahju hüvitamisest. Kui auto oleks osa koduse vara kogumist, peaks kogumi kindlustusväärtus ja kindlustussumma olema sellele vastavad. Nimelt on tavapäraselt kindlustussumma koduse vara puhul määratud mõnetuhande euro suurusele summale. See on mõistetav, arvestades, et kindlustusandja võtab kogumit kindlustades riski, mille suurust ta täpselt lepingu sõlmimisel kindlaks teha ei saa. Olukorras, kus auto või mõni teine mootorsõiduk loetakse koduse vara hulka ja kindlustatakse asjade kogumina, oleks võetava riski täpne määratlemine kindlustusväärtuse alusel kindlustusandjale ebamõistlikult keeruline. Samuti, kui kindlustusvõtja sooviks koduse vara hulgas kindlustada autot, muutuksid kindlustusmaksed väga suureks suurenenud kindlustussumma arvelt. Mootorsõidukite väärtused on lisaks väga erinevad ja võivad hüppeliselt kahaneda, mis tekitaks ülekindlustuse olukorra. Samas kallima sõiduki soetamisel tekiks vajadus kindlustussummat korrigeerida, et vältida alakindlustuse tekkimist. Lisaks tuleb tõdeda, et mootorsõidukid on tegelikkuses kaetud teistsuguse kindlustusliigiga – kaskokindlustusega. Eelnevast tulenevalt on autor arvamisel, et mootorsõidukite välja jäämine asjade kogumist

¹⁵ Olavi-Jüri Luik, Karl Haavasalu. Kindlustusriski mõiste sisustamine ja kasutamine kindlustuslepingute tüüptingimustes. Juridica III/2008. Lk 166. Edaspidi viidatud: O.-J. Luik, K. Haavasalu. Juridica 2008

¹⁶ If kodukindlustuse üldtingimuste punkt 179.

koduse vara kindlustamisel on õigustatud ja põhjendatud. Seega ei saa ka osade kindlustusandjate vastavat sätet pidada ebamõistlikult kahjustavaks.

RSA kodukindlustuse tingimuste p 1.7. kohaselt on kodune vara kindlustuslepingus märgitud vallasvara. Kui kindlustuslepingus ei ole märgitud teisiti, on väärisesemed sh antiikse või kunstilise väärtusega esemed ning väärismetallist ja -materjalist esemed kindlustatud koduse vara hulgas kuni 4000 euro väärtuses. Kindlustusandja on siinkohal seadnud oma hüvitamise piiriks teatud koduse vara hulka kuuluvate esemete puhul 4000 eurot. Kuna väärisesemete hulka tuleks ilmselt lugeda ka ehteid, võib mõnel juhul 4000 euro suurune ülempiir väärisehete puhul osutada ebapiisavaks. Sellisel juhul kogumi kindlustus piisavat kaitset ilmselt ei paku ning väärisehted oleks võimalik kindlustada eraldi nimetatud kogumi või varagrupina vajaliku summa ulatuses. Kindlustusandja on soovinud sellise lisapiiranguga oma täitmiskohustust täpsemalt määratleda ja kindlustada summa mõistlik ja ettenähtav suurus.

Võrdlusena moodustab Taanis tavalise majaomaniku kindlustuse all kogumi kindlustusvõtja "kodu sisu". Sisu all mõeldakse asju, mis üldise arvamuse kohaselt kuuluvad kodu sisustuse alla. Praktikas on aga see mõiste väga lai. Loomulikult kuulub sellise koduse vara alla tavaline mööbel, riided, ehted, kuid lisaks on selle termini alla pandud kunstiteosed, toiduained, harrastusesemed ning koduloomad. Tavaline majaomaniku kindlustus laieneb veel väga paljudele asjadele, mille mahutamine koduse vara hulka nõuab laiendavat tõlgendamist. Näiteks pakub see tulekahju korral katet veel ka sularahale, väärtpaberitele, pangatähtedele, krediitkaartidele, lapsevankritele, jalgratastele, aerupaatidele, kanuudele ja kajakitele. Küll aga ei ole näiteks sularaha kaetud varguse korral. Sealjuures ei tehta selget vahet, mis vara on kindlustatud ehitisekindlustusega ja mis vara majaomaniku kindlustusega. Teatud liiki vara on kaetud mõlema kindlustuse all. Näiteks elektripliidid ja külmkapid on tõenäoliselt kaetud nii ehitise- kui majaomaniku kindlustusega. Sel juhul on nende objektide osas tegemist mitmekordse kindlustusega.¹⁷

Saksa VVG kommentaaride kohaselt moodustavad kogumi mitu asja, kui neid käsitletakse nende otstarbelise seotuse alusel üldiselt ühe üksusena. Seni valitsenud arvamuse kohaselt oli lisaks vajalik teatav ruumiline seos. Samaselt Eesti õigusega hõlmab asjade kogum sinna

¹⁷ P. Lyngsø. Danish Insurance Law. Deventer. Kluwer law, 1992, lk 99-123. Edaspidi viidatud: P. Lyngsø.

igakordselt kuuluvaid esemeid, s.t mitte ainult esemeid, mis kuulusid sinna lepingu sõlmimise ajal.¹⁸

Lisaks sätestavad tüüptingimused täpselt ka asjade kogumist väljajäävad asjade liigid. Ergo kodukindlustuse tingimuste p 3.9. kohaselt ei loeta ilma täiendava märketa kindlustuslepingus koduseks varaks ehitist või selle osasid, põllumajandussaadusi, alkohoolseid jooke, sularaha, pangakaarte, dokumente, käsikirju, jooniseid, arhiive, mudeleid, väärtpabereid (sh kuponge, võlakirju, tšেকে, loteriipileteid), infotöötlussüsteemides ja vahendites sisalduvat teavet ja tarkvara, laskemoona, lõhkeaineid, mootorsõidukeid, haagiseid, põllumajandusmasinaid, õhu- ja veesõidukeid, elusolendeid ja taimi, üürnikule kuuluvat vara, kui ta ise ei ole kindlustusvõtja. If kodukindlustuse tingimuste p 182.4. kohaselt ei kuulu koduse vara puhul kindlustusobjekti mõiste alla ka esemed, mille omamine või valdamine on ebaseaduslik (nt esemed, mille omamiseks või valdamiseks ei ole õigusaktidega ette nähtud litsentsi või luba, varastatud või röövitud esemed). Väljatoodud loetelude pinnalt näib, et kindlustusandja soov ja eesmärk on kogumi väärtuse piiramine ning ühtlasi jätta kogumist välja esemed, mis teeks kindlustusväärtuse ja seega ka kindlustussumma kindlakstegemise oluliselt raskemaks. Üldise kahjukindlustuse põhimõtte kohaselt kuulub hüvitamisele varaline kahju, mille hulka ei kuulu saamata jäänud tulu. Saamata jäänud tulu hüvitamine tuleb VÕS § 476 lg 4 järgi kahjukindlustuses kõne alla vaid juhul, kui pooled on selles eraldi kokku leppinud.¹⁹ Ühtlasi ei saa sellise põhimõtte rakendamisel arvestada mittevaralise kahjuga ehk asjade emotsionaalse väärtusega isikute jaoks, millele rahalist väärtust panna oleks raske. Just sel põhjusel ei kuulu koduse vara kogumisse näiteks diplomid, teave, dokumendid. Sularaha mittekuulumine kogumisse on seletatav ilmselt tõendamisprobleemidega. Nimelt oleks sularaha olemasolu kodus teatud summas väga raske tõendada.

Inglismaa õiguse kohaselt on tavapärane, et koduse vara kindlustamine ei toimu iseseisva poliisiga, vaid see moodustab osa kõikehõlmavast poliisist, mis pakub ühtlasi kaitset ka isikliku vastutuse ja õigusabikulude jaoks. Selline kõikehõlmav poliis katab tavaliselt kindlustatu ning iga inimese, kes kuulub tema perekonda ehk kindlustatu abikaasa ja lapsed. Tavapäraselt pakub selline kindlustus kaitset kindlustatu kodusele varale, sealhulgas mööblile,

¹⁸ Münchener Kommentar zum VVG (edaspidi viidatud: VVG kommentaarid). Beck online. <https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=/bibdata/komm/MuekoVVG/cont/MuekoVVG.htm>, § 89 komm 2. 30.04.2014

¹⁹ Janno Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura 2007, lk 106. Edaspidi viidatud: J. Lahe, Kindlustusõigus.

maalidele ning tavalistele kunstiteostele, toiduainetele, köögitarvetele, riitele ja teistele isiklikele asjadele nagu ehted. Kaitset pakutakse ka asjadele, mida tavapäraselt koduse vara hulka ei loeta, näiteks fotograafiatarvikud, koduloomad, jalgrattad, aerupaadid, kanuud ja kajakid. Kindlustuskaitse tagatakse samade riskide jaoks, mis varakindlustuses üldiselt – tulekahju, äike, plahvatus, elektrilühis ja veekahjustused. Samuti katab koduse vara kindlustus tavaliselt varguse ja röövi.²⁰

“Kogu vara või teatud vara kogumi suhtes saab sõlmida võlaõiguslikke kohustustehinguid, millega kohustatakse näiteks teatud vara käsutama. Iga vara hulka kuuluva eseme käsutus peab samas toimuma eraldi ning vastava eseme käsutuse kohta käivate reeglite alusel. Seega vara kui tervik ei ole põhimõtteliselt käsutusobjekt. Samuti ei ole vara tervikuna vastutusobjektiks, sh täitemenetluse objektiks. Ka ei ole vara õiguslikult kaitstavaks hüveks deliktiõiguse järgi, kus kaitstud on üksikud varaesemed. Seega ei saa vara olla iseseisvaks eseme liigiks ega tsiviilõiguse terviklikuks objektiks.”²¹ Sellise käsitluse pinnalt nähtub, et kindlustusõiguses asjade kogumi kindlustamisel on tegelikkuses tegu siiski üksikesemete kindlustamisega. See käsitlus saab kinnitust juhtudel, mil iga üksikeseme väärtus on kindlustuslepingus ka vara kogumina kindlustamise puhul välja toodud. Sellise juhtumiga oli tegu Riigikohtu lahendis 3-2-1-90-06²². Nimelt olid osapooled ettevõtte vara seadmete ja inventari osas kokku leppinud nii arvulises kindlustussummas kõigi seadmete ja kogu inventari eest kokku kui ka iga üksikeseme kindlustussummana selle eseme bilansilise soetusmaksumuse. Tegemist oli vara kogumi kindlustamisega ilma konkreetseid esemeid määratlemata, kuid tüüptingimuste kohaselt loeti bilansi põhivahendite nimekirja iga üksikeset omaette kindlustuse objektiks. Ringkonnakohus väljendas antud asjas järgmist seisukohta: “Kuna kindlustati vara kogum sellesse kuuluvaid konkreetseid esemeid määratlemata, laienes kindlustuskaitse seadmete ja inventari osas ka nendele seadmetele, mida lepingu sõlmimise ajal olemas ei olnud, kuid mille hageja omandas hiljem (VÕS § 476 lg 2). Seadmete ja inventari hulka kuuluva vara kogumi eest kokku oli hüvitamise piirmääraks 29 900 000 krooni, see ei tähenda aga, nagu oleks hagejal õigus nõuda hüvitist seadmete ja inventari eest selle piirmäära ulatuses ettevõtte varakindlustuse tingimuste V110.2001 p-s 32.4.2²³ sätestatud arvestamata ja olenemata sellest, milline oli konkreetse hävinud eseme

²⁰ M. Fontaine. Insurance Contract Law. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 1992. Lk 77-78. Edaspidi viidatud: M. Fontaine.

²¹ P. Varul jt. Tsiviilõiguse üldosa, lk 315.

²² Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi 25.10.2006 a. kohtuotsus 3-2-1-90-06.

²³ Kindlustuse objektiks on kogu kindlustuskohas olev ja bilansis arvele võetud materiaalne vara vastavalt bilansi põhivahendite nimekirjale. Bilansi põhivahendite nimekirja iga üksikeset loetakse

kindlustussumma (bilansiline soetamismaksumus) või milline oli selle eseme turuväärtus.”²⁴ Bilansi põhivahendite nimekirja käsitletakse kindlustusjuhtumi toimumisel seega kui vara nimekirja, kus on ka iga üksikeseme kohta määratud eraldi kindlustussumma. Nimetatud lahendit on analüüsitud ka VÕS II kommentaarides, kus on leitud, et olukord, kus asjade kogumi kindlustamisel määratakse kindlustuslepingus ka iga konkreetse asjade kogumisse kuuluva asja hüvitamise piirmäär ehk kindlustussumma, mis võib lähtuda näiteks soetamismaksumusest, võib olla kindlustusvõtjat kahjustav.²⁵ Küll aga tuleb sellel juhtumil hästi esile eeltoodud tsiviilõiguse õpiku käsitus asjade kogumist kui üksikesemete kogumist, mille puhul siiski käsitletakse iga eset eraldi. Lisaks tuleb kindlustusvõtjal tõendada kindlustusjuhtumi toimumisel iga kogumisse sel hetkel kuulunud asja olemasolu. Seega olgugi, et kindlustatakse näiteks kodune vara või ettevõtte vara kogumina, ei maksta üldjuhul hüvitist lihtsalt kogumile määratud summa ulatuses välja, vaid lähtutakse põhimõttest, et kogumi puhul on tegu üksikesemetest koosneva kogumiga, mille puhul makstakse hüvitist just nimetatud üksikesemete kahjustumise või hävimise eest selles ulatuses, milles tegelikult ka kahju tekkis.

Võimalik on aga konstrueerida ka teistsugune olukord. Kindlustada on võimalik ka asju, mis ei ole asjad asjaõiguse tähenduses. Varakindlustus mõistena hõlmab juba nii palju erinevaid tähendusi – vara saab käsitleda nii asja, asjade kogumi, varaliste õiguste kogumi kui varaliste õiguste ja kohustuste kogumina. Tsiviilseadustiku üldosa seadus (TsÜS)²⁶ § 66 sisaldab endas vara legaaldefiniitsiooni, milleks on “vara” kui isikule kuuluvate rahaliselt hinnatavate õiguste ja kohustuste kogum. Vara koosneb seega nii-öelda aktivast ja passivast, kus aktiva alla käivad isikule kuuluvad asjad ja varaliselt hinnatavad õigused (sh nõudeõigused) ja muud hüved, kui need on rahaliselt hinnatavad ning passiva alla isikul lasuvad kohustused.²⁷ Olulisim läbiv tingimus vara puhul on järelikult rahas mõõdetavus. Samamoodi on võimalik kindlustada näiteks osa kaasomandist, olgu selleks osa koridorist või maja teine korrus. Kuigi võimalik on kindlustada ka abstraktseid asju, mis asjaõiguses asja mõiste alla ei käi, on käesoleva töö autor seisukohal, et abstraktse kogumi kindlustamine kahjukindlustuse raames ei ole mõeldav. Analüüsides kindlustusväärtuse määramise ja kahju määratlemise sätteid, saab selgeks, et kui asjade kogumi puhul on need tegevused niigi raskendatud, oleks abstraktse

omaette kindlustuse objektiks ning kindlustussumma on määratud bilansi põhivahendite nimekirjas arvele võetud üksikesemete bilansilise soetamismaksumusena.

²⁴ Riigikohus nõustus Tallinna Ringkonnakohtu 2.05.2006 otsuse 2-04-955 käsitlesega selles küsimuses.

²⁵ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid. § 476 komm. 3.2.

²⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002. RT I 2002, 35, 216...RT I, 13.03.2014, 103.

²⁷ P. Varul jt. Tsiviilõiguse üldosa, lk 314.

kogumi kindlustamisel see praktiliselt võimatu. Abstraktsete asjade kogumi kindlustusväärtuse määramine viiks kindlustuslepingu tingimused väga kaugemale reaalsusest. Teatud juhtudel võiksid sellised summad ja tingimused olla täiesti oletuslikud.

Eeltoodust tulenevalt on ilmne, et asjade kogumina kindlustusõiguses käsitletakse üksikesemete kogumit, mida oma majandusliku eesmärgi ja seotuse alusel käsitletakse ühtse kogumina kindlustuslepingu mõistes. Olgugi, et tegu on aga lepingu sõlmimisel abstraktse kogumiga, on esemed sellest kogumist eraldi käsutatavad. Varakindlustuse kontekstis tähendab see järelikult asjaõiguse mõistes asjade kindlustamist. Kuigi vara all saab mõista nii füüsilist vara kui asju ja ühtlasi näiteks kindlustusvõtja õigusi ja kohustusi, sealhulgas nõudeid tema suhtes ja tema nõuded teiste suhtes, tegeleb kogumikindlustus koduse vara ja ettevõtte vara kindlustamisel konkreetset ja spetsiifiliselt füüsilise vara kindlustamisega, seega varakogumi koosseis on ka sellele vastav. Kogumi koosseisu osas on kindlustusandjate tüüptingimused teatud juhtudel väga ühesed ja oma käsitluselt kattuvad. Küll aga võrreldes Taani ja Inglise määratlusega, on Eestis kindlustuskaitse küllaltki piiratud. Eesti kindlustusandjad välistavad näiteks täielikult dokumentide, võlakirjade ja sularaha kindlustamise.

Asjade kogumisse kuulumise üheks oluliseks tingimuseks on ka kindlustusvõtjal kindlustushuvi olemasolu antud asjade suhtes, mille eelduseks on, et kahju oleks objektiivselt võimalik mõõta rahas.²⁸ Just sellest tingimusest lähtudes on oluline tähele panna asjade kogumi puhul kindlustushuvi olemasolu teatud kogumisse kuuluvate asjade puhul ehk mis tegelikult lõppastmes kogumisse üldse kuuluda saavad.

Koduse vara puhul on objektiivselt kahju ulatusest sõltuvalt mõeldamatu, et kindlustatud kogumi hulka kuuluks kollektsioon isiklikke kirju või pilte. Kirjad ja pildid võivad küll kindlustusvõtja jaoks olla suure emotsionaalse väärtusega, kuid kui nad ei oma mingit väärtust teiste inimeste jaoks, ei saa seda huvi objektiivselt mõõta rahas, mistõttu ei ole nende kindlustamine hetkel kehtivate tüüptingimuste alusel võimalik. Olukorras, kus isik ei pea kindlustuslepingu sõlmimisel loetlema kogumisse kuuluvaid esemeid ja on teadlik, et peab alles kindlustusjuhtumi toimumise aja seisuga kogumisse kuuluvate esemete kohta tõendusmaterjali esitama, on võimalik, et isik loodab ka sentimentaalse väärtusega asjade eest

²⁸ Kindlustushuvi ja objektiivselt rahas mõõdetavuse osas vaata lähemalt alapeatükist 1.2.1.

hüvitist saada. Nii see siiski ei ole. Analoogselt näeme kindlustusandjate tüüptingimuste pinnalt, et välja jäävad ka diplomid, teave ja dokumendid.²⁹

Ettevõtte varakindlustuse puhul on oluline välistus just näiteks infotöötlussüsteemides ja vahendites sisalduv teave ja tarkvara, samuti teatud juhtudel näiteks joonised.³⁰ Ühtlasi on ettevõtte varakindlustuse puhul välistatud näiteks mittestandardse tarkvara ja käsikirjade kindlustamine. If ettevõtte varakindlustuse tingimuste punkti 61 kohaselt saab standardne tarkvara (nt Microsoft Office) olla kindlustusobjektiks, kui see on kindlustuslepingus eraldi märgitud. Mittestandardset tarkvara (nt konkreetse tellija jaoks loodud tarkvara) ei ole aga ettevõtte varana. If üldtingimuste punkt 61 kohaselt võimalik kindlustada. Lisaks sätestab üldtingimuste punkt 63, et tarkvara kindlustamisel ei ole kindlustusobjektiks arvutiprogrammide kaudu talletatav info ega arvutiprogrammi kasutaja poolt tehtud või soetatud seadistused. Mõeldes aga ettevõtete puhul eesmärgile ettevõtte vara kindlustada, võib selline käsitus ja toodud välistused olla käesoleva töö autori hinnangul küllaltki ebamõistlikud ja piiravad.

Tänapäeval on suurem osa informatsioonist ja dokumentatsioonist digitaalne. Samuti võib sõltuvalt ettevõttest nende põhivara olla ka väärtuslik tarkvara. Seega tekib küsimus, kas selline välistus on põhjendatud. Autori hinnangul võib teatud juhtudel selliseid piiranguid pidada ebamõistlikuks. Näiteks olukorras, kus tegemist ongi infotehnoloogia ettevõttega, on tarkvara ja programmid väga hinnalised. Tänapäeval on võimalik sellistele programmidele ja tarkvarale anda iseenesest ka rahaline väärtus. Seega olukorras, kus ettevõtte on kaotanud kindlustusjuhtumi toimumisel vara hulgast ka eeltoodud liiki asju, oleks võimalik kahju hüvitamise tulemusel saada tagasi summad, mis on kulutatud tarkvara loomisele. Teisest küljest on aga alati võimalik ettevõtte vara kogumina kindlustamise puhul hinnalised programmid ja tarkvara kindlustada eraldiseisvana, mitte osana ettevõtte vara kogumist. See aga omakorda tähendab ettevõtte jaoks lisalepinguid ja –kohustusi.

Informatsiooni osas, mis tarkvara abil talletatud on, peab aga autor toodud piirangut mõistlikuks. Olukorras, kus ettevõtte kaotab koos tarkvara ja muu varaga ka informatsiooni, on see kindlasti oluline kaotus. Samal ajal ei ole aga võimalik informatsioonile anda täpset hinda ja väärtust, mis oleks mõõdetav rahas ja seega saaks olla kindlustuslepingu aluseks.

²⁹ Ergo kodukindlustuse tingimuste punkt 3.9, RSA punkt 1.8, Salva kodukindlustuse üldtingimuste punkt 7.3.

³⁰ Ergo ettevõtte varakindlustuse üldtingimuste punkt 1.2, RSA punkt 1.7, Salva punkt 13.6.

Informatsioonile väärtuse andmine ei ole kindlustuslepingu kontekstis mõeldav ja seega selle kindlustamine samuti mitte. Informatsiooni kadumise asendamine rahaga kaotatud informatsiooni ilmselt siiski ei taasta, sellises olukorras tekkiv kahju oleks mõõdetamatu. Seega on autor seisukohal, et informatsiooni osas sätestatud piirang kindlustusobjektiks olemises on põhjendatud. Olgugi, et kindlustusvõtja jaoks on informatsioonil suur väärtus, on seda objektiivselt praktiliselt võimatu hinnata. Küll aga peaks olema võimalik tarkvara kindlustamine. Eeltoodud analüüsi pinnalt saab öelda, et teatud ettevõtete kogu vara peale kontorimööbli ongi sisuliselt tarkvara ja programmid, mis juhul oleks õiglane ja loogiline, kui seda olekski võimalik ettevõtte varana kindlustada ka kogumis.

1.2 Asjade kogumi kindlustus kui kahjukindlustus

1.2.1 Kahjukindlustuse põhimõtete kohalduvus asjade kogumi kindlustamisel

Asjade kogumi kindlustus on kahjukindlustus. Seetõttu on siinkohal vajalik välja tuua ka üldise kahjukindlustuse olemus ja ühtlasi erinevused kogumikindlustusest. Kahjukindlustus on kindlustuse liik, mille korral on kindlustusandja kohustatud hüvitama kindlustusvõtjale kindlustusjuhtumi tagajärjel tekkinud kahju.³¹ VÕS § 476 lg-s 1 on kindlustusandja kohustuste kaudu muu hulgas avatud ka kahjukindlustuse mõiste. Nimetatud sätte kohaselt peab kindlustusandja hüvitama kindlustatud isikule kindlustusjuhtumi tõttu tekkinud kahju. Eelduslikult on kahjukindlustuses hüvitatavaks kahjuks otsene varaline kahju. VÕS § 476 lg 1 kohaselt kuulub hüvitamisele kahju, mis on tekkinud kindlustatud isikule. Kui kindlustatud on asi, siis tuleb kindlustusandjal hüvitada ka kahju, mis tekkis kindlustusjuhtumi tagajärgede likvideerimisel, samuti kahju, mis tekkis kindlustatud asjade kaotsimineku tõttu kindlustusjuhtumi toimumisel. PEICL-i käsitus langeb kokku Eesti võlaõigusseaduse omaga, sätestades, et kahjukindlustus on kindlustus, mille alusel kindlustaja on kohustatud hüvitama kindlustusjuhtumi toimumisel kantud kahju.³² Kui kindlustusriski realiseerumisel, mille vastu on kindlustatud, kannatab kindlustusvõtja kahju, kompenseeritakse see kahju lepingu alusel.

³¹ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid, 24. ptk, lk 514.

³² PEICL. Artikkel 1:201: kindlustusleping. C6.

Seega kahjukindlustuses kindlustusleping kannab justkui kindlustatud asjale kahju tekkimise riski üle kindlustusvõtjalt kindlustusandjale, kes seda riski realiseerumisel kannab.³³

Ühtlasi tuleneb PEICLi kommentaaridest, et kindlustusjuhtumi tagajärjed peavad kahjukindlustuse puhul olema mõõdetavad rahas³⁴. Sellest tuleneb kinnitus kindlustushuvi tingimustele, millest olulisim on objektiivselt rahas mõõdetavus.

Asjade kogumi kindlustamise nagu ka üldise kahjukindlustuse puhul on oluline, et kindlustusvõtjal oleks kindlustatavate asjade suhtes kindlustushuvi. VÕS § 478 lg 1 kohaselt on kindlustushuvi kindlustusvõtja huvi kindlustada end kindla kindlustusriski vastu. Kindlustushuvi on aluseks ja eelduseks kindlustuslepingu sõlmimisele. Kindlustusvõtja peab olema huvitatud asja heaolust.³⁵ Kindlustushuvi olemasolu kindlustusvõtjal kinnitab Eesti õiguse reeglite kohaselt see, kui kindlustusjuhtumi toimumisel kindlustusvõtja varaline olukord muutub. Seega on oluline just majanduslik ja rahaline aspekt – et kindlustusvõtjal oleks majanduslik huvi asja või asjade kogumit kindlustada. Kui kindlustatavaks asjaks on näiteks auto, mis on kindlustusvõtja omandis, on selge, et auto kahjustumisel või hävimisel muutub kindlustusvõtja varaline olukord. Kindlustusvõtja peab kandma kulutusi, et taastada auto kahjustumise või hävimise eelne olukord, mistõttu kindlustushuvi olemasolu eeldatakse.

Mitte aga kõik riigid ei ole lähtunud kindlustushuvi kindlaks tegemisel vaid majandusliku huvi kriteeriumist. Inglise õiguses on oluline majanduslik huvi asja suhtes, kuid lisaks peab kindlustatud isikul olema kindlustatud varaga ka õiguslik suhe.³⁶ Selline spetsiifiline nõue Inglise õiguses on tekkinud vastuolulisest *Macaure* kaasusest. Nimetatud kaasuses kindlustas isik oma maal asuva puidu ning seejärel müüs selle ettevõttele, milles ta ise oli suuraksionäriks ja peamiseks võlausaldajaks. Veidi peale müüki hävis puit tulekahjus. Kuigi praktiliselt lähenedes oligi see isik selle firma taga ning ühtlasi isikuks, kellel tulekahjust enim kaotada oli, ei saanud ta juhtunu tagajärjel kindlustushüvitist. Põhjused olid järgmised: kindlustus oli tema isiklikul nimel, mitte ettevõtja omal ning tema roll aktsionäri ega võlausaldajana ei andnud talle omandi või valduse väärilist õiguslikku suhet puitu. Peale

³³ Kamala Richardson. The principle of indemnity in valued marine policies. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.academia.edu/2762592/Marine_Insurance_Law-Principle_of_Indemnity_in_Valued_Marine_Policies, 30.04.2014

³⁴ PEICL. Artikkel 1:201: kindlustusleping. C6.

³⁵ J. Lahe. Kindlustusõigus, lk 109.

³⁶ Malcolm Clarke. Policies and Perceptions of Insurance. Clarendon Press. Oxford. 1997, lk 29. Edaspidi viidatud: M. Clarke 1997.

puidu müüki oli selline suhe vaid ettevõtjal.³⁷ VVG § 95 kohaselt ja analoogselt VÕS § 494 lg 1 kohaselt lähevad juhul, kui kindlustusvõtja võõrandab kindlustatud asja, omandajale üle kõik kindlustusvõtja kindlustuslepingust tulenevad õigused ja kohustused. Seega Eesti ja Saksa õiguse kohaselt toimuks kindlustuslepingust tulenevate õiguste ja kohustuste üleminek ehk kindlustuse üleminek omandajale. Kindlustatud asi ei jääks müümisel katteta ning kindlustushüvitise väljamaksmine siiski toimuks. Tõsi, Eesti õigus seab lisatingimusena kindlustusandja teavitamise müügi toimumisest omandaja või võõrandaja poolt. VÕS § 496 lg 2 sätestab, et kui kindlustusandjale asja võõrandamisest õigeaegselt ei teatata, vabaneb kindlustusandja oma täitmise kohustusest, kui kindlustusjuhtum toimub hiljem kui ühe kuu möödumisel ajast, mil kindlustusandja oleks pidanud vastava teate saama.

Eesti õigus ei sätesta kindlustushuvi lisakriteeriumina õigusliku suhte olemasolu nõuet. Küll aga on lisatingimus seatud ka Taanis, kus on oluline, et isikul oleks asja suhtes õiguslik huvi, mida on võimalik mõõta rahas. Oluline ei ole, et kindlustushuvi eksisteeriks kindlustuslepingu sõlmimisel, vaid kindlustusjuhtumi toimumise hetkel. Õigusliku huvi olemasolu on paljudel juhtudel diskretsiooniotsus. Näiteks on praktikas vara omamise kohta Taanis juhtum, kus isik vedas illegaalselt riiki sisse raadio, mille suhtes isikul kindlustuse mõttes siiski oli õiguslik huvi. Samuti näiteks on huvi omada illegaalset relva õiguslik huvi, kui isiku kavatsus on relv lihtsalt oma relvade kogusse lisada. Ometi on huvi illegaalne, kui relv on mõeldud kuriteo toimepanemiseks.³⁸ Eesti õigus taaskord sellist lisatingimust ja erisust ei käsitle.

Inglismaa ja Walesi apellatsioonikohtu otsusest *Castellain v. Preston*³⁹ tulenevalt arvati, et kahjukindlustuse põhimõte on kindlustusõigust kontrollivaks printsiibiks. Raoul Colinvaux käsitluses on see aga liigne lihtsustus. Selle printsiibi toel on võimalik lahendada mitmeid kindlustuslepingutes tekkivaid probleeme. Välja arvatud elukindlustuse ja õnnetusjuhtumikindlustuse puhul, maksab kindlustusandja lepingu alusel kindlustusvõtjale

³⁷ *Ibid.* Edasiviide: Macaura v. Northern Assurance (1925) AC 619.

³⁸ P. Lyngsø, lk 46-47.

³⁹ *Castellain v. Preston*. Q.B.D. 380, 386. Inglismaa ja Wales'i apellatsioonikohus. (*Supreme Court of Judicature. Court of Appeal*). Arvutivõrgus kättesaadav: [http://international.westlaw.com.ezproxy.utlib.ee/result/default.wl?mt=316&origin=Search&tempinfo=%7cMethodTNC%7cdbUK-RPTS-ALL%7cforcepznTrue%7csubntnameTemplateCaseTEFTUK%7ctidfteuk_u%7cCaseTypeFTUKUFNUK-RPTS-ALL%7cPartyNamesFNcastellain+preston%7cPartyNamesCNAnd&query=TI\(CASTELLAIN+%26+PRESTON\)&method=TNC&db=UK-RPTS-ALL&rlt=CLID_QRYRLT11937581874&rltdb=CLID_DB95687581874&service=Search&eq=welcome%2f316&rp=%2fwelcome%2f316%2fdefault.wl&sp=inttartu2-000&srch=TRUE&vr=2.0&action=Search&sv=Split&fmqv=s&fn=_top&rs=WLIN14.01, 30.04.2014](http://international.westlaw.com.ezproxy.utlib.ee/result/default.wl?mt=316&origin=Search&tempinfo=%7cMethodTNC%7cdbUK-RPTS-ALL%7cforcepznTrue%7csubntnameTemplateCaseTEFTUK%7ctidfteuk_u%7cCaseTypeFTUKUFNUK-RPTS-ALL%7cPartyNamesFNcastellain+preston%7cPartyNamesCNAnd&query=TI(CASTELLAIN+%26+PRESTON)&method=TNC&db=UK-RPTS-ALL&rlt=CLID_QRYRLT11937581874&rltdb=CLID_DB95687581874&service=Search&eq=welcome%2f316&rp=%2fwelcome%2f316%2fdefault.wl&sp=inttartu2-000&srch=TRUE&vr=2.0&action=Search&sv=Split&fmqv=s&fn=_top&rs=WLIN14.01, 30.04.2014)

kahjutasu selles ulatuses, mille isik tegelikult kindlustusjuhtumi toimumisel kaotada võib. On öeldud, et mitte mingil juhul ei tohi isik oma kahjust kasu teenida. Colinvau selle käsitlesega täielikult ei nõustu.⁴⁰ Inglise õiguses on praktikas väljendatud ka seisukohta, mille kohaselt kasu teenimine ei ole võimatu. Kaasuses Irving v. Manning⁴¹ leidis kohus, et kindlustusleping, mis hüvitab kindlustusvõtjale rohkem kui tegeliku kahju, võib olla kehtiv, kui see ei ole tühine teistel alustel. Seega on Inglismaal asunud seisukohale, et kahjukindlustuse lepingu olemusest tuleneb küll hüvitise maksmise tingimus, kuid lepingu tingimustes võivad pooled kokku leppida ka suurema hüvitise väljamaksmises kokkuleppelise kindlustusväärtuse näol. Eesti õiguses kahjukindlustuses on selline erand küll kasutusel, kuid piirangutega. Nimelt kehtib kindlustusväärtuse kokkulepe juhul, kui see ei erine oluliselt tegelikust kindlustusväärtusest.⁴² Kui kokkuleppeline kindlustusväärtus erineb oluliselt tegelikust kindlustusväärtusest, kuulub hüvitamisele üksnes tegelik kindlustusväärtus.⁴³ Seega on meil VÕS § 477 alusel sätestatud kindlustusandja vastutuse piiranguga kinnitatud ka kahjukindlustuse põhialuseid ja välistatud olukord, kus kindlustusvõtja kindlustusjuhtumi toimumise tagajärjel rikastuks.

Tuleb tähele panna, et see on ka kogumi puhul oluline piirang. Asjade kogumi kindlustamisel, kus kindlustusvõtja ei ole kohustatud kindlustuslepingu sõlmimisel esemete nimekirja koostama ja esitama, oleks rikastumise võimalus oluliselt suurem, kui oleks võimalik kokku leppida kindlustusväärtuses, mida sisuliselt kindlustusjuhtumi toimumisel tegeliku kahjuga võrdluses ei kontrollita ja seega oleks võimalik suurema hüvitise väljamaksmine. Küll aga sisaldub Eesti õiguses VÕS §-s 477 piirang, mille kohaselt lähtutakse kindlustusjuhtumi toimumisel alati tegelikust kahjust, mis seab piirangud nii kogumi kui tavalise asja puhul hüvitise väljamaksmisele ning välistab kindlustusvõtja rikastumise.

⁴⁰ Robert Merkin (editor). Colinvau's Law of Insurance. Sweet & Maxwell limited. London 1998, lk 12.

⁴¹ Irving v. Manning. 1847. Inglismaa ja Walesi Ülemkohus (endine *Court of Queen's Bench*) Arvutivõrgus kättesaadav:

[http://international.westlaw.com.ezproxy.utlib.ee/result/default.wl?mt=316&origin=Search&tempinfo=%7cMethodTNC%7cdbUK-RPTS-ALL%7cforcepznTrue%7csubntnameTemplateCaseTEFTUK%7ctidfteuk_u%7cCaseTypeFTUKUFNUK-RPTS-ALL%7cPartyNamesFNirving+manning%7cPartyNamesCNAnd&query=TI\(IRVING+%26+MANNING\)&method=TNC&db=UK-RPTS-ALL&rlt=CLID_QRYRLT883374118874&rltdb=CLID_DB949164018874&service=Search&eq=welcome%2f316&rp=%2fwelcome%2f316%2fdefault.wl&sp=intartu2-000&srch=TRUE&vr=2.0&action=Search&sv=Split&fmqv=s&fn=top&rs=WLIN14.01, 30.04.2014](http://international.westlaw.com.ezproxy.utlib.ee/result/default.wl?mt=316&origin=Search&tempinfo=%7cMethodTNC%7cdbUK-RPTS-ALL%7cforcepznTrue%7csubntnameTemplateCaseTEFTUK%7ctidfteuk_u%7cCaseTypeFTUKUFNUK-RPTS-ALL%7cPartyNamesFNirving+manning%7cPartyNamesCNAnd&query=TI(IRVING+%26+MANNING)&method=TNC&db=UK-RPTS-ALL&rlt=CLID_QRYRLT883374118874&rltdb=CLID_DB949164018874&service=Search&eq=welcome%2f316&rp=%2fwelcome%2f316%2fdefault.wl&sp=intartu2-000&srch=TRUE&vr=2.0&action=Search&sv=Split&fmqv=s&fn=top&rs=WLIN14.01, 30.04.2014)

⁴² VÕS § 480 lg 3.

⁴³ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid. § 477.

1.2.2 Asjade kogumi kui abstraktse varakogumi kindlustus

Võlaõigusseadus § 476 lg 2 sätestab, et asjade kogumi kindlustamise korral hõlmab kindlustus kõiki asju, mis kindlustusjuhtumi toimumisel kogumi moodustavad. Asjade kogumi kindlustuse peamine erisus üldisest kahjukindlustusest seisneb tavapäraselt asjade konkreetse määratluse puudumises. Nimelt asjade kogumi kindlustamise puhul on võimalik leping sõlmida varakogumi kindlustamiseks, määratlemata, millised asjad täpselt kogumisse kuuluvad. Samas on asjade kogumi kindlustamine võimalik ka vara nimekirjas fikseerides ehk kindlustusvõtja poolt kindlustatava vara nimekirja koostamisega. Autori hinnangul tuleb kogumikindlustuse olemus paremini välja aga just nimekirjata kindlustamisel, kus käsitus on abstraksem ja kogumis on võimalik asjade vaheldumine. Hüvitamisele kuuluvad kogumikindlustuses hävinud või kahjustatud asjad, mis kindlustusjuhtumi toimumise hetkel kogumisse kuulusid.

Asjade kogumi kui abstraktse varakogumi kindlustuse sisu tuleneb VÕS § 476 lg-st 2, mille mõtteks on võimaldada kindlustuskaitset varakogumi eest selliselt, et kindlustuslepingus ei lepita varakogumisse kuuluvate asjade loetelus kokku.⁴⁴ Asjade kogumi kindlustamise põhiväärtus ilmneb koduse vara ja ettevõtte vara kindlustamisel, mille puhul seda ka kõige enam kasutatakse. Isikute kodune vara võib pidevalt muutuda. Olukorras, kus koju ostetakse näiteks uus televiisor või vahetatakse välja kapp, on koduse vara koosseis muutunud. Üldise kahjukindlustuse puhul näevad kindlustusandjate tüüptingimused sisuliselt ette kohustuse teavitada kindlustusandjat uutest esemetest teatud tähtaja jooksul. Swedbank'i kodukindlustuse tingimuste punkt 13 kohaselt on loetelu alusel kindlustatud esemed märgitud koduse vara loetelus. Muule kodusele varale kindlustuskaitse ei laiene. See tähendab aga, et koduse vara nimekirjaga kindlustamisel tuleb detailselt üles loetleda kindlustatav kodune vara ning nimekirjast väljajäävad esemed jäävad välja ka kindlustuskaitse alt. Kuigi kogumiks loetakse kindlustamisel ka asju juhul, kui kindlustusvõtja koostab kindlustuslepingu tarbeks nendest nimekirja, on sisuliselt tegemist iga konkreetse asja eraldi kindlustamisega. Näiteks on Ergo ettevõtte varakindlustuse üldtingimuste punkti 1.3.4.3.1. kohaselt iga nimekirjas loetletud üksikese omaette kindlustusobjekt. Sellisel juhul loetlemata esemetele kindlustuskaitse ei laiene. Seega nimekirjaga kindlustades on sisuliselt tegu esemete eraldi

⁴⁴ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 476 lg 2 komm 3.2.

kindlustamisega. Koduse varana saab neid faktiliselt siiski käsitleda kui kogumit, kuid kindlustuslepingu alusel ei ole tegu abstraktse kogumi kindlustamisega. Eelnevast tulenevalt on autor seisukohal, et kuigi kodust vara ja ettevõtte vara võib mõlemal juhul käsitleda kogumina, on abstraktse kogumi kindlustusega tegu siiski vaid kogumi nimekirjata kindlustamisel. Sellisel juhul on tõepoolest tegu kindlalt määratlemata asjade hulgaga, mis olenemata sellest, kas asjad kindlustuskaitse kehtivuse ajal muutuvad või mitte, on ühendatud kogumi kaitse alla. Seega ei ole nimekirjaga kindlustamisel tegelikkuses tegemist abstraktse varakogumiga, kuivõrd kindlustusvõtja peab igakordselt kogumi koosseisu muutudes muretsema kindlustuskaitse laienemise pärast uutele soetatud esemetele.

Olukorras, kus isik ostab nimekirjaga kindlustatud vara hulka uue televiisori, on vajalik kindlustusandja sellekohane teavitamine, et lisada nimetatud teler vara nimekirja ja vajadusel selle alusel ka kindlustusväärtust ja kindlustussummat kohandada. Koduse vara kindlustamisel nimekirjaga on oluline, et koostatud nimekiri oleks täpne ja vastaks reaalsele olukorrale, sest sellest sõltub kindlustusvõtja hilisem hüvitise saamine. Abstraktse varakogumina kindlustamisel aga ei ole vaja sellist detailset nimekirja ei kindlustuslepingu sõlmimisel esitada ega seda vahepeal kindlustusandjat teavitades ka parandada. Eelnevast tulenevalt saab autori hinnangul öelda, et just nimekirjata koduse vara või ettevõtte vara kindlustamise puhul on tegu abstraktse varakogumi kindlustamisega, kus abstraktsust rõhutab just fakt, et kindlustuslepingu sõlmimisel esemeid tõepoolest üles ei loetleta ja kindlustusandjale ei olegi need teada enne kindlustusjuhtumi toimumist ja kahjunõude esitamist.

Kindlustusvõtja jaoks on väga oluline, kas kindlustuskaitse laieneb kõigile uutele esemetele, mille ta kindlustuskaitse perioodi jooksul asjade kogumisse soetab ning kas kogumi sisu selgitatakse sellest tulenevalt välja alles peale kindlustusjuhtumi toimumist. RSA ettevõtte varakindlustuse üldtingimuste p-des 1.5.1. ja 1.5.2. on samuti välja toodud kogumikindlustuse peamine eelis. Nimelt kui inventar ja seadmed kindlustatakse kindlustatud esemete nimekirja alusel, peetakse kindlustatud esemeks nimekirja kantud ja kindlustuskohas asuvat materiaalsel vara, v.a ehitis, kaup ning punktis 1.7 loetletud vara. Kindlustatud ese on ka nimekirjas loetlemata ese, mis on soetatud kindlustusperioodil, kuid see on kindlustatud vaid kuni 10% ulatuses nimekirja kantud esemete kindlustussummast, maksimaalselt 10 000 euro väärtuses. Kui aga inventar ja seadmed kindlustatakse ilma kindlustatud esemete nimekirjata, peetakse kindlustatud esemeks kogu kindlustuskohas asuvat materiaalsel vara (põhi- ja väikevahendid), v.a ehitis, kaup ning punktis 1.7 loetletud vara. Kindlustatud ese on ka kindlustusperioodil

soetatud inventar ja seadmed. Seega ilmneb siit selgelt kogumikindlustuse peamine mõte ja eesmärk – kindlustuskaitse laieneb ka kindlustusperioodi jooksul soetatud varale ja kogumisse kuuluvad asjad, mille eest kindlustusvõtjal on võimalik saada hüvitist, määratakse kindlaks kindlustusjuhtumi toimumise hetke seisuga, mistõttu maksab kindlustusandja hüvitist ka lepingu sõlmimisel kogumisse veel mitte kuulunud esemete eest.

Saksa VVG kommentaaride kohaselt on tavapärane, et lepingus määratletakse täpselt, milline vara kindlustatakse, et kindlustusandja saaks võimalikult täpselt määratleda, mis riskid ta selle lepingu sõlmimisega endale võtab. Samas oleks tülikas ja ebamõistlik määratleda lepingus, mis on mõeldud mitmete asjade kindlustamiseks, nagu kodukindlustus või laohoone kindlustus, detailselt ja üksikult kõiki kindlustatud esemeid ning panna kirja kõik kogumist väljumised ja sinna lisandumised. Sellistel juhtudel on mõistlik kasutada asjade kogumi kindlustust, kus kindlustus hõlmab igal hetkel kogumisse kuuluvaid esemeid.⁴⁵

Asjade kogumi regulatsiooni üks peamisi eeliseid kindlustusvõtja jaoks ongi eeltoodud kindlustusvõtja kohustuse puudumine. Küll aga tuleb näha sellise regulatsiooni teise poolena ka kindlustusvõtjale ühe lisakohustuse tekkimist. Koduse vara kindlustamine vara nimekirja moodustamisega lepingus tähendab, et kindlustusandja kasuks kehtib eeldus, et need esemed olid tal olemas ka kindlustusjuhtumi toimumise ajal ja seega ei lange tõendamiskoormis selles osas, et see tõepoolest nii oli, enam kindlustusvõtjale.⁴⁶

Asjade kogumina kindlustamise puhul on olukord vastupidine. Kuna lepingu sõlmimisel ei määratleta konkreetseid kogumisse kuuluvaid esemeid vara nimekirjas, on kindlustusvõtjal kohustus peale kindlustusjuhtumi toimumist tõendada asjade, mille eest hüvitist saada soovitakse, kuulumist kogumisse kindlustusjuhtumi toimumise ajal.⁴⁷ VÕS kommentaaride kohaselt on vaja hinnata, mis asjad kindlustusjuhtumi toimumise ajal kogumi moodustasid, et määratleda kindlustusandja täitmise kohustus. Kommentaaride kohaselt oleks mõistlik seda küsimust ning lisaks tingimusi, mille korral peale lepingu sõlmimist soetatud asjad kogumisse kuuluvad, kindlustuslepingus täpsustada.⁴⁸

⁴⁵ H. Bauman, R. M. Beckmann, K. Johannsen, R. Johannsen. Bruck/Möller Versicherungsvertragsgesetz Grosskommentar. 9. Aufl. Band 3. Berlin: De Gruyter Recht 2010. § 89 komm 2.

⁴⁶ Lähemalt käsitletud käesoleva töö 3. peatüki alapeatükis 3.2.

⁴⁷ Tõendamisküsimusi käsitleb autor käesoleva töö alapeatükis 3.2.

⁴⁸ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 476 lg 2 komm 3.2.

Kogumiks olemist kui sellist ei saa loomulikult muuta nimekirja koostamine või selle koostamata jätmine. Küll aga on nimekirja koostamisel või selle koostamata jätmisel oluline tähendus just kindlustuslepingu alusel kindlustuskaitse tekkimisel ja teiste tingimuste rakendumisel. Konstrueerime teoreetilise olukorra, kus kindlustusandja kindlustab koduse vara nimekirja alusel. Sellisel juhul on vajalik kindlustusandjat teavitada uute esemete soetamisest, mis kindlustuskaitse peaks saama. If kodukindlustuse tüüptingimuste punkti 222 kohaselt jõustub kindlustuskaitse laiendamise kokkulepe (s.h kindlustuslepingu muutmise kokkulepe), kui kindlustusandja on väljastanud laiendatud kindlustuskaitse kohta kindlustuspoliisi ja kindlustusvõtja on tasunud selle eest kindlustusmakse vastavalt kindlustuspoliisil märgitule. Näiteks uue arvuti ostmisel tekib seega ostmisest kuni lepingu muudatuse tegemiseni ajaline lõhe, mille jooksul on võimalik kindlustusjuhtumi toimumine, kuid mille kestel uuel esemel veel kindlustuskaitset ei ole. Tihtipeale kipuvad sellised kohustused isikutel ka meelest minema või nende täitmine venima. Sellisel juhul paneb kindlustusvõtja end tegelikult suuremasse ohtu kindlustusjuhtumi tõttu kahju kannatada, mida ka kindlustusandja hiljem katma ei ole kohustatud. Olgugi, et tegemist on tõesti teoreetilise olukorraga, mis igal juhul realiseeruda ei pruugi, on autori hinnangul juba see piisav, et eelistada abstraktse kogumi kaitset nimekirjaga kindlustamisele. Kindlustusandja sisuliselt pakub kindlustusvõtjale võimalust vabaneda teavitamiskohustusest, mis muul juhul on kindlustusvõtjat piirav.

Hinnates kindlustusandjate tüüptingimusi, mis käsitlevad peale lepingu sõlmimist soetatud asjade kindlustuskaitse täpsemat määratlemist, tuleb tõdeda, et tüüptingimused on selles osas ebajärjekindlad. Kui Swedbank kodukindlustuse üldtingimuste kohaselt on kindlustatud ainuüksi nimekirjas toodud esemed, siis Ergo ettevõtte varakindlustuse tingimuste punkti 1.3.4.3. kohaselt on kindlustusobjektiks ka kindlustusperioodi jooksul soetatav inventar ja seadmed kuni 10% ulatuses inventari ja seadmete kindlustussummast, kuid maksimaalselt 7000 euro ulatuses. Autori hinnangul võiks aga lepingu kestel juurde soetatud esemete regulatsioon olla sätestatud konkreetselt ja ühetaoliselt. On mõistetav, et teatud ulatuses pakuvad kindlustusandjad juba konkurentsi hoidmiseks erinevaid tingimusi. Hetkel ei ole enamasti koduse vara kindlustamisel aga nimetatud küsimust üldse käsitletud. Kui sellest eeldada, et järelikult ei olegi koduse vara puhul nimekirjaga kindlustamisel asjade lisandumine mitte mingis piiris võimalik, on tegemist väga range ja jäiga regulatsiooniga. Autor on seisukohal, et arvestades koduse vara hulka kuuluvate esemete tavapärasest hinnataset, oleks isegi 15% ulatuses lisaks soetatavate asjade hüvitamine mõistlik. Ergo kindlustuse tingimusele analoogne maksimumsumma sätestamine siinkohal on autori hinnangul sellise

tingimuse puhul aga samuti vajalik. Olukorras, kus isik soetab uue eseme, ei oleks kindlustusandjal mõistlik ega vajalik võtta riski, mille realiseerumisel on ta vastutav oluliselt suurema summa eest kui muidu. Kindlustusandja oleks vastupidises olukorras võtnud endale taas määratlematu riski, mida hinnata ei ole enne kindlustusjuhtumi toimumist võimalik. Sellest tulenevalt on autor seisukohal, et kindlustusandjate tüüptingimuste regulatsioon peaks nimekirjaga kindlustamise puhul lisanduvate asjade osas olema täpsem ja ulatuslikum. Kindlustusandja huvide kaitseks oleks aga mõistlik sätestada kindlasti ka maksimaalne summa, mille võrra lisandumisi aktsepteeritakse. Sellega oleks kaotatud ära teoreetiline ajavahemik, mille jooksul kindlustusvõtja uuel varal puudub kaitse, samas säilitatud kindlustusvõtja kohustus pöörduda kindlustuslepingu täiendamiseks kindlustusandja poole.

1.3 Kindlustuskaitse alla kuuluvad isikud

Tavapärase kahjukindlustuse puhul asja kindlustamisel on kindlustuskaitse alla kuuluva isiku määratlemine käsitletud VÕS § 424 lg-s 1. Selle alusel on kindlustatud isikuks kindlustusvõtja või nimeliselt määratletud või määratlemata kolmas isik, kellega seotud kindlustusriski on kindlustatud. Eeldatakse, et kindlustatud on kindlustusvõtjaga seotud kindlustusriski. Malcolm Clarke'i käsitluse kohaselt moodustab varakindlustus kahjukindlustuse aluse ja raamistiku. Varakindlustuse puhul Suurbritannias on oluline, et kindlustatud isikul oleks majanduslik huvi nimetatud vara suhtes, et tal oleks kindlustushuvi. Lisaks sellele on Inglismaal seatud lisatingimus, mida teised maad vajalikuks ei ole pidanud: kohustus olla kindlustatava varaga õiguslikus või õiglases suhtes. Sealjuures majanduslik huvi on lihtsalt faktiline kahju ootus ehk et on piisav võimalus, et kahju tekkimine varale või selle kaotus põhjustab kindlustatud isikule rahalist kahju ning seetõttu vajaks ta kahju tekkimisel hüvitist.⁴⁹ Asja kindlustamisel varakindlustuses on seega isiku määratlemine kahjupõhine ning üldjuhul on kindlustusvõtja selleks isikuks, kes kahju ning seega ka hüvitist saab. Eesti õiguses on kindlustushuvi kindlustussuhte eksisteerimise eelduseks. Kindlustushuvi on kindlustusvõtjal olemas juhul, kui kindlustusjuhtumi toimumine mõjutab tema varalist olukorda. Kindlustushuvi on ühtlasi kindlustusväärtuse määratlemise aluseks.⁵⁰ Näiteks kauba kindlustamisel ei ole kindlustushuvi vajalik lepingu sõlmimisel, vaid kahjukindlustuse põhimõtte nõuab, et kindlustatu suudaks tõendada, et on kannatanud kahju, kui toimub

⁴⁹ M. Clarke 1997, lk 28-29.

⁵⁰ J. Lahe. Kindlustusõigus, lk 109.

kindlustusjuhtum. Ilma kindlustushuvita ei ole see lihtsalt võimalik. Nüüdseks on selgeks saanud, et kindlustus hoonetele ning maale lähevad sama reegli alla, aga enne apellatsioonikohtu otsust *Mark Rowlands Ltd vs Berni Inns Ltd* kohtuasjas 1985. aastal arvati, et sellistele kindlustuslepingutele kehtib elukindlustuse seadus, mille alusel oli kindlustushuvi olemasolu vajalik mitte ainult kahju tekkimise hetkel, vaid juba lepingu sõlmimisel.⁵¹

Asjade kogumi puhul on lähtepind teine. Nimelt on asjade kogumi kindlustamise põhimõtteks võimaldada kogumi kindlustust määratlemata täpselt sinna kuuluvaid esemeid. Kui aga ei ole määratletud detailselt kogumisse kuuluvaid esemeid, ei saa olla teada ka täpselt kindlustatud või kahju saavad isikud. Kindlustatud isikute ring on suurem. Eestis kehtiv regulatsioon ei käsitle kindlustuskatte ulatust asjade kogumi kindlustamise korral. Eesti regulatsiooni ja kohtuotsuste kese on olnud siiani küsimusel, mis esemed kogumisse kuuluvad, mitte kellele nimetatud esemed kuuluvad ehk et kes on õigustatud isikuks lepingu alusel. VVG § 89 lg 2 kohaselt laieneb kogumi kindlustus ka nende isikute asjadele, kellega kindlustusvõtja elab kahju saabumise ajal ühe leibkonnana või kes sel ajal on kindlustusvõtjaga teenistussuhetes, mistõttu nad tegutsevad kindlustatud kohas. Kate kehtib § 89 lg 2 alusel nagu kolmanda isiku jaoks võetud kindlustus.⁵² Oma olemuselt on sellisel puhul tegu lepinguga kolmanda isiku kasuks, mida reguleerib ka Eesti võlaõigusseadus. “Näiteks võib lepingu sõlmimisel ette näha, et võlgnik (kindlustusandja) ei täida kohustust mitte võlausaldajale (kindlustusvõtja), vaid kolmandale isikule (isik, kelle asi sai kannatada või hävis). Niisugused on näiteks kindlustuslepingud, mille järgi kindlustushüvitise väljamaksmise nõudeõigus antakse perekonnaliikmele või näiteks liisinguandjale.”⁵³ Tegu on sisuliselt soodustatud isikutega, keda ei ole lepingus täpselt määratletud põhjusel, et neid ei pruugi lepingu sõlmimise hetkel teada olla.

Vana VVG regulatsioon nägi asjade kogumi puhul kindlustatud isikute ringile ette perekonda kuulumise nõude. Uus VVG lähtub aga mõistest “leibkond”. Vastupidiselt vana redaktsiooni §-le 85 on seadusandja täielikult loobunud perekonda kuulumise kriteeriumist, sellisel viisil kaasatakse ka abieluvälised või registreerimata kooselud.⁵⁴ Selle muudatuse vajaduse on tinginud sotsiaalsete suhete muutumine ja tänapäevased levinud kooseluvormid, kus tihti inimesed ametlikus abielus ei ole. Regulatsioonis kasutusele tulnud väljend leibkond sisaldub ka Saksa tsiviilõiguses BGB paragrahvides ning äriseadustikus. Leibkonnaga on tegemist nt

⁵¹ M. Fontaine, lk 88.

⁵² VVG kommentaarid. § 89 komm 3.

⁵³ Irene Kull, Martin Käerdi, Villu Kõve. Võlaõigus I Üldosa. Tallinn: Juura 2004, lk 438.

⁵⁴ VVG kommentaarid. § 89 komm 3.

kaasüüriliste vahel oleva mitte päris ajutise suhte korral, mis avaldub eelkõige ühises majandamises. Kindlaks tunnistuseks sellest on asjaolu, et osapooled kasutavad koos vähemalt osa majapidamisesemetest ning ruumidest. Muudeks tunnusteks võivad olla samale aadressile registreeritus, samuti ühine pangaarve, millelt tasutakse elamiskulusid. Asjaolu, et mõni elanikest kasutab teatud tube eksklusiivselt, ei räägi ühise leibkonna eeldusele vastu isegi juhul, kui nendel ruumidel on eraldi uksekellad. Sealjuures Saksa sotsiaalseadustiku (SGB) § 7 lõikes 3a⁵⁵ sisalduvat sotsiaalõiguslikku oletust leibkonna määratluse osas peaks saama ka kindlustusõiguses tunnusena kasutada. Külalised igatahes § 89 lg 2 alla ei kuulu, isegi kui nad on sugulussuhetes kindlustusvõtjaga.⁵⁶ Nimetatud sätte põhimõtteks on pakkuda kaitset kindlustusjuhtumi toimumise kohas tegelikult elavatele isikutele, kelle vara statsionaarselt seal asub. Saksa uus VVG on lähtunud tänapäevastest levinud kooseluvormidest. Ei oleks õiglane ega õige jätta isik ilma kindlustushüvitise võimalusest vaid põhjusel, et isikud ei ela ametlikus abielus. Sotsiaalseadustiku põhimõtte kohaselt peaks leibkonna mõiste alla mahtuma seega isikud, kes on elanud koos kauem kui aasta, kasvatavad ühist last, hoolitsevad koos oma majapidamises sugulaste või laste eest või kui kasutatakse ühiselt tulusid. Seega ei tehta vahet ka näiteks samasooliste isikute kooselude puhul. Ühtlasi on tänapäeval noorte seas väga levinud ühine korterite üürimine või ostmise. Kui sellisel juhul loetakse teatud kindlustuskohas kindlustatuks vaid ühe inimese kodune vara, jättes teise seal samuti elava isiku vara kaitseta, oleks autori hinnangul tegu ebaõiglase olukorraga koduse vara kindlustamisel, mis võiks omakorda põhjustada ka segadust kahju määramisel ja hüvitamisel. Eesti perekonnaseadus ega ükski teine seadus leibkonna mõistet ei sisalda. Ühtlasi ei sätestata täpselt kindlustuslepingu puhul, kes peaks kuuluma kogumi kindlustuse puhul kindlustuskaitse alla. Salva kindlustuse üldtingimused sätestavad vaid kindlustatud isiku mõiste järgmiselt: kindlustatud isik on isik, kellele kuulub kindlustatud ese.⁵⁷ Kindlustushüvitise saamise õigus on kindlustatul, kui seadusest või kindlustuslepingust ei tulene teisiti. Kindlustusandjate kodukindlustuse tüüptingimused ei sätesta detailsemat määratlust selle kohta, kes kindlustuskaitse alla tegelikult kuuluvad, vaid keskendutakse rohkem asjade ja riskide määratlemisele. Siiani ei ole ilmselt kogumi alusel kindlustuskaitse

⁵⁵ SGB § 7 lg 3a: Ühist soovi võtta vastutus üksteise eest ja seista üksteise eest eeldatakse, kui partnerid:

1. on elanud koos rohkem kui ühe aasta
2. nad elavad koos ühise lapsega
3. nad hoolitsevad oma majapidamises laste või sugulaste eest või
4. kasutatakse ühiselt tulusid ja vara.

⁵⁶ VVG kommentaarid. § 89 komm 3.

⁵⁷ Salva kindlustuse üldtingimuste punkt 1.3.

all olevate isikute küsimus probleeme põhjustanud, kuid sisuliselt on tegu meie õiguses täielikult reguleerimata küsimusega ning on küsitav, kas see on põhjendatud.

Autori hinnangul võiks Eesti regulatsioon olla täiendatud isikute ringi kindlaksmääramise sättega. Kindlustusandjate tüüptingimustest nähtub, et isikute küsimust, kes kindlustuskaitse alla kuuluvad, reguleeritakse vähesel määral lepingus. Õigusliku järjepidevuse tagamiseks selles küsimuses vajaks see aga üldisemat, seaduse tasandil reguleerimist. Asjade kogumi puhul kindlustusjuhtumi toimumise kindlate asjade kindlakstegeminegi sõltub sellest, millised isikud kindlustuskaitse alla kuuluvad ehk kelle asju saab lugeda kogumi osaks. Seega küsimus sellest, millised isikud kuuluvad näiteks koduse vara kindlustamisel kaitstud isikute ringi, on oluline ja vajab autori hinnangul reguleerimist.

Saksa VVG kommentaarides on aga käsitletud ka leibkonda kuulumise lõppemist. Nimelt võib leibkonna lõpetada üksikute elanike pikem eemalviibimine. Siin on määrava tähendusega alati see, kas tagasipöördumine on kavas või kas seda peetakse vähemalt tõenäoliseks. Selliseks näiteks on lühiajaline väljaspool leibkonda viibimine haiguse või puhkuse tõttu. Sama vähe lõpetab leibkonda see, kui kindlustusvõtja teeb tööd mõnes teises kohas ning üürib seal tuba, kuid nädalavahetused veedab oma perekonna juures. Sõjaväeteenistuse, tsiviilteenistuse või kutsealase väljaõppe korral tuleb lähtuda kavatsusest rajada omaette elamine peale teenistuse või väljaõppe lõppemist.⁵⁸ Seda ei ole aga sageli võimalik kindlaks teha. Leibkonna tuvastamisel on määravaks kahju saabumise aeg. Teenistussuhtega § 89 tähenduses on tegemist juhul, kui kohustatud isik tegutseb kindlustatud kohas (nt teenija, aednik, kokk). Seadusandja hinnangu kohaselt ei olnud praktilist tähendust veel § 85 vanas redaktsioonis sisalduvas variandis, mille kohaselt pidi teenistuja elama kindlustusvõtjaga ühes leibkonnas, mistõttu seda uuest redaktsioonist enam ei leia. Ka teenistussuhte olemasolu jaoks on seaduse sõnastuse kohaselt oluline kahju saabumise ajamoment.⁵⁹

Taani õiguses on tavapärane, et majaomaniku kindlustuse raames on kindlustuskaitse all kindlustusvõtja ning tema majapidamine. Üldiselt on termin “majapidamine” defineeritud kindlustuspoliisi tingimustes. Laialt kasutatava selgituse kohaselt on majapidamine defineeritud kui perekonnaliikmed, kes elavad kindlustusvõtjaga koos, isik, kes elab kindlustusvõtjaga koos abielusarnastes suhetes ning ka need kindlustusvõtja lapsed, kes elavad kodus. Küll aga on lisatingimusena sätestatud, et need isikud peavad olema

⁵⁸ VVG kommentaarid. § 89 komm 3.

⁵⁹ VVG kommentaarid. § 89 komm 3.

rahvastikuregistri andmetel registreeritud kindlustusvõtja aadressil. Seega kindlustuskaitse laieneb kindlustusvõtja abikaasale kooselu korral. Alates 1990 aastast laieneb abikaasa termin ka registreeritud kooseludele ning lisaks on kaitset pakutud elukaaslastele. Samuti on tavapärane, et poliisi tingimuste järgi laieneb kaitse ka koduabilistele, näiteks lapsehoidja või koduhoidja. Küll aga ei laiene kaitse külalistele või üürnikele, kuna neid ei käsitleta osana majapidamisest.⁶⁰

Eestis piirduvad asjade kogumina kindlustamisel kindlustuskaitse alla mahtuvate isikute käsitus kindlustusandja tüüptingimustes mainituga. If kodukindlustuse tüüptingimuste punkti 16 kohaselt on kindlustusvõtja perekonnaliikmeteks kindlustusvõtja abikaasa, elukaaslane ja alla 18-aastased lapsed. RSA tingimuste punkt 3.10.1. on aga oma käsitluses laiem ning sätestab lisaks eeltoodutele pereliikmena ka ülalpeetavad. Swedbank lähtub oma tingimustes aga määratlusest “kindlustusvõtja seaduslikud ja faktilised perekonnaliikmed”, keda loetakse kindlustusvõtjaga samastatud isikuteks. Seega on kindlustusandjate lõikes näha erinevusi ka juba perekonnaliikmete defineerimisel.

Seadus sätestab küll üldised kahjukindlustuse põhimõtted, millega sätestatakse kindlustusvõtja või lepingus määratletud või määratlemata kolmas isik. Autori hinnangul võib seadusandja olla soovinud paigutada asjade kogumi puhul kaitstud isikute ringi definitsiooni “määratlemata kolmas isik” alla. Iseenesest ongi koduse vara kindlustamisel kogumina ka Saksa õiguses leibkonna näol tegu määratlemata kolmandate isikutega. Näiteks on leibkonna mõiste piisavalt paindlik, et kohalduda ka näiteks juhul kui vahetub kindlustusvõtja elukaaslane. Hoolimata isiku ja temaga koos ilmselt ka teatud ulatuses asjade vahetumisest, peaks kindlustuskaitse laienema uuele elukaaslasele ja tema asjadele kui kodusele varale. Autori hinnangul võiks siiski ka Eesti õiguses analoogselt Saksa regulatsiooniga asjade kogumi puhul olla määratletud kaitstud isikute ring. Küll aga tekib Eesti õiguse puhul küsimus määratluse andmisest ja defineerimisest. Kui antud hetkel ei defineeri ükski Eesti seadus mõistet “leibkond”, siis peaks selle defineerima kindlustusõiguses vajalikul määral just võlaõigusseaduses. Sellest tulenevalt muutub muidugi küsitavaks ehk ka vajadus defineerida leibkonda juba laiemalt ja määratleda selle mõiste sisu, ulatus ja tähendus perekonnaseaduses, mis juhul saaks antud käsitus sobivuse korral rakendada ka kindlustusõiguses.

⁶⁰ P. Lyngsø, lk 97.

Kindlustusandjate tüüptingimuste regulatsiooni analüüsidest selgus, et erinevad kindlustusandjad käsitlevad ka perekonna mõistet erinevalt. Praeguseks Riigikogu poolt menetlusse võetud kooseluseaduse eelnõu⁶¹ pinnalt võib selle regulatsiooni jõustumisel olukord veelgi segasemaks muutuda. On võimalik, et edaspidi hakatakse vahet tegema mitte ainult abielulistel ja registreerimata elukaaslaste vahelistel suhetel, vaid sellesse loetellu lisanduvad omakorda registreeritud kooselulepingu alusel koos elavad elukaaslased. Autor on seega seisukohal, et sellise ebajärjepideva regulatsiooni asemel võiks siiski seaduses olla sätestatud üldine üheselt kohalduv regulatsioon, mis lähtuks pigem leibkonna mõistest, kui hakkaks eraldi defineerima kooseluliike ja perekonda. Nagu juba käesoleva peatüki esimeses alapeatükis viidatud, on ka O.-J. Luik ja K. Haavasalu väljendanud seisukohta, et kindlustusõiguse mõistete osas valitseb Eestis tüüptingimustest nähtuvalt veel segadus⁶², mistõttu isikute ringi reguleerimine seaduse tasemel oleks autori hinnangul põhjendatud. Põhimõistete erinev defineerimine kindlustusandjate poolt toob kaasa segadust, vaidlusi, mistõttu ei ole see autori hinnangul efektiivne lahendus. Autori arvamusel võiks Eesti õigust täiendada sättega järgmises sõnastuses: “Kui kindlustus on võetud asjade kogumile, laieneb see ka nende isikute asjadele, kes kindlustusjuhtumi toimumisel kuuluvad kindlustusvõtjaga ühte leibkonda.”

1.4 Kindlustuskaitse lõppemine asja ja asjade kogumi kindlustamise puhul

Mõistega “kindlustuskaitse” on iseloomustatavad kindlustusandja kohustused. Kindlustuskaitse kehtivusaeg on seega ajavahemik, mille kestel toimunud kindlustusjuhtumi tagajärjeks on kindlustusandja täitmise kohustus.⁶³ Kindlustuskaitse kehtivus on seotud lepingu kehtivusega ja asja olemasoluga. Seega on kindlustuskaitse kehtivus tavapärase kahjukindlustuses asja kindlustamisel üsna selge. Kindlustuskaitse saab lõppeda kindlustusjuhtumi toimumise tagajärjel, mis juhul kindlustatud asi on kindlustusjuhtumi toimumisel hävinenud. Samuti lõpeb kindlustuskaitse lepingu lõppemisega. Lisaks on võimalik asja hävinemine olukorras, mis ei lähe kindlustusjuhtumi alla, kuid mille tagajärjel kindlustuskaitse sellele asjale lõpeb, sest kindlustatud asja enam ei eksisteeri. Seega on asja

⁶¹ Kooseluseaduse eelnõu. 650 SE. Riigikogus menetlusse võetud. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=ea84e71c-291a-4c91-88b0-bd64af650d21&>, 30.04.2014.

⁶² O.-J. Luik, K. Haavasalu. Juridica 2008, lk 166.

⁶³ J. Lahe. Kindlustusõigus, lk 40.

kindlustamisel kindlustuskaitse olemasolu ja kestvus sõltuvuses asjast endast ja selle olemasolust.

Küll aga on kindlustuskaitse kehtivus keerukam asjade kogumi puhul. Asjade kogumi puhul tuleb esmalt tähele panna, et kogumis on tegu mitmete asjadega, millele kindlustuskaitse laieneb. Sellest tulenevalt on konstrueeritavad kaks erinevat olukorda. Ühel juhul lõpeb kindlustuskaitse kogumile tervikuna, teisel juhul lõpeb kindlustuskaitse teatud ühe konkreetse asja suhtes kindlustatud kogumist. Esmalt tuleb käsitleda olukord, kus kindlustuskaitse alt väljub mõni kogumisse kuulunud asi. Saksa VVG kommentaaride kohaselt lõpeb kogumisse kuulumine otstarbe või ruumilise seose kestva lõpetamisega (nn. väljumine). Ka võõrandamine ilma ruumilise eraldamiseta võib endaga kaasa tuua väljumise kindlustatud kogumist, kuivõrd kindlustusvõtjal ei ole edaspidi enam õigust asja kasutada (nagu nt tagatisomandamise korral). Ainult ajutine eraldamine ei too endaga kaasa kogumist väljumist, kuid ära langeb kindlustuskaitse, kui tegemist on eemaldumisega kindlustatud kohast (või kaitse alt).⁶⁴ Ajutise eraldamise osas on Eesti kindlustusandjate tüüptingimused aga teistsugusel seisukohal. If kindlustuse kodukindlustuse üldtingimuste punkti 13 kohaselt on kodune vara kindlustatud ka sel juhul, kui see on kindlustusvõtja või tema perekonnaliikmega kaasas väljaspool kindlustuskohta Eesti Vabariigi piires. Kindlustusvõtja või tema perekonnaliikmega (vt p 16) kaasas olev kodune vara on kindlustatud ka varguse vastu. Erandina on väljaspool kindlustuskohta toimunud kindlustusjuhtumi kindlustussumma 1000 eurot.⁶⁵ Ergo kodukindlustuse üldtingimuste punkti 3.8. kohaselt on kindlustusvõtjaga ja/või tema pereliikmetega kaasas olev kodune vara Eesti Vabariigi piires kindlustatud kuni 1000 euro väärtuses ka väljaspool kindlustuslepingus märgitud kindlustuskohta. Hüvitamisele ei kuulu kahju, mis on tekkinud spordivarustusele (suusad, jalgratas jms) selle tavapärasel kasutamisel, samuti vara avalik vargus nt rattaparklast või ühiskasutusega ruumidest, nt trepikojast, keldri ühisosast. Teiste kindlustusandjate tingimused kindlustusvõtja või tema pereliikmega kaasas oleva vara osas on eeltoodud näidetega kattuvad, erisused esinevad vaid summades. Selgub, et Eesti kindlustusõiguses on koduse varana käsitletav ka kaasaskantav vara ning seda ei loeta kogumist ja seega ka kindlustuskaitse alt väljunuks, olgugi, et see on eemaldatud kindlustuskohast.

Teine oluline küsimus seoses kindlustuskaitse lõppemisega puudutab esemete võõrandamist kogumist. Üksiku asja puhul sätestab VÕS § 494 lg 1, et kui kindlustusvõtja võõrandab

⁶⁴ VVG kommentaarid. § 89 komm 2.

⁶⁵ If kodukindlustuse tingimuste punkt 14.

kindlustatud asja, lähevad asja omandajale üle kõik kindlustusvõtja kindlustuslepingust tulenevad õigused ja kohustused. Analoogselt sätestab ka Saksa VVG § 95, et kindlustatud asja võõrandamisel lähevad kindlustusvõtja õigused ja kohustused üle asja omandajale. Olukorras, kus kindlustusandja võõrandab terve oma asjade kogumi, läheb üle ka kindlustusleping, sest asjade kogumi näol on sellisel juhul tegu terviku lepingu objektiga. Kui toimub ühe kogumisse kuuluva asja võõrandamine, ei toimi kindlustuskaitse üleminek aga samamoodi. Saksa VVG kommentaaride kohaselt läheb kogu kogumi võõrandamise korral kindlustus § 95 kohaselt üle omandajale. Seevastu ainult üksikute esemete ülekandmine toob endaga kaasa olukorra, kus need väljuvad konkreetsest asjade hulgast ning seetõttu ei kuulu enam katte alla. Vastupidisel juhul kuulub asi kindlustatud kogumisse siis, kui ta on viidud vastava sihtotstarbega ruumilisse seosesse (nn. lisandumine). See annab võimaluse kindlustada vahelduva koosseisuga asjade kogumit ilma lepingupoolte lisatoiminguteta.⁶⁶ Analüüsides Eesti õigusteadlaste seisukohti asjade kogumi olemuse osas, näib, et asjade kogumi puhul käsitatakse sinna kuuluvaid asju eraldi. Samuti ei võeta koduse vara puhul tervet vara kui käsutusobjekti. Sellest tulenevalt on mõistetav ka asjade kogumi puhul kindlustuskaitse säilimine kogumile kui sellisele, olenemata sellest, et asju kogumist võõrandatakse. Kui kogumisse kuulub veel kindlustatud asju, jääb kindlustuskate muus osas kehtima.⁶⁷

Eeltoodud põhimõtted ei tulene Eesti normatiivsest regulatsioonist ning neid ei ole välja toodud ka VÕS kommentaarides. Küll aga on asjade kogumina kindlustamise eesmärk võimaldada kogumi kindlustust selliselt, et kogumisse kuuluvates asjades ei lepita detailselt kokku. Asjad võivad vahelduda, aga kogumi kaitse jääb. Sellises olukorras on mõistetav, et asja võõrandamise korral see väljub kogumist ning sellele enam kindlustuskaitse ei kehti, küll aga jääb see kehtima allesjäänud kogumile ja hakkab kehtima ka potentsiaalselt sinna lisanduvatele asjadele. Olukorras, kus asjade väljumisega kogumist kaotaks kindlustuskaitse terve kogum, oleks asjade kogumina kindlustamise olemus ja instituut tervikuna seatud kahtluse alla. Asjade kogumi puhul on seega lisavõimalus kindlustuskaitse alt väljumiseks asja väljumine kogumist.

Võimalik on ka kindlustuskaitse lõppemine huvi äralangemisega. Asja puhul tähendab see eespool nimetatud võimalust, et asi hävib. Kuna kindlustuslepingu sõlmimisel aluseks on isikupoolne huvi asja vastu ja kindlustushuvi on ka lepingu püsimise eelduseks, on mõistetav,

⁶⁶ VVG kommentaarid. § 89 komm 2.

⁶⁷ *Ibid.*

et kindlustushuvi äralangemisel on ka kindlustuskaitse edasine püsimine küsitav. Kogumi puhul tuleb huvi äralangemist vaadata terve kogumi ulatuses. Huvi äralangemisega (VVG § 80 lg 2) on tegu alles siis, kui kogumist pole alles enam ühtegi eset.

Nagu autor eelnevalt välja tõi, on asja ja asjade kogumi puhul kindlustuskaitse lõppemise võimalused ja juhud erinevad. Põhiliselt on erinevused tingitud juba kogumi olemusest ja eesmärgist. Ei oleks mõistlik näha ette kogumi korral kindlustuskaitse lõppemist teatud asjade eraldumisel või väljumisel kogumist. Seevastu lõpeb kindlustuskaitse küll nende üksikute asjade suhtes, kui nad kogumist väljuvad, kuid mitte kogumi kui terviku suhtes. Kogumi kui terviku suhtes kindlustuskaitse lõppemiseks peab tegu olema huvi äralangemisega, mis tähendab, et kogumist ei ole alles enam ühtegi eset ning kindlustushuvi selle kogumi vastu seetõttu enam ei eksisteeri. Asjade võõrandamise korral saab kohaldades analoogiat asjakindlustusega näha, et terve kogumi kui lepingu objekti võõrandamisel läheb kindlustus sarnaselt kindlustatud asja müümisega üle. Üksikute esemete võõrandamisel aga väljuvad need lihtsalt kogumist. Selliselt on kaitstud kogum kui tervik ja lähtutakse võimalusest, et kogumisisesele asjad vahelduvad ja muutuvad, see aga ei muuda kindlustuskaitse kehtivust kogumi suhtes.

Käsitledes asjade kogumit kui abstraktset kogumit, on mõisteta, et kindlustuskaitse kehtib samuti sellele abstraktsele kogumile, mistõttu asjade väljumisel nimetatud kogumist väljuvad nad kaitse alt. Käsitledes aga kogumit üksikasjadest koosneva kogumina, on võimalik teoretiseerida olukorra üle, mis tekiks kindlustuskaitse püsimisel ka nendel konkreetsetel kogumist väljuvatele asjadele. Olukorras, kus kogumist väljumisel läheb kindlustuskaitse asjadega kaasa, tekiks praktikas ulatuslikud probleemid. Esmalt käsitledes olukorda, kus isik müüks terve asjade kogumi, läks kaitse üle kogumi ostjale. Kui aga isik ostab näiteks vaid ühe kogumisse kuuluva asja ja kindlustuskaitse läheks siiski sellele asjale kaasa, oleks tekkinud olukord, kus sisuliselt on ühe kindlustuslepingu all saanud kaitse ka keegi peale kindlustusvõtja ja tema perekonna ehk kindlustatud isikute. Selliselt asjade müümisel puudub kindlustusvõtjal täielikult edasine kontroll asjade üle, mis on justkui endiselt kindlustatud tema kindlustuslepingu alusel. Asjaga seotud lepingulisi kohustusi ei oleks aga kindlustusvõtjal võimalik edaspidi täita. Kui sellisel viisil väljuks kogumist mitmed esemed, mille kõigi puhul läheks kindlustuskaitse üksikesemega kaasa, oleks lõpptulemusena kindlustatud isikute ring määramatult suur. Autori hinnangul veelgi keerulisemaks teeks olukorra võimalus, et kogumisse kuulunud asja ostnud isik võib selle omakorda edasi müüa, mille tulemusel taaskord peaks kindlustatud isik muutuma.

Veelgi enam tekiks ka probleem kindlustusmaksete maksmisega. Kindlustusmaksete suurus on arvatatud välja kogumi kindlustussumma alusel. Olukord, kus kindlustusvõtja jääks maksuma samas suures kindlustusmakseid ka asja eest, mis enam talle ei kuulu, on ebaõiglane. Sellise skeemi rakendumine ja toimimine praktikas on käesoleva töö autori hinnangul eelnevast tulenevalt võimatu. Nagu käesolevas töös eelnevalt analüüsitud⁶⁸, on asjade kogumina kindlustamisel üldjuhul tegu abstraktse varakogumiga. Ka see on põhjus, miks kindlustuskaitse laienemine kogumist väljuvatele asjadele ei oleks praktikas autori hinnangul võimalik. Kindlustuskaitse säilimine kõikidele kogumist väljuvatele asjadele tähendaks sisuliselt kogumi pidevat suurenemist. Kui tavapäraselt kogumis asjad vahelduvad (näiteks vana arvuti uue vastu; vana diivan uue vastu), siis sellisel juhul toimuks ainult lisandumine uute asjade arvelt, samas kui kõikidele vanadele asjadele säiliks samuti kindlustuskaitse. See tähendaks praktikas aga kindlustusväärtuse olulist muutumist ja tegelikult ka vajadust muuta kindlustussummat ja selle arvelt pidevalt suurenevaid kindlustusmakseid. Eeltoodu pinnalt on autor seisukohal, et kindlustuskaitse püsijäämine kogumist eemaldumisel ei ole võimalik ega põhjendatud.

⁶⁸ Vt. käesoleva töö alapeatükk 1.2.2.

2. Üle- ja alakindlustus asjade kogumi kindlustamisel

2.1 Kindlustussumma ja kindlustusväärtus asjade kogumi kindlustamisel

Kindlustussumma on kahjukindlustuse mõiste ning see väljendab kindlustusandja täitmise kohustuse ülemist piiri. VÕS § 426 lg 1 kohaselt peab kindlustusandja kahjukindlustuse puhul kindlustusjuhtumi toimumisel tekkinud kahju hüvitama üksnes kokkulepitud rahasumma ulatuses, mis on kindlustusandjapoolseks maksimaalseks väljamaksusummaks ehk kindlustussummaks. Kindlustussumma fikseerimine kindlustuslepingus on eelkõige kindlustusandja huvides.⁶⁹ Kindlustussumma fikseerimise vajadus on tajutav eelkõige riskide hindamise ja sealt tulenevalt ka kindlustusmaksete kindlaksmääramise seisukohalt. Kindlustusmaksete kindlaksmääramise aluseks on hinnanguline asjade väärtuse väljaselgitamine, et kindlustusandjal oleks võimalik määratleda maksimaalne risk, mida ta on valmis kandma. Asja kindlustamise korral on väärtuse kindlaksmääramine selgepiiriline. On kindlad alused, millest lähtutakse ning kindlustatav asi, mille väärtus tuleb määrata, on samuti selge ja konkreetne. Näiteks sätestab hoone kindlustamisel If kodukindlustuse üldtingimuste punkt 13, et hoone kindlustusväärtus kindlustuslepingu sõlmimisel määratakse kindlustusvõtja poolt esitatud andmete alusel. Punkt 14 sätestab, et kindlustusvõtja vastutab kindlustusobjekti kindlustusväärtuse ja kulumi määramisel aluseks võetavate andmete õigsuse eest. Seega hoolas kindlustusvõtja, kes soovib olla kindel enda poolt esitatavate andmete õigsuses, võib lasta hoone taastamisväärtuse ka hinnata, misjärel hindamistulemus saabki olla aluseks kindlustuslepingus kindlustusväärtuse määramisel.

Kindlustussumma tuleb fikseerida ka asjade kogumi kindlustamisel.⁷⁰ Asjade kogumi puhul on kindlustussumma fikseerimine aga oluliselt keerukam. Kui asja puhul toimubki asjapõhine väärtuse hindamine, siis asjade kogumi puhul on tegu mitmete asjadega. Asjade kogumi kindlustamise põhimõte on, et kindlustatavat vara ei pea lepingu sõlmimisel täpselt määratlema. Kindlustatakse kogum ning kogumisiselt on võimalik asjade vahetumine, muutumine ja lisandumine. Olukorras, kus kindlustuslepingut sõlmides ei teata, millised esemed kogumisse tegelikult kuuluma hakkavad, on kindlustusväärtuse ja seega ka kindlustussumma⁷¹ ja –maksete kindlaksmääramine keeruline. VÕS § 479 lõike 1 kohaselt on

⁶⁹ J. Lahe. Kindlustusõigus, lk 110.

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ Kuivõrd kindlustussumma määramise aluseks peaks olema kindlustusväärtus, on ka selle määratlemine kogumi puhul raskendatud.

kindlustusväärtuseks kindlustushuvi väärtus just kindlustusjuhtumi toimumisel. On selge, et kindlustusväärtust on võimalik ja vajalik hinnata ka enne kindlustusjuhtumi toimumist, s.t nii kindlustuslepingu sõlmimisel kui ka selle kestel.⁷² Asja kindlustamisel toimub kindlustusväärtuse määramine tavapäraselt selgelt juba lepingu sõlmimisel. Asja väärtusele vastavalt määratletakse kindlustusväärtus, kindlustussumma ja sellest tulenevalt ka kindlustusmaksed. Kindlustushuvi väärtuse tähtsus just kindlustusjuhtumi toimumisel seisneb selles, et kindlustusandja täitmise kohustusele on seatud piirang VÕS §-s 477. Nimetatud paragrahvi kohaselt ei ole kindlustusandja kohustatud täitma kindlustusvõtjale rohkem, kui on kahju tegelik suurus, isegi kui kindlustussumma on kindlustusjuhtumi toimumise ajal kindlustusväärtusest suurem.

Seega on kindlustusjuhtumi toimumisel alati vajalik hinnata tegelikult tekkinud kahju suurust, et sellest tulenevalt määrata kindlaks hüvitise suurus. Seda nii asja kui asjade kogumi puhul. Asjade kogumi puhul on kindlustusjuhtumi toimumise hetk olulisel kohal. Tegelikult selgub kahjujuhtumi toimumisel esimest korda kindlustatud varakogumi tegelik väärtus. Koduse vara kindlustamisel asjade kogumina omab kindlustusjuhtumi toimumise hetk tähtsust nende asjade määramise seisukohalt, mis kogumisse kuuluvad. Nimelt on kogumi kindlustamise oluline tingimus kogumisse kuuluvate asjade muutumise võimalikkus, mistõttu võivad kindlustusjuhtumi toimumisel kuuluda kogumisse teistsugused asjad võrreldes lepingu sõlmimise ajaga. Hüvitis makstakse aga välja just kindlustusjuhtumi toimumise hetkel kogumisse kuuluvate esemete eest. Kindlustusvõtjal lasub tõendamiskohustus kogumi koosseisu osas, mida käsitletakse käesoleva töö kolmandas peatükis. Seega toimub kindlustusväärtuse tegelik kindlaksmääramine asjade kogumi puhul alles kindlustusjuhtumi toimumisel. Kindlustusväärtus muutub ajas, kuna kindlustatud ese võib amortiseeruda või, vastupidi, kallineda. Seega tuleks kindlustusväärtuse muutumisel muuta ka kindlustussummat, et vältida ala- või ülekindlustust. Loomulikult määratakse lepingu sõlmimisel kindlaks kindlustussumma ja selles on suur osa kindlustusvõtjal endal.

Kindlustussumma määramise aluseks peab olema kindlustusväärtus kui kindlustushuvi väärtus kindlustusjuhtumi toimumise ajal (§ 479 lg 1).⁷³ Kindlustushuvi on aga kindlustusvõtja huvi kindlustada ennast kindla kindlustusrisi vastu (vt VÕS § 478 lg 1). “Nimetatud sätete lugemisel võib kindlustusväärtuse mõiste jääda siiski ebaselgeks:

⁷² Janno Lahe. Kindlustussumma ja kindlustusväärtuse tähendus kindlustuslepinguõiguses. Juridica II/2006, lk 96. Edaspidi viidatud: J. Lahe, Juridica 2006.

⁷³ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 426 kom 3.2.

kindlustusväärtuse mõistet ei ava see, kui öelda, et kindlustusväärtus on kindlustusvõtja huvi väärtus kindlustada ennast kindla kindlustusrisi vastu. Seetõttu tuleb märkida, et näiteks üldise kahjukindlustuse korral on kindlustushuvi teisiti öeldes kindlustusvõtja soov või huvi, et konkreetne asi või asjade kogum ei häviks ega saaks kahjustada ja et juhul, kui see siiski juhtub, kaasneks sellega vastav kompensatsioon. Asja või asjade kogumi väärtus oleks sellisel juhul käsitatav samaaegselt nii kindlustushuvi väärtusena kui ka kindlustusväärtusena.”⁷⁴

VÕS § 479 lõikes 2 on eraldi sätestatud asendatava vallasasja (vt TsÜS § 51) kindlustusväärtus. Selleks on rahasumma, mis on vajalik samasuguse asja soetamiseks, kusjuures arvesse tuleb võtta ka asja amortisatsiooni. Ka Saksa VVG § 52⁷⁵ kohaselt on asja kindlustamisel asja väärtus kindlustusväärtuseks, kui asjaoludest ei tulene teisiti.⁷⁶ Uue VVG § 88 sätestab, et kui ei lepita kokku teisiti, loetakse kindlustusväärtuseks olukorras, kus kindlustatakse asi või asjade kogum, summa, mille kindlustusvõtja peab kulutama kindlustusjuhtumi toimumisel kaotatud või kahjustatud vara parandamiseks või asendamiseks, miinus vähenenud turuväärtus, mis tuleneb vahest uue ja vana asja vahel.

Lisaks tuleb märkida, et kindlustuspraktikas on kasutusel ka mõisted, mida on võimalik kasutada kindlustusväärtusega paralleelselt või selle asemel: näiteks taastamisväärtus kui rahasumma, mis on vajalik uue või kahjustatud varaga samaväärse vara hankimiseks.⁷⁷ Just taastamisväärtusest lähtutakse paljudel juhtudel kindlustuse üldtingimuste järgi kahju hüvitamisel. Ergo kodukindlustuse tingimuste punkt 7.1. sätestab hoone, korteri, korteriomandi ja rajatise kindlustusväärtusena taastamisväärtuse, s.o vähimad võimalikud kulutused ehitise täieliku hävimise korral selle esialgsel kujul taastamiseks. Samas punkti 7.2. kohaselt on koduse vara kindlustusväärtuseks taassoetamisväärtus, s.o samaväärse uue eseme taassoetamiseks vajalik rahasumma. Ergo ettevõtte varakindlustuse üldtingimuste punkti 3.5. kohaselt mõistetakse inventari ja seadmete taastamisväärtuse all uue samaväärse (samasuguste tehniliste näitajate ja omadustega ning samasuguse kasutuseesmärgiga) vara taassoetamisväärtust vahetult enne kindlustusjuhtumi toimumist. Nimetatud tingimuste alusel lähtutakse ehitise või korteri puhul just taastamisväärtusest ja koduse vara või ettevõtte vara puhul taassoetamisväärtusest. Nende määratluste sisuks ongi tegelikult kas ehitise või koduse vara puhul kogumi kindlustusväärtus. Tegemist on kriteeriumitega, millest lähtuda ja mille alusel nimetatud väärtus ja sealt tulenevalt ka kindlustussumma määratleda. Küll aga mõeldes

⁷⁴ J. Lahe. Juridica 2006, lk 98.

⁷⁵ Tegemist on vana VVG regulatsiooniga, mis kehtis enne 2008. aastat.

⁷⁶ J. Lahe. Juridica 2006, lk 98.

⁷⁷ *Ibid.*

asjade kogumile näeme, et sellise summa kindlakstegemine on kogumi puhul võimalik kindlustusjuhtumi toimumise hetke seisuga, sest just siis on võimalik kindlaks teha need esemed, mille taassoetamisväärtus määratlada on vaja.

Koduse vara kindlustamisel on kindlustussumma määramine suuresti kindlustusvõtja teha. Kindlustusvõtja peab andma kohast informatsiooni ja oskama hinnata, millises summas kogumis asju olla võib. Asjade kogumis kindlustamisel on ala- või ülekindlustuse olukorra tekkimine üsna lihtne ja ei nõua kindlustusvõtja süüd või pahatahtlikkust. Alakindlustuse olukorra vältimine on kindlustusvõtja huvides, arvestades, et kindlustussumma on kindlustusandja täitmise kohustuse maksimaalseks piiriks. Olukorras, kus kodune vara on kindlustatud oluliselt väiksema summa peale, kui on tegelikkuses kogumi väärtus, saab kindlustusvõtja kindlustusjuhtumi toimumisel maksimaalselt kokkulepitud kindlustussumma ulatuses hüvitist. Eelduslikult on kindlustusvõtja huviks taastada kahjujuhtumi eelne olukord, seega saada kahjujuhtumi korral võimalikult suur hüvitis. See tingib vajaduse määrata õigesti kindlustusväärtus ja sealt tulenevalt kindlustussumma. Kindlustusvõtja huvisid kaitseb parimal viisil õige kindlustusväärtuse ja –summa määramine, sest see tagab õiglase hüvitise saamise kahjujuhtumi toimumisel.

Nagu eelnevalt mainitud, toimub asjade kogumi kindlustamisel kindlustusväärtuse kindlaksmääramine eelduslikult peale kindlustusjuhtumi toimumist. See tekitab aga küsimuse, mille alusel on võimalik asjade kogumi kindlustamisel määratlada kindlustussummat. Sisuliselt on võimalik konstrueerida olukord, kus kindlustusvõtja ei määragi kindlustusväärtust kindlustuslepingu sõlmimisel, vaid kindlustusväärtus tehaksegi esmakordselt selgeks kindlustusjuhtumi toimumisel. Olukorras, kus kogumi konkreetne koosseis on vaja teha selgeks kindlustusjuhtumi toimumise aja seisuga, tundub ka kindlustusväärtuse määramine just sel hetkel isegi mõistlik. Sellises olukorras on aga küsitav, kuidas määratakse kindlustussumma. Kui kindlustussumma määramise aluseks peaks tavapäraselt olema kindlustusväärtus, ei saaks sellisel juhul siiski kindlustusväärtusele toetuda. Seega muutub kindlustussumma määramine eelnevast tulenevalt autori hinnangul väga problemaatiliseks. Kindlustussumma määramine jääks seega suuresti kokkuleppe küsimuseks kindlustusvõtja ja kindlustusandja vahel. Kindlustusvõtja peaks oma ettekujutuse kohaselt määratlema kindlustussumma, mis võiks koduse vara kindlustuse kogumi puhul olla mõistlik. Sellisel juhul on kindlustussumma määramise alused siiski ebakindlad ja ala- või ülekindlustuse tekkimise oht väga suur. Kui kindlustusvõtja hindab oma vara väiksemaks, kui see tegelikult on, tekib olukord, kus kindlustusjuhtumi toimumisel ei ole kindlustusvõtjal

võimalik saada kohast hüvitist. Kuigi võiks öelda, et tegu on kindlustusvõtja süüga, sest sisuliselt on ta ise alakindlustuse olukorra põhjustanud, on ta teinud seda oskamatuses ja teadmatusest, mistõttu on autori hinnangul sellise olukorra tekkimine ebamõistlik ja eksponeerib regulatsiooni kitsaskohti. Sisuliselt lastakse kindlustusvõtjal tahtmatult endale kahju tekitada.

Teisalt on tegu loomulikult kindlustusvõtja enda huviga kaitsta end parimal võimalikul viisil. Olukorras aga, kus isiku poolt määratavast kindlustussummast sõltuvad ka tema poolt edaspidi igakuiselt makstavad kindlustusmaksed, on ta alim määrama kindlustussummat veidi väiksemaks, et selle tulemusel maksta väiksemaid kindlustusmaksid ehk isegi mõtlemata, kuidas see tulevikus teda mõjutada võib. Sellest tulenevalt leiab käesoleva töö autor, et teatava kindlustatavate asjade väärtuse määratlemine kindlustusvõtja poolt on siiski vajalik. Parimal viisil aitaks õiglase summa leidmisele kaasa vastava eksperdi kaasamine või ehk ka kindlustusandja poolne kindlustatava varakogumi ülevaatamine. Käesoleval hetkel aga toetab ka 2013. aastal välja antud kodukindlustuse hea tava, mis on eelkõige mõeldud juhisenä kindlustusvõtjatele, seisukohta, et kindlustussumma määrab tavaliselt klient. Juhisenä öeldakse siiski, et kindlustussumma määramisel on mõistlik silmas pidada, et kahjustada võivad saada ka kõik kodused asjad, kuid kindlustusandja hüvitamiskohustus piirdub alati kindlustussumma.⁷⁸

Kindlustussumma määramiseks ei pea aga tingimata alati määrama asja väärtust. VÕS § 426 lg 2 kohaselt võib kindlustussumma olla määratletud muul kujul kui maksimaalse väljamaksusummana. Kindlustussumma võib olla määratud ka nt kui kindlustusväärtus kindlustusjuhtumi toimumisel. Selline määratlus raskendab küll mõnevõrra kindlustusandjal võetud riskide hindamist ja kindlustusmakse suuruse määramist, teisest küljest aitab vältida ala- ja ülekindlustuse juhtumeid. Esitatud kindlustussumma määratlus ei raskenda kahju käsitlemist kindlustusjuhtumi toimumisel, sest kindlustusandja peab tekkinud kahju suuruse igal juhul kindlaks tegema (ka siis, kui kindlustussumma on fikseeritud konkreetse rahasummana).⁷⁹ Varem oli Taanis reeglina kindla kindlustussumma määramine kindlustuslepingu sõlmimisel tavapärane. Seda summat muudeti kindlustusvõtja nõudmisel kindlustusperioodi jooksul. Sellise skeemi puhul oli aga väga lihtne alakindlustuse tekkimine, kui kindlustusvõtja on unustanud kindlustussummat muuta uute esemete soetamisel või üldist

⁷⁸ Kodukindlustuse hea tava. 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: [http://www.eksl.ee/images/files/Hea_tava_kodukindlustus\(14\).pdf](http://www.eksl.ee/images/files/Hea_tava_kodukindlustus(14).pdf), 30.04.2014

⁷⁹ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 426, komm. 3.5.

hindade tõusu silmas pidades. Nüüdseks on selline skeem paljude kindlustusliikide puhul asendunud taassoetamisväärtuse kindlustusega. Taassoetamisväärtuse kindlustuse puhul on kindlustussumma pidevalt kohandatud, nii et see vastab kindlustushuvi väärtusele kogu kindlustusperioodi vältel.⁸⁰

Asjade kogumi kindlustamisel kindlustussumma fikseerimisel võib kindlustusvõtja huve kahjustavaks pidada seda, kui kindlustuslepingus on lisaks kindlustussummale veel eraldi fikseeritud ka asjade kogumi moodustavate esemete soetamisväärtustest lähtuvad kindlustussummad. Juhul kui asjade väärtus aja jooksul suureneb, ei kata asja soetamisväärtusest lähtuv hüvitis kindlustusjuhtumi toimumisel kindlustusvõtjal tekkinud kahju. Siiski peaks tegemist olema erandliku olukorraga, sest üldjuhul vallasasjade väärtus aja jooksul pigem väheneb.⁸¹ Autori hinnangul on väärtuse suurenemist kõige lihtsam näha kunstiteoste puhul. Näiteks maalide puhul võib pidada isegi eeldatavaks seda, et aja jooksul omandab teos suurema väärtuse, olgu see tingitud siis üldisest autori tööde kallinemisest või autori surmast. Maalide puhul oleks seega soetatismaksumuse määratlemine kindlustussummana ebamõistlik kindlustusvõtjale, olukorras, kus maali tegelik väärtus kindlustusjuhtumi toimumise ajaks on suurem kui oli selle soetamisväärtus. Sellist olukorda on aga ilmselt raske konstrueerida enamust tänapäeval koduse vara hulka kuuluvaid esemeid silmas pidades, arvestades, et tehnika ja mööbli hinnad üldiselt kasutamisega oluliselt langevad. Kui siiski selline olukord tegelikkuses esineb, on kindlustusandjad sellise kindlustusvõtjale väga kahjuliku tingimuse kohaldamisest aga kunstiteoste puhul ka hoidunud. Ergo kodukindlustuse tingimuste punkt 7.3. kohaselt on kunstiteoste (maalide, graafika, skulptuuride), kollektsioonide ja ehete kindlustusväärtuseks nende esemete turuväärtus. Seega ei määrata kunstiteoste puhul kindlustusväärtust esemete osas lepingus eraldi kindlaks nende soetamisväärtust silmas pidades, mis oleks kindlustusvõtjale kindlasti kahjulik.

⁸⁰ P. Lyngsø, lk 80.

⁸¹ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 426, komm 3.1.

2.2 Alakindlustus asjade kogumi kindlustuse korral

Asjade kogumi kindlustamisel abstraktse kogumina ei loetleta üles täpset nimekirja asjadest, mis kogumisse ja seega kindlustuse alla kuuluvad. Kogumis võivad asjad muutuda, vahetuda. Lepingu sõlmimisel kogumisse kuulunud asjad ei pruugi enam kindlustusjuhtumi toimumisel kogumisse kuuluda või on kogumisse asju lisandunud. Eelnevast tulenevalt on asjade kogumi puhul lihtne näha võimalust ala- või ülekindlustuse tekkeks.

Kindlustuslepingu sõlmimisel lepivad pooled üldjuhul kokku kindlustussummas. Aja jooksul võib aga kindlustatud asjade väärtus kasvada, mis toob endaga kaasa alakindlustuse olukorra. Tuleb tähele panna, et kindlustussumma ja kindlustusväärtus on erinevad mõisted. Nagu eelnevalt toodud, on kindlustussumma maksimaalseks kindlustusandja poolt välja makstavaks summaks ning kindlustusväärtus on vastavalt VÕS § 479 lg-le 1 kindlustushuvi väärtus kindlustusjuhtumi toimumise ajal. Juhul kui kindlustusväärtus on kindlustussummast suurem, on tegemist alakindlustusega ning sellisel juhul vastutab kindlustusandja kahju eest võrdeliselt kindlustussumma suhtega kindlustusväärtusesse kindlustusjuhtumi toimumise ajal (VÕS § 482).⁸² Sellises olukorras on mõistetav regulatsioon, mis piirab kindlustusandja vastutust ja hüvitise maksmist, pidades silmas, et kindlustusandja võtab endale lepingu sõlmimisel teatud riski, mida ta on valmis kandma. Olukorras, kus kindlustusvõtja on juba lepingu sõlmimisel tekitanud alakindlustuse olukorra eesmärgiga maksta väiksemaid kindlustusmakseid, kannaks vajalike piiravate sätete puudumise korral seda vastutust lõpuks kindlustusandja. Regulatsioon peaks tagama, et kindlustusvõtjad ei oleks huvitatud väiksema kindlustusmakse eesmärgil näitama asja väärtust kindlustussumma määramisel tegelikust väiksemana.⁸³

Alakindlustus võib põhimõtteliselt tekkida ka asjade kogumi kindlustamise korral. Sellist seisukohta on väljendatud ka Saksa VVG kommentaarides järgmiselt: muudatused kogumisse kuuluvate asjade koosseisus võivad endaga kaasa tuua *ala-* (§ 75) *või ülekindlustuse* (§ 74), kui nende väärtus on oluliselt madalam või kõrgem kui kindlustussumma.⁸⁴ Asjade kogumina kindlustamisel on alakindlustuse tekkimine lihtsam ja tõenäolisem kui lihtsalt asja kindlustamisel. Asjade kogumi kindlustamise puhul ei ole alakindlustuse tekkimiseks vaja poolte pahatahtlikkust. Asjade kogumi puhul ei määratleta asju tavaliselt täpse nimekirjana

⁸² Riigikohtu 18.01.2006 otsus 3-2-1-155-05

⁸³ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 482 komm 1.

⁸⁴ VVG kommentaarid § 89 kommentaar V.

ning kogumi siseselt võivad asjad aja jooksul muutuda või vahetuda. Selle tulemusena, kui kogumisse lisandub näiteks kallim televiisor, on juba tekkinud alakindlustuse olukord. Sama võib juhtuda teatud asja väärtuse tõusu puhul, mis ei sõltu poolte tahtest ja tegevusest.

Seda seisukohta on kinnitanud ka Riigikohus, öeldes: “Kolleegium märgib, et olenevalt kokkulepitud kindlustussummast võib [ettevõtte vara kogumina kindlustamisel] tegemist olla alakindlustuse (VÕS § 482) või ka ülekindlustuse (VÕS § 481) juhtumiga. Kuigi pooled ei ole tuginenud õiguslikule väitele, et kindlustusjuhtumi saabumisel oli tegemist alakindlustusega, saab kohus vastavate asjaolude esitamisel järelduse alakindlustuse kohta ise teha.”⁸⁵ Riigikohus saatis asja ringkonnakohtule uueks läbivaatamiseks ja sealhulgas alakindlustuse kohta seisukoha võtmiseks. Kohtuvälise kokkuleppe tulemusel võttis aga hageja asja uuel arutamisel ringkonnakohtus hagi tagasi, mistõttu kohus ei jõudnud siduvat seisukohta alakindlustuse osas võtta. Eelnimetatud asjas oli problemaatiliseks küsimuseks see, et kohtu hinnangul ei olnud üheselt arusaadav, millises kindlustussummas pooled kokku leppisid. See tegi keeruliseks seisukoha võtmise ka küsimuses, kas tegemist oli alakindlustusega või mitte, arvestades, et alakindlustuse mõiste on otseses seoses kindlustussumma mõistega⁸⁶.

PEICL artikkel 8:102 § 1 sätestab alakindlustuse olukorra. Kui poliisi alusel kindlustatud summa on väiksem kindlustatud vara tegelikust väärtusest või kindlustatud isiku huvist kindlustatud asja, on tegu alakindlustusega. Hoolimata summade mittevastavusest, saab nimetatud paragrahvi alusel kindlustussumma piires siiski hüvitist. Sellisel juhul on tagatud kindlustatutele täies mahus kindlustussumma väljamaksmine, seega kahjuhüvitis ja nad ei pea vara väärtust regulaarselt kontrollima ja kindlustussummasid muutma. Küll aga on § 2 alusel loodud erand, mida enamuse Euroopa Liidu liikmesriike ka kasutavad – proportsionaalse hüvitamise reegel, mis on kasutusel ka Eestis. PEICLi käsitle kohaselt on kindlustusandjatel soov proportsionaalsuse reeglit kasutada just kõrgema väärtusega vara või varaliste õiguste puhul.

Eesti õigusteoorias ollakse seisukohal, et kuna asjade kogumi kindlustamise korral on normaalne selline olukord, kus ühel perioodil kuulub asjade kogumisse vähem ja teisel perioodil rohkem asju, siis oleks mõistlik, kui kindlustuslepingu pooled asjade kogumi

⁸⁵ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 25.10.2006 lahend 3-2-1-90-06

⁸⁶ Seda on käsitletud käesoleva töö alapeatükis 2.1.

kindlustamise korral kokkuleppeliselt alakindlustuse regulatsiooni kohaldatavust piiraksid.⁸⁷ Seega on Eestis küll kasutusel ka PEICLi nimetatud proportsionaalsuse reegel, kuid osalt toetatakse ka alakindlustuse reegli kasutamise piiramist ehk teatud juhtudel jäetakse see kohaldamata. Autori hinnangul on mõistlik piirata asjade kogumi kindlustamisel proportsionaalsuse reegli kasutamist. Eelkõige pidades silmas just asjade kogumi kui abstraktse kogumi kindlustamist, mille puhul kogumi suurus on ajas muutuv, võib alakindlustuse tekkimine olla loomulik ning kindlasti mitte pahatahtlik. Sellises olukorras lubades kogumisse lisandumisi, kuid hiljem kohaldades hüvitise vähendamiseks alakindlustuse proportsionaalsuse reeglit kahju hüvitise vähendamiseks, oleks kindlustusandja käitumine vastuoluline. Ka PEICLi käsitluses rõhutatakse, et alakindlustuse proportsionaalsuse reeglit on eelkõige soov ja vajadus kasutada just kõrgema väärtusega vara puhul. Asjade kogumi tavapäraseid kindlustussummasid silmas pidades on seetõttu autori seisukohalt mõistlik ja isegi vajalik nimetatud reegli kasutamist kindlasti piirata.

Eesti kindlustusandjate üldtingimustes on nähtav alakindlustuse regulatsiooni kasutamise piiramine. RSA kindlustuse ettevõtte varakindlustuse üldtingimuste punkti 8.2. kohaselt on esimese riski kindlustus kindlustatud eseme suhtes kokkulepitud kindlustushüvitise ülempiir. See on suurim väljamakstav summa ühe kindlustusjuhtumi kohta, mille korral alakindlustust puudutavaid tingimusi ei kohaldata. Esimese riski kindlustuses on kokku lepitud ainult siis, kui kindlustuslepingusse on tehtud sellekohane märge. Samade üldtingimuste punkt 15.4. kohaselt hüvitab alakindlustuse korral RSA tekkinud kahju sellises proportsioonis, milline on kindlustussumma suhe kindlustusväärtusele. Sama suhet rakendatakse lisakulude hüvitamisel. Kui kindlustussumma ei erine kindlustusväärtusest üle 10%, loobutakse alakindlustuse rakendamisest.

Ergo kindlustuse ettevõtte varakindlustuse tingimuste p 6.9. kohaselt ei rakendata alakindlustust juhul kui kindlustussumma erineb kindlustusväärtusest vähem kui 10%. Tuleb märkida, et nimetatud piirang ei erista nimekirjaga ja nimekirjata vara kindlustamist. Küll aga on Ergo tingimustes eraldi kirjeldatud vara nimekirjata kindlustamise puhul välja toodud alakindlustuse kohaldamine järgmiselt: “/.../hüvitamisel lähtutakse ala- või ülekindlustusest. Alakindlustuse korral makstakse kindlustushüvitist võrdeliselt lepingus märgitud nimekirja kindlustussumma ja põhi- ning väikevahendite kindlustusväärtuse suhtega kindlustusjuhtumi

⁸⁷ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 482 komm 3.1.

toimumise ajal.”⁸⁸ Selline määratlus asjade kogumina kindlustamise puhul puudub. Kuigi siit võiks välja lugeda, et asjade kogumi puhul alakindlustuse regulatsiooni ei kohaldata, tuleb üldtingimuste punkti 3.8.⁸⁹ ja 6.9.⁹⁰ koosmõjus öelda, et alakindlustuse regulatsioon teatud juhtudel siiski kohaldub.

If kindlustuse ettevõtte varakindlustuse üldtingimuste p 304 kohaselt alakindlustuse sätteid ei rakendata, kui kindlustussumma ja kindlustusväärtuse vahe on väiksem kui 10%.

Salva kindlustuse ettevõtte kindlustamise tingimuste p 19.2.2. kohaselt ei võta kindlustusandja kauba, inventari ja seadmete alakindlustust arvesse, kui kindlustusväärtuse ja kindlustussumma erinevus on väiksem kui 10%.

Ehitise puhul sisaldub Salva kindlustuse tingimustes samuti piirang⁹¹, mille kohaselt kindlustusandja ei võta alakindlustust arvesse, kui kindlustussumma ja kindlustusväärtuse erinevus on väiksem kui 20%.

Seesam kindlustuse varakindlustuse hüvitisreeglite p 4.2. kohaselt kui kindlustusleping on sõlmitud esmariskikindlustuse alusel ning vastav märge on tehtud poliisile, kuulub hüvitamisele kahju tegelik suurus kokkulepitud kindlustussummani alakindlustuse mõju arvestamata.

Eeltoodud näidete pinnalt selgub, et ettevõtte varakindlustuse puhul on vara kindlustamisel kogumina ette nähtud alakindlustuse reeglite rakendamise piirangud. Analüüsides erinevate kindlustusandjate tingimusi selgub, et enamasti toimub ettevõtte vara puhul alakindlustuse regulatsiooni piiramine piirangu seadmisega protsendi suurusele, mis kindlustussumma ja kindlustusväärtuse vahele jääb, et alakindlustuse regulatsioon kohaldamisele tuleks. Ettevõtte varakogumis toimuvad väikesed muudatused ja kõikumised on soovitud jätta välja alakindlustuse kohaldamisalast.

Eelnevast on näha, et alakindlustuse regulatsiooni kohaldamisest on täielikult loobunud, kui kindlustussumma ja kindlustusväärtuse vahe on kuni 10% ehk väiksematest hinnakõikumistest põhjustatud muudatused kogumi väärtuses ei too kaasa alakindlustuse valemi rakendamist. Ühtlasi jäetakse see kohaldamata RSA esimese riski kindlustuse ja Seesami esmariskikindlustuse puhul. Esimese riski kindlustuse kohta sätestab

⁸⁸ Ergo kindlustuse ettevõtte varakindlustuse tingimuste p 1.3.4.3.1.

⁸⁹ Kindlustusvõtja vastutab õige kindlustusväärtuse esitamise eest. Kui esitatud kindlustusväärtus ei ole õige, siis juhindutakse kindlustusjuhtumi puhul vastavalt üle- või alakindlustuse tingimustest.

⁹⁰ Kui kindlustussumma erineb kindlustusväärtusest vähem kui 10%, siis alakindlustust ei rakendata.

⁹¹ Salva kindlustuse ettevõtte varakindlustuse tingimused EVT-12.03 p 12.2.

võlaõigusseaduse seletuskiri järgmist: "Praktikas kasutatakse siiski sageli n. ö. "esimese riski" kindlustust, mille puhul kindlustussumma (ja seega ka kindlustusmakse) on küll oluliselt väiksem kindlustusväärtusest (ning seetõttu on tegemist sisuliselt alakindlustusega), kuid kindlustusandja kohustub kindlustusjuhtumi saabumisel hüvitama kahju kindlustussumma ulatuses. Selline kokkulepe on võimalik ka eelnõu kohaselt võlaõiguse üldise dispositiivsuse põhimõttest tulenevalt."⁹²

Väljatoodud punktidega on lihtsustatud asjade kogumi puhul hüvitise arvestamise korda. Selliste alakindlustuse regulatsiooni kohaldamise piirangute eeliseid kindlustusvõtja jaoks on näha eelkõige olukorras, kus näiteks tekkinud kahju on vaid osa kindlustusväärtusest ja toimuks väljamakstava hüvitise vähendamine. Olukorra näitlikustamiseks järgnev näide:

Isik on kindlustanud oma ettevõtte vara summas 20 000 eurot. Tegelik kindlustusväärtus kindlustusjuhtumi toimumise ajal on 21 500 eurot. Tegemist on alakindlustuse juhtumiga. Kui tekkinud kahju on 15 000 eurot, siis alakindlustuse valemi järgimisel oleks väljamakstav hüvitis 13 953,49 eurot. Tegu on olukorraga, kus kindlustussumma ja kindlustusväärtuse vahe on alla 10%. Samas olukorras alakindlustuse valemi rakendamata jätmisel oleks väljamakstav summa 15 000 eurot. Seega on tegu kindlustusvõtjale kasuliku piiranguga. Küll aga on summased vaadates näha, et tegu on marginaalse vahega. On ilmne, et kindlustusandja oma tüüptingimustega endale liiga teha ei soovi. Seega on selge, et piiranguks valitud 10% täidab eesmärgi vähendada väikeste muutuste korral vaidlusi ja lihtsustada hüvitise väljamaksmist, kuid summade marginaalse vahe tõttu ei kanna nad ise selle tõttu erilist kahju.

Kodukindlustuse puhul on aga koduse vara kindlustamisel asjade kogumina alakindlustuse rakendamise piirangud veelgi rangemad. Järgnevalt vaatleme erinevate kindlustusandjate tüüptingimusi koduse vara kindlustamisel.

RSA kodukindlustuse tingimuste punkt 8.1. teine lause sätestab, et RSA kodukindlustuse tootes alakindlustust puudutavaid tingimusi ei kohaldata. Nimetatud punktid kohalduvad ühetaoliselt asjade kindlustamisel kogumina ja vara nimekirjaga. Ergo koduse vara kindlustamise tingimuste kohaselt koduse vara kindlustushüvitise määramisel alakindlustust ega eseme kulumit arvesse ei võeta.⁹³ Punkt 11.8. kohaselt aga näiteks võetakse ehitise alakindlustus arvesse kindlustuslepingus sätestatud kahju ärahoidmise ja vähendamise kulude, koristus- ja prahiveo- ning muude kulude hüvitamisel. Siit nähtuvalt on reguleerimine tõesti

⁹² Võlaõigusseaduse seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain2&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=991610001
30.04.2014

⁹³ Ergo kindlustuse kodu koguriskikindlustuse tingimused (maksi) KT.0910.13 p 11.7.

suunatud sellele, et just koduse vara puhul alakindlustuse tingimusi mitte kohaldada. Eelduslikult kindlustatakse kodune vara alati kogumina ja kogumi puhul alakindlustuse kohaldamine on problemaatiline, arvestades kogumisiseseid lubatud muudatusi. If kindlustuse kodukindlustuse tingimuste p 204 kohaselt koduse vara kindlustushüvitise määramisel alakindlustuse sätteid ei rakendata. Salva kindlustuse kodukindlustuse üldtingimuste p 14.2.2. kohaselt on alakindlustus eseme kindlustamine väiksemas summas kui on tema väärtus. Kindlustusandja ei võta kahju hüvitamisel arvesse võimaliku alakindlustuse sätteid ja kahju hüvitatakse kuni kindlustussummani. Seesam kindlustuse varakindlustuse hüvitisreeglite kohaselt kui kindlustusleping on sõlmitud esmariskikindlustuse alusel ning vastav märge on tehtud poliisile, kuulub hüvitamisele kahju tegelik suurus kokkulepitud kindlustussummani alakindlustuse mõju arvestamata.⁹⁴

Eelnevast tuleneb, et koduse vara kindlustamisel kogumina jäetakse alakindlustuse regulatsioon üldjuhul kohaldamata. Küsitav on, kas alakindlustuse regulatsiooni täielik kohaldamata jätmine koduse vara kindlustamisel on mõistlik. Sellises olukorras on kindlustusvõtjal tegelikult võimalus asjade kogumi puhul alakindlustuse olukorras väiksemate kindlustusmaksete maksmisel siiski kindlustada rohkem vara kui algselt ette nähtud. Sellise punkti kohaldamine aga näitab, et eelduslikult kindlustusvõtja sellise olukorra tekkimist probleemiks ei pea. Ühtlasi ei peeta vajalikuks rakendada hüvitise vähendamise valemit koduse vara kindlustamisel. Sellise piirangu kasutamine hoiab ära vaidlused nii alakindlustuse juhtumite üldise kohaldamise kui hüvitise suuruse osas. Samas suurendab see teatud juhtudel väljamakstava hüvitise suurust, millega kindlustusandja sellise piirangu kohaldamisel arvestama peab. Koduse vara kindlustamisel kogumina on tavaline praktika, et kindlustatakse kogu kodune vara kogumina nõudmata kindlustusvõtjalt nimekirja koostamist ning lähtutakse vaid seatavast maksimaalsest hüvitispiirist koduse vara puhul, mis tavapäraselt on mõni tuhat eurot.

Järgnevalt vaatame lihtsa näite näol, milline on olukord alakindlustuse regulatsiooni kohaldamata jätmisel:

Isik on kindlustanud oma koduse vara hüvitispiiriga 3500 eurot. Tegelik kindlustusväärtus kindlustusjuhtumi toimumisel on aga 5000 eurot. Kahju on isik kandnud 2000 eurot. Alakindlustuse valemi kasutamisel oleks kindlustusandja poolt väljamakstavaks hüvitiseks

⁹⁴ Seesam kindlustuse varakindlustuse hüvitisreeglid 1/2012 p 4.2.

1400 eurot ($3500/5000 \cdot 2000$). Olukorras, kus kindlustusandja jätab aga nimetatud valemi kasutamata, on väljamakstavaks summaks tegelik kahju 2000 eurot.

Kui peaks hävima kogu vara ehk tegelik kahju oleks samuti 5000 eurot, saaks kindlustusvõtja hüvitisena kätte määratud hüvitispiiri 3500 eurot nii alakindlustuse valemi rakendamisel kui selle rakendamata jätmisel. Seega näeme, et alakindlustuse valemi kohaldamata jätmine on kasulik kindlustusvõtjale vaid juhul, kui hävib või kannatada saab osa varast ehk et tekkinud kahju on väiksem tegelikust kindlustusväärtusest kindlustusjuhtumi toimumise ajal.

Alakindlustuse regulatsiooni kohaldamata jätmisel ilmnevad asjade kogumi kindlustamise eelised. Sellega kohustub ta maksma hüvitist ka asjade eest, mis ei kuulunud kindlustuslepingu sõlmimisel veel asjade kogumisse. Kindlustusvõtjal säilib loomulikult tõendamiskohustus, kuid olukorras, kus on soetatud juurde kallis televiisor, mille kohta on kindlustusvõtjal ka ostutšekk säilinud, peab kindlustusandja selle eest hüvitist maksma, olgugi, et seda lepingu sõlmimisel kogumis ei olnud ning kindlustusandja varem selle olemasolust teadlik ei olnud. Seda seisukohta on väljendanud ka Riigikohus oma lahendis 3-2-1-155-05 järgmiselt: “VÕS § 476 lg 2 mõtteks on võimaldada kindlustuskaitset varakogumi eest selliselt, et kindlustuslepingus ei lepita varakogumisse kuuluvate asjade loetelus kokku. Kindlustusandja võtab endale VÕS § 476 lg 2 alusel kohustuse maksta hüvitist kõikide varakogumisse kuulunud asjade eest ka siis, kui varakogum on näiteks suurem võrreldes kindlustulepingu sõlmimise ajaga.”⁹⁵ Olgugi, et kindlustusandja kohustub maksma ka asjade eest, mida kogumis kindlustuslepingu sõlmimise ajal ei olnud, ei maksa ta kunagi välja rohkem kui on määratud kindlustussumma. Koduse vara puhul määratakse sellele kogumile üks hüvitispiir, mis on sisuliselt käsitletav kindlustussummana ning millest rohkem kindlustusandja seega kindlasti ei hüvita. On selge, et võimalikult suure hüvitise saamiseks asjade kogumi puhul peab kindlustusvõtja hindama kindlustuslepingu sõlmimisel oma varakogumit adekvaatselt ning seega maksma ka vastavaid kindlustusmakseid. Vaid sellisel juhul on tal võimalik saada kindlustusjuhtumi toimumisel adekvaatset ja tegelikule kahjule enim vastavat hüvitist, et taastada kahjujuhtumi eelne olukord.

Nagu eelnevalt kirjeldatud, reguleerib Saksa õigus asjade kogumit ulatuslikumalt, sealjuures on määratletud ka, kelle asjad kogumisse saavad kuuluda ja kindlustuskaitse omandada. Alakindlustuse tekkimise seisukohast on oluline VVG § 89 lg 2 lause 1, millega laiendatakse kogumi kindlustust ka nende isikute asjadele, kellega kindlustusvõtja elab kahju saabumise

⁹⁵ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 18.01.2006 otsus 3-2-1-155-05

ajal ühe leibkonnana või kes sel ajal on kindlustusvõtjaga teenistussuhetes. Juhul, kui nimetatud isikute ring suureneb pärast lepingu sõlmimist, võib tekkida teatud juhul kogumi alakindlustus (§75), kui kindlustussummat ei korrigeerita, võttes arvesse regulatsiooni poolt lubatavat lisandumist. Seega on siinkohal välja toodud veel üks asjade kogumi puhul pahatahtlikkuseta kogumi suurenemise ja seetõttu alakindlustuse tekkimise võimalus. Eesti õigus ei reguleeri asjade kogumi puhul küsimust, kelle asjad kogumisse kuuluda saavad ja võivad. Küsitav on, kas see on põhjendatud ja kas see on hõlmatud ülejäänud kindlustuslepingu regulatsiooniga. Nimetatud küsimust, kes asjade kogumi kindlustamisel kindlustuskaitse alla mahuvad, käsitles autor käesoleva töö esimeses peatükis. Selline võimalus alakindlustuse tekkimiseks on omane vaid asjade kogumina kindlustamisele. Tavapärase kahjukindlustuse raames asja kindlustamisel ei ole võimalik isikute ringi suurenemisega alakindlustuse olukorra tekkimine, kuna kindlustuskaitse lähtealus ongi vaid see üks konkreetne asi. Kogumi puhul on aga juba asjade ring suurem. Koduse vara kindlustamisel on lihtne näha olukorda, kus leibkonna suurenemisel vara hulk kasvab ja tekib alakindlustuse olukord.

Eelneva pinnalt nähtub, et PEICLis toodud arusaam alakindlustuse regulatsioonist ei ole tegelikult Eestile võõras. Üldjuhul kahjukindlustuses on Eesti küll läinud seda teed, et alakindlustuse regulatsioon on siiski kasutusel proportsionaalsuse reeglit järgides. Asjade kogumi kindlustamise puhul aga esinevad erisused. Nimelt on koduse vara kindlustamisel asjade kogumina täielikult loobunud proportsionaalsuse reegli kasutamisest kindlustusvõtja kasuks ning ettevõtte varakindlustuse puhul on alakindlustuse regulatsiooni kasutamist piiratud olenevalt erisuse suurusest kindlustussumma ja kindlustusväärtuse vahel. Autori hinnangul on alakindlustuse regulatsiooni ja proportsionaalsuse reegli kasutamise piiramine asjade kogumi kindlustamisel põhjendatud. Olukorras, kus abstraktse varakogumi kindlustamise eesmärk on anda kindlustusvõtjale vabadus kogumis asju vahetada ja sinna uusi asju lisada, on alakindlustuse olukorra tekkimine tehtud lihtsaks. Kui selle tagajärjel aga jääks kindlustusvõtja kindlustusjuhtumi toimumisel potentsiaalselt ilma osast hüvitisest, oleks autori hinnangul tegu ebamõistliku ja ebaefektiivse regulatsiooniga. Samavõrd põhjendatud on alakindlustuse eesmärges silmas pidades proportsionaalsuse reegli kasutamise piiramine ettevõtete varakindlustuse puhul, kus kindlustusväärtused ja –summad on juba oluliselt suuremad kui kodukindlustuse puhul. Sellisel juhul oleks jällegi ebamõistlik oodata kindlustusandjalt täielikult alakindlustuse regulatsioonist loobumist, mis võiks kalli inventari puhul kaasa tuua suuri kahjusid. Autori hinnangul on oluline aspekt ettevõtte varakindlustuse puhul ka see, et teiseks pooleks ei ole tarbija, vaid ettevõtja, kellelt eeldatakse suuremat

hoolsust, mistõttu võib mõistlikuks pidada ka ulatuslikumate kohustuste panemist kindlustusvõtjale. Küll aga on autor seisukohal, et ettevõtete puhul võiks piirangu protsenti veidi tõsta, sest hetkel enamustes tüüptingimustes sisalduv 10% piirang on tavapäraste kogumi summade puhul liialt väike.

2.3 Ülekindlustus asjade kogumi kindlustamisel

VÕS § 481 sätestab, et kui ilmneb, et kindlustussumma ületab oluliselt kindlustusväärtust (ülekindlustus), võib nii kindlustusandja kui kindlustusvõtja ülekindlustuse kõrvaldamiseks vähendada kindlustussummat koos kindlustusmakse vastava vähendamisega. Kindlustussumma ja kindlustusmakse vähendamine toimub vastava tahteavalduse tegemisega teisele lepingupoolele.

Asjade kogumi kindlustamisel on mõisteta, et kogumis aja jooksul asjad vahetuvad ja teatud hetkedel on seal rohkem, teatud hetkedel vähem asju. Sellest tulenevalt on loomulik ka asjade kogumi puhul ülekindlustuse tekkimise võimalus. Kui isik kindlustab oma koduse vara asjade kogumina ning sellest kogumist teatud asjad kaovad, on juba tekkinud ülekindlustus. Samuti on võimalik asjade kogumi puhul kogumist asjade väljumine kas võõrandamise või hävimise teel. Lisaks on ülekindlustuse tekkimine võimalik ka isikute väljumisega kindlustuskaitse alt. Olukorras, kus isik kindlustuskaitse alla kuuluvate isikute ringist väljub, väljub sealt ka tema vara, mistõttu eelnevalt määratud summa koduse vara kindlustamiseks ei pruugi enam olla tegelikkusele vastav.

Ülekindlustus võib olla märgiks selle kohta, et kindlustusvõtja soovis sooritada kindlustuspettust. Kindlustusvõtja võis teadlikult ja tahtlikult kindlustada asja selle väärtust oluliselt ületavale summale ja loota, et asja hävimise (hävitamise) korral saab ta kindlustusandjalt hüvitust vastavalt kindlustussummale.⁹⁶ Koduse vara kogumina kindlustamise puhul võib sellist pahatahtlikkust samuti esineda näiteks olukorras, kus isik kindlustab asjade kogumi vara nimekirja esitamata teatud summale, teades, et tal kindlasti sellise summa eest vara kodus ei ole, lootes kindlustusjuhtumi toimumisel suurema kogumi eest hüvitist saada. Sellist võimalust on aga seadusega piiratud. VÕS § 477 sätestab

⁹⁶ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 481 komm 3.1.

kindlustusandja vastutuse piiranguks kahju tegeliku suuruse. Antud norm välistab võimaluse, et kindlustusvõtja kindlustusjuhtumi toimumise tulemusel rikastuks. See peaks omakorda vähendama kindlustusvõtjate soovi esitada suurema hüvitise saamise eesmärgil kindlustusandjale valeandmeid.⁹⁷ Nimetatud säte reguleerib ka koduse vara asjade kogumina kindlustamist olukorras, kus kindlustusvõtja on kindlustanud kogumi teadlikult suuremale summale, kui tal tegelikult vara on.

Koduse vara kindlustamisel kogumina lepatakse tavapäraselt kokku teatud hüvitispiiris ehk summas, mille ulatuses kindlustusandja on kohustatud koduse vara kogumi eest kindlustusjuhtumi toimumisel hüvitist maksma. Selline hüvitispiir on võimalik lepingus kokku leppida teatud juhtudel ka kui kokkuleppeline kindlustusväärtus VÕS § 480 lg 1 tähenduses. VÕS § 480 lg 1 kohaselt võib kindlustusväärtuse kokkuleppel määrata eelnevalt kindla summana (kokkuleppeline kindlustusväärtus). Kokkuleppelise kindlustusväärtuse hüvitamise kohta on võlaõigusseaduse kommentaarid seisukohal, et kui kindlustuslepingus on määratud kokkuleppeline kindlustusväärtus, tuleb kindlustusandjal lähtuda hüvitise maksmisel just kokkuleppelisest kindlustusväärtusest, mis võib olla ka suurem kui tegelikult tekkinud kahju.⁹⁸ Seega olukorras, kus on määratud asjade kogumile kindel hüvitispiir kokkuleppelise kindlustusväärtusena, peakski kindlustusandja kindlustusvõtjale selle nimetatud summa kindlustusjuhtumi toimumisel automaatselt välja maksma. Autori hinnangul võimaldab selline regulatsioon kindlustusvõtja pahatahtlikkust kindlustades näilikult rohkem asju, et saada suuremat hüvitist. Ka sellele on seadusandja aga seadnud piirangu VÕS § 480 lg 3 näol, mille kohaselt kokkuleppelist kindlustusväärtust ei loeta kindlustusväärtuseks, kui see erineb oluliselt tegelikust kindlustusväärtusest kindlustusjuhtumi toimumise ajal. Sel juhul lähtutakse tegelikust kindlustusväärtusest. Seega kui kindlustusvõtja on teadlikult määranud oma koduse vara kindlustamisel kogumi hüvitispiiri summale, mis oluliselt erineb tegelikust varakogumi maksumusest, on kindlustusandjal siiski võimalik lähtuda hüvitamisel tegelikust väärtusest.

Taanis ei ole praktikas ebatavaline tahtlik ülekindlustamine. Tavapäraselt ei muuda see kindlustuslepingut tühiseks. Suurema summa määramine kindlustuslepingusse võibki olla eeliseks, sest kindlustatud asjade väärtus võib kindlustusperioodi jooksul kasvada. Kui mõnel erilisel juhul on siiski ülekindlustus tehtud pettuse eesmärgil, on kindlustusleping tühine.

⁹⁷ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 477 komm 1.

⁹⁸ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 477 komm 3.

Praktikas on see siiski vähese tähtsusega, sest kindlustusandja peab tõendama, et kindlustusvõtja tegutses pettuse eesmärgiga ning seda on üldiselt võimatu tõendada.⁹⁹

Ülekindlustuse tekkimine ei pruugi olla vaid pahatahtliku kindlustusvõtja tegevuse tulemus, sest ülekindlustuse võib kaasa tuua ka kindlustatud eseme väärtuse langus.¹⁰⁰ Ülekindlustusega on tegemist näiteks juhul, kui kindlustusvõtja kindlustab maali ja kindlustuslepingus määratakse kindlustussummaks 100 000 kr ja kui paari kuu pärast selgub, et vastava kunstniku tööde ebapopulaarseks muutumise tõttu on maali tegelikuks väärtuseks vaid 70 000 kr.¹⁰¹ Asjade kogumi puhul võib selline olukord tekkida väga lihtsalt, näiteks koduse tehnika väärtuse langemisel ajaga. Samuti kui kindlustatud on kogu maale teatud summale, on võimalik ülalkirjeldatud näite realiseerumine ka kogumi puhul.

Käesoleva magistritöö autori hinnangul on ülekindlustuse puhul asjade kogumi kindlustamisel suurimaks murekohaks kindlustusvõtja jaoks ebaõiglaselt suured kindlustusmaksed. Kuna kindlustusmaksete suurus on sõltuvuses kindlustussummast, on see kindlustusvõtja huvides, et kindlustussumma oleks määratletud võimalikult realistlikult, et ka kindlustusmaksete suurus vastaks tegelikult olemasolevale varale. Kui isik on märganud oma asjade kogumis asjade vähenemist või on teadlik asjade väärtuste vähenemisest ja seeläbi ülekindlustuse tekkimisest, peaks ta teavitama sellest kindlustusandjat, et muuta kindlustusmakseid. Kindlustusvõtjat motiveerivad kindlustussumma väiksemaks määramiseks kindlasti väiksemad kindlustusmaksed, mistõttu on kindlustussumma alahindamine ja seega alakindlustuse tekkimise oht kogumi puhul ilmselt praktiliselt suurema tähtsusega kui ülekindlustuse oht. Küll aga on autori hinnangul kogumi puhul ülekindlustuse tekkimine samuti väga lihtne. Ühtlasi ei ole ülekindlustuse regulatsiooni rakendamist asjade kogumi puhul kuidagi piiratud või ära jäetud, nagu see oli alakindlustuse puhul. Kui alakindlustuse puhul oli autor seisukohal, et alakindlustuse proportsionaalsuse reegli kasutamise piiramine või selle kohaldamata jätmine on kindlustusvõtja huve ja abstraktse kogumi olemust silmas pidades põhjendatud, ei näe autor ülekindlustuse puhul sarnast võimalust. Ülekindlustuse reeglite kohaldamata jätmine looks teoreetiliselt olukorra, kus kindlustusvõtjale on jäetud võimalus määrata kodusele varale suur kindlustussumma ning see pahatahtlikult ka kindlustusjuhtumi toimumisel kätte saada, kuigi vara väärtus tegelikult nii kõrgele ei küündinudki. Sellises olukorras puuduks kindlustusandjal võimalus enda huvisid kaitsta ja

⁹⁹ P. Lyngso, lk 79.

¹⁰⁰ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 481 komm 3.1.

¹⁰¹ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 481 komm 3.1.

pahatahtliku kindlustusvõtja vastu midagi ette võtta, et väljamakstav kahjusumma oleks siiski õiglane. Autori hinnangul ei saaks lubada sellist liialt ühele poole kallutatud regulatsiooni, mis sisuliselt soodustaks ühe poole petmist.

3. Kindlustusandja täitmiskohustus ja kindlustusvõtja tõendamiskoormis asjade kogumi kindlustamisel

3.1 Kindlustusandja täitmiskohustuse määratlemine

Kindlustusandjapoolne kahju hüvitamine ja eelkõige selle ulatus sõltub pooltevahelisest kokkuleppest kindlustusandja vastutuse piiramise osas. Sinna hulka kuulub ka selle määratlemine, millistest alustest lähtuvalt kindlustusandja hüvitise välja maksab. Kindlustusandja poolt väljamakstavaks maksimaalseks summaks on hetkel kehtiva asjade kogumi kindlustamise praktika kohaselt kindlustusandja poolt määratletav kindlustussumma. VÕS § 426 lg 2 alusel saab kindlustussumma määratleda ka muul moel, kui maksimaalse väljamaksusummana. Nimetatud säte annab võimaluse pooltel endal kokku leppida, kuidas määratleda kindlustussumma, andmata rohkem juhiseid või reegleid. Riigikohtu tsiviilkolleegium on kohtuotsuses 3-2-1-90-06 väljendanud järgmist seisukohta: “Maksimaalne väljamaksusumma ei pea olema igal juhul kindlaks määratud konkreetse summana. Kindlustuslepingu pooled võivad kokku leppida ka kindlustussumma kindlaksmääramise alustes, sh võtta kindlustussumma määramisel aluseks kindlustatud eseme(te) bilansilise soetusmaksumuse. Mõlemal juhul ei pea kindlustusandja hüvitama kindlustussummast suuremat tegelikku kahju. Kui kahju tegelik suurus on kindlustussummast väiksem, siis on kindlustusandja VÕS § 477 järgi kohustatud hüvitama kahju tegelikus suuruses ka siis, kui kindlustussumma oli kindlustusjuhtumi toimumise ajal kindlustusväärtusest suurem.” Kolleegium leidis lisaks, et kindlustuslepingus võib iseenesest kokku leppida n.ö. mitmeastmelises kindlustussummas ja selline kokkulepe võib sisalduda ka tüüptingimustes, kui see on sõnastatud kindlustusvõtjale arusaadavalt. Mitmeastmelise kindlustussumma tüüptingimus on arusaadav juhul, kui mõistlik kindlustusvõtja saaks lepingu sõlmimisel selgelt aru, millise kindlustussumma alusel arvutatakse kindlustusjuhtumi saabumisel kindlustushüvitist. Samuti ei või selline tüüptingimus olla kindlustusvõtjat ebamõistlikult kahjustav. Ebamõistlikult kahjustavaks saab pidada nt tüüptingimust, mille kohaselt oleks välistatud kindlustusjuhtumi toimumisel hüvitise maksmisel lähtuda sellest kindlustussummast, mis on kindlustusmaksete arvestamise aluseks. Vastavalt VÕS § 42 lg-le

1 võib selline tüüptingimus olla tühine.¹⁰² Kindlustussumma kindlaksmääramine on oluline ka kindlustusandja täitmiskohustuse määratlemisel. Kindlustussumma kindlaksmääramise alused võivad teatud juhtudel ollagi sisuliselt ka kindlustusandja täitmiskohustuse kindlaksmääramise alusteks.

Kindlustusandja täitmiskohustuse määratlemine toimub kindlustusjuhtumi toimumisel. Eelneva analüüsi pinnalt selgus¹⁰³, et kindlustusjuhtumi toimumise hetk on oluline kindlustusväärtuse määratlemise seisukohast. Kindlustusandja vastutuse piirangust tulenevalt, mille kohaselt on tal kohustus hüvitada vaid asja tegelik väärtus kindlustusjuhtumi toimumisel, omab tähendust asja kindlustusväärtus ka kindlustusandja hüvitamiskohustuse kindlaksmääramisel. Selles mängib suurt rolli pooltevaheline leping ja sealt tulenevad kindlustusandjate tüüptingimused. Ergo kodukindlustuse üldtingimuste p 7.2. kohaselt on koduse vara kindlustusväärtuseks taassoetamisväärtus, s.o samaväärse uue eseme taassoetamiseks vajalik rahasumma. Kunstiteoste (maalide, graafika, skulptuuride), kollektsioonide ja ehete puhul aga loetakse kindlustusväärtuseks nende esemete turuväärtus. Ettevõtte varakindlustuse puhul on punktis 3.2. inventari ja seadmete kindlustamisel määratletud kindlustusväärtusena nende taastamis- või turuväärtus. Inventari ja seadmete taastamisväärtuse all mõistetakse uue samaväärse (samasuguste tehniliste näitajate ja omadustega ning samasuguse kasutuseesmärgiga) vara taassoetamisväärtust vahetult enne kindlustusjuhtumi toimumist. If kindlustuse kodukindlustuse tingimuste p 183 kohaselt on koduse vara esemete kindlustusväärtuseks taassoetamisväärtus, v.a järgmises punktis toodud esemete korral. Taassoetamisväärtus on sama liiki, samade omadustega ja samasse hinnaklassi kuuluva uhiuue eseme soetamiseks vajalik rahasumma. P 184 kohaselt on mootorsõidukite ja põllumajandusmasinate ning nende haagiste, kujutava kunsti teoste (maalid, graafika, skulptuurid jms), antiikesemete, relvade, kollektsioonide, ehete ja muude väärisesemete kindlustusväärtuseks alati nende esemete turuväärtus. If kindlustuse tingimustes on täpselt reguleeritud ka koduse vara kindlustushüvitise määramine. Kahjusumma suuruseks loetakse kindlustusobjekti taassoetamiseks või kindlustusjuhtumieelse seisundiga sarnasesse seisundisse viimiseks vajalikku rahasummat.¹⁰⁴ Kui eset on võimalik ja majanduslikult otstarbekas remontida, määratakse kahjusumma suurus lähtudes vajalikest remondikuludest (sh vajalikud ja mõistlikud transpordikulud) eseme vanust arvestamata. Eseme sellisel määral kahjustumise korral, et seda ei ole võimalik või

¹⁰² Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 25. oktoobri 2006 a. kohtuotsus 3-2-1-90-06. Edaspidi viidatud: 3-2-1-90-06.

¹⁰³ Vt. käesoleva töö alapeatükk 2.1.

¹⁰⁴ If kodukindlustuse üldtingimuste punkt 205.

majanduslikult otstarbeks remontida, või varguse või röövimise korral on kahjusummaks selle eseme taassoetamisväärtus, välja arvatud mootorsõidukite, põllumajandusmasinate, kunstiteoste, relvade ja muude väärisesemete korral. Taassoetamisväärtus on sama liiki, samade omadustega ja samasse hinnaklassi kuuluva uhiuue eseme soetamiseks vajalik rahasumma. Mootorsõidukite, põllumajandusmasinate ning nende haagiste, kujutava kunsti teoste (maalid, graafika, skulptuurid jms), antiikesemete, relvade, kollektsioonide, ehete ja muud väärisesemete kahjusummaks on alati nende esemete turuväärtus. If kodukindlustuse tingimuste punkt 210 sätestab, et kui kodune vara on kindlustatud kogumina ning selle kahjusumma on suurem kui kindlustussumma, loetakse kahjusumma võrdseks kindlustussummaga. Eelnevast nähtub vahetegemine tavalise koduse vara ja kunstiteoste kindlustushüvitise määramise reeglites.

Eelnevast tulenevalt on kindlustusandja täitmiskohustuse määratlemine tuletatav üksnes tüüptingimustest ning mitte seadusest. Käesoleva töö autori hinnangul on tüüptingimuste regulatsioon täitmiskohustuse määratlemisel üsna selge ja ilma suuremate vastuoludeta. Kui küsida, kas kindlustusvõtja huvide kaitset silmas pidades ei peaks kindlustusandja täitmiskohustus olema kindlaks määratud seaduses, on autor seisukohal, et hetkel selline vajadus puudub. Nimelt on ka kindlustusandjate tüüptingimused hetkel kindlustuvõtjat soosivad. Tavapäraselt on asjade kogumi kui koduse vara hüvitamise väärtuseks asjade taassoetamisväärtus, mis oma olemuselt on juba kindlustusvõtjat soosiv, arvestades, et selle näol on tegu uhiuue samaväärse asja soetamise maksumusega. Ühtlasi mängib siin olulist rolli reegel, mis sisaldub osades tüüptingimustes ning mille kohaselt koduse vara kogumina kindlustamisel esemete kulumit arvesse ei võeta.¹⁰⁵ Seevastu Salva kodukindlustuse tüüptingimuste punkti 14.4.2. kohaselt võetakse koduse vara hüvitise määramisel arvesse eseme vanust ning kui ese on üle kahe aasta vana, võetakse kindlustusandja täitmiskohustuse määramise aluseks asja harilik hind. Punkti 14.2.5. kohaselt on harilik hind koduse varana kindlustatud eseme hind kohalikul turul, arvestades eseme vanust, füüsilist kulumit ning moraalse väärtuse muutumist. Seega on teatavad erisused kindlustusandjate tüüptingimustes siiski sees, kuid autori hinnangul kindlustusandja täitmiskohustuse määratlemise osas ei ole piirangud ebamõistlikud või kindlustusvõtjat kahjustavad. Olgugi, et kindlustusandja täitmiskohustuse määratlemine on selgelt problemaatilisem ja keerulisem kogumi kui asja kindlustuse puhul, on alused piisavalt selgelt määratletud. Kuigi koduse vara või ka ettevõtte vara puhul on kogumisse kuuluvate esemete lõikes vaja lähtuda erinevatest alustest, piirduvad

¹⁰⁵ Ergo kodukindlustuse tüüptingimuste punkt 11.7.

probleemid sisuliselt vaid konkreetsetest alustest lähtuva summa kindlakstegemisega iga konkreetse eseme puhul. Kindlustusandja täitmiskohustus on loomulikult sõltuvuses teatud juhtudel ka kindlustussummast, mistõttu on ka kindlustusandja täitmiskohustuse õiglaseks määramiseks oluline, et kindlustussumma lähtealustega seotud probleemid lahendataks kindlustuslepingu sõlmimisel.

3.2 Tõendamiskoormis asjade kogumi kindlustamise puhul

Koduse vara kindlustamisel on ebamõistlik lugeda üles kõik kogumisse kuuluvad esemed. See on ka peamine põhjus, miks kodust vara kindlustatakse kogumina. Küll aga ei vabane kindlustusvõtja täielikult olemasolevate asjade üles loetlemisest. Kindlustusjuhtumi toimumise korral rakendub ka asjade kogumi puhul VÕS § 477 sätestatud põhimõte, et kindlustusandja ei ole vastutav rohkema eest, kui oli tekkinud tegelik kahju, isegi kui kindlustussumma kindlustusjuhtumi toimumise ajal kindlustusväärtust ületab. See aga tähendab ühtlasi, et kindlaks tuleb teha kindlustusjuhtumi toimumise hetkel kogumisse tegelikult kuuluvad asjad. See kohustus tõendada nende asjade olemasolu on aga VÕS § 448 lg-ga 2¹⁰⁶ pandud kindlustusvõtjale, mistõttu tuleb tal sellel hetkel siiski olemasolev vara kindlaks teha ja tõendada.

Malcolm Clarke on käsitlenud nõude esitamisel üldist tõendamispõhimõtet kindlustusjuhtumi raames. Selle kohaselt on hageja kohustus tõendada oma nõuet. Suurbritannia praktikas makstakse tavapäraselt mitmed nõuded (üldiselt väikesed) välja ilma nõutava tõendamiseta. Näiteks juhul kui isik kaotab puhkusereisil oma rahakoti, on praktiliselt võimatu tõendada, kui palju raha seal kadumise hetkel sees oli, kuid kindlustusandja maksab sellest hoolimata tavapäraselt nõude välja. Clarke'i käsitluses on üks olulisimaid asju kindlustuses usaldus. Seega põhjus, miks kindlustusandja maksab välja tõendamata nõude võib olla, et ta usaldab kindlustusmaaklerit või et nõue on väike ja selle tagasilükkamine oleks liiga suur kaotus firma heale nimele. Üldiselt aga summa kasvades kasvab ka kindlustusandja usaldamatus ning nõutud tõendamise tase. Esimene võimalus kindlustusandjal end nõude eest kaitsta on tegevusetus. Kindlustusandja lihtsalt ootab, et kindlustusvõtja oma nõude täies ulatuses

¹⁰⁶ Kindlustusandja võib pärast kindlustusjuhtumi toimumist nõuda kindlustusvõtjalt lepingu täitmise kohustuse kindlakstegemiseks vajalikku teavet. Tõendite esitamist võib kindlustusandja nõuda niivõrd, kui võrd kindlustusvõtjalt võib mõistlikult oodata nende esitamist.

tõendaks. Näiteks ühe kogumi kindlustuse juhtumi puhul nõudis kindlustusandja kõigi 147 CD-plaadi tšekke, mis kodust väidetavalt varastati.¹⁰⁷ Need seisukohad peavad paika ka Eesti regulatsiooni puhul. Nimelt peab kindlustusvõtja tõepoolest tõendama kindlustusjuhtumi toimumisel, mis asjad kuulusid kindlustusjuhtumi toimumise ajal kindlustatud varakogumisse.

Tallinna Ringkonnakohus on teinud lahendi asjas 2-03-270, milles koduse vara kindlustamiseks sõlmitud varakindlustuslepingu kohaselt kindlustati asjade kogum, ehk kindlustuslepingus ei lepitud varakogumisse kuuluvate asjade loetelus kokku. Kohus märkis, et ka koduse vara puhul tuleb lähtuda VÕS §-st 477, mille kohaselt kuulub hüvitamisele tegelik kahju. Seega ei saanud kohust nõustuda kindlustusvõtja argumendiga, nagu ei peaks asjade kogumi kindlustamisel tõendama, millised asjad tulekahjus hävinesid. Tallinna Ringkonnakohus põhjendas oma seisukohta järgmiselt: “VÕS § 476 lg 2 järgi hõlmab asjade kogumi kindlustamise korral kindlustus kõiki asju, mis kindlustusjuhtumi toimumisel kogumi moodustavad. Seega pidi hageja tõendama, millised asjad moodustasid 10.07.2002 asjade kogumi, so tõendama hävinenud esemete koosseisu ja väärtuse. THHV 992 p 10.8 sätestab, et kindlustusandja ei ole kohustatud hüvitama esemete maksumust, kui nende olemasolu kindlustusjuhtumi ajal ei ole tõendatud kindlustuskoha ülevaatus, jäänuste või dokumentidega. THHV 992 p-de 9.1 ja 10.2 kohaselt lähtutakse koduse vara kahjusumma arvestamisel hävinud vara taassoetamise- ehk turuhinnast. Hageja on esitanud kindlustusandjale ja kohtule mitmeid vara nimekirju, kuid üksnes nende alusel ei ole võimalik tuvastada koduse vara osas tekkinud kahju suurust hageja soovitud 171 000 krooni suuruses summas.” Antud juhul puudusid hagejal muud tõendid peale enda poolt koostatud vara nimekirjade, mille alusel kohus oleks saanud tuvastada hävinenud koduse vara koosseisu ja väärtust.¹⁰⁸ Eelneva lahendi pinnalt nähtub, et kindlustusandjad peavad asjade kogumisse kuuluvate esemete olemasolu tõendamiseks kohasteks tõenditeks kindlustuskoha ülevaatus, asjade jäänuseid või dokumente. Dokumentide all peetakse ilmselt silmas ostutšekke, fotosid. Kodutehnika puhul võib eeldada, et kindlustusvõtjal on olemas tšekid. Tavapärast hoitakse neid näiteks garantii eesmärgil. Küll aga on ebatõenäoline, et kindlustusvõtja on hoidnud alles tšekid kappide ja muu vara osas. Ilmselt võiks selliste esemete puhul lugeda kohaseks tõendiks näiteks fotod asjadest kindlustusvõtja kodus. Küll aga on ilmselt keerulisem tõendada väiksemaid käibeasju – nagu Malcolm Clarke’i poolt toodud näites, kus kindlustusandja nõudis 147 CD-plaadi kohta ostutšekke, mille puhul on ilmselt üsna tavapärane, et neid alles ei hoita.

¹⁰⁷ M. Clarke 1997, lk 164.

¹⁰⁸ Tallinna Ringkonnakohtu 21.04.2006 lahend 2-03-270.

Tõendamiskohustuse ebamõistliku piiramise osas eeltoodud viisil on oma seisukoha võtnud Riigikohtu tsiviilkolleegium lahendis 3-2-1-106-07¹⁰⁹, öeldes järgmist: “Kolleegium ei nõustu ringkonnakohtu järeldusega, et kostja kodukindlustuse ültiminguste p 5.2.1.10 ei ole kindlustusvõtjat ebamõistlikult kahjustav ning seetõttu tühine. Viidatud punkti kohaselt ei hüvitata vara maksumust, mille olemasolu kindlustusjuhtumi saabumisel ei ole tõendatud kindlustuskoha ülevaatus, vara jäänuste või dokumentidega. VÕS § 42 lg 3 p 11 kohaselt on lepingus, mille teine pool on tarbija, ebamõistlikult kahjustav eelkõige tüüptingimus, millega piiratakse ebamõistlikult teise lepingupoole õigust kasutada tõendeid või pannakse talle tõendamiskohustus, mis seaduse kohaselt lasub tingimuse kasutajal. Kolleegium ei näe mõistlikku põhjendust, miks ei võiks kindlustusvõtjal olla õigust tõendada kahju tekkimist lisaks dokumentidele ka teiste tõenditega, muu hulgas tunnistajate ütlustega. Lisaks sätestab VÕS § 448 lg 2 teine lause, et tõendite esitamist võib kindlustusandja nõuda niivõrd, kuivõrd kindlustusvõtjalt võib mõistlikult oodata nende esitamist. Mõistlik ei pruugi olla tõendite nõudmine eraldivõetuna vähem väärtuslike asjade olemasolu kohta (nt DVD-plaadid), mille soetamisdokumentide säilitamist ei saa mõistlikult inimeselt tavajuhul oodata.”

VÕS § 448 lg 2 reguleerib tõendamiskohustust kui kindlustusvõtja kohustust selliselt, et kindlustusandja saab kindlustusvõtjalt nõuda tõendite esitamist niivõrd, kuivõrd võib kindlustusvõtjalt mõistlikult oodata nende esitamist. Saksa õiguses on analoogne säte VVG § 31, mille kohaselt võib kindlustusandja nõuda kindlustusjuhtumi toimumisel, et kindlustusvõtja esitaks talle kogu vajaliku informatsiooni kindlustusjuhtumi toimumise ja kindlustusandja vastutuse ulatuse kindlaks määramiseks. Ka Saksa õiguses võib kindlustusandja nõuda tõendeid selles ulatuses, milles kindlustusvõtjalt on mõistlik eeldada nende esitamist. Eestis on väljendatud seisukohta, et koduse vara kindlustamisel võib kindlustusvõtjalt kindlustusjuhtumi toimumisel mõistlikult oodata turvakaamera salvestiste esitamist, samas varaste sõrmejälgede võtmist kindlustusvõtjalt mõistlikult oodata ei saa. Seega kindlustusandja ei saa kindlustusvõtjalt nõuda sellise tõendi esitamist, mille hankimine on kindlustusvõtjale üleliia koormav või võimatu.¹¹⁰ Eelneva kohtulahendi käsitlese kohaselt oleks Eestis ebamõistlikuna käsitletav ilmselgelt ka 147 CD plaadi ostutšeki nõue.

¹⁰⁹ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 28. novembri 2007 a. otsus 3-2-1-106-07. Edaspidi viidatud: 3-2-1-106-07.

¹¹⁰ P. Varul jt (koost). VÕS II kommentaarid § 448, komm 3.2.

Kodust vara on võimalik kindlustada ka vara nimekirjaga. See tähendab, et kindlustatud on poliisis loetletud vara. Kindlustusvõtjale paneb see kindlustusperioodi jooksul küll lisakohustusi varem nimetatud teavitamiskohustuse näol, kus kindlustusvõtja peab uute asjade soetamisest koduse vara hulka kindlustusandjat teavitama, vastasel juhul kindlustuskaitse sellele varale ei kehti. Lisaks on kindlustusvõtjal kohustus lepingu sõlmimisel vara üles loetleda. Küll aga pääseb kindlustusvõtja sellisel kindlustamise juhul asjade kogumi puhul tal lasuvast tõendamiskoormisest. Seda seisukohta on väljendanud ka Riigikohus oma otsuses 3-2-1-106-07. Nimetatud lahendis olid kindlustuspoliisile kantud need varaesemed (sülearvuti, videokaamera, kodukino, nahkpintsak jpm), mis väidetavalt varastati hageja kasutuses olnud eluruumist. Lisaks olid poliisil märgitud eraldi ka nende esemete kindlustussummad. Seda tõlgendas kohus asjade nimekirjana kindlustamisena, millega olid pooled kokku leppinud just nende poliisil loetletud varaesemete kindlustamises, muu hulgas varguse riski vastu. Kindlustuslepingu sõlmimisel ei kontrollitud poliisil märgitud varaesemete olemasolu kas ülevaatusena või soetamisdokumentide abil, seega eelduslikult kindlustusandja eeldas hagejal selliste varaesemete olemasolu. Kolleegium oli seisukohal, et sellistel tingimustel sõlmitud kindlustuslepingu korral (asjade kindlustamine fikseeritud nimekirjaga) kestis hageja kasuks tekkinud eeldus edasi ja tuleb eeldada, et poliisil loetletud esemed olid alles ka kindlustusjuhtumi toimumise hetkel. Küll aga on kindlustusandjal sellises olukorras võimalik esitada tõendeid, mis kindlustusvõtja kasuks kehtiva eelduse ümber lükkavad. Muu hulgas tõendeid selle kohta, et kindlustusvõtja sissetulekud ei võimaldanud tal soetada vara selles väärtuses, mis poliisis oli loetletud. Kolleegium märkis, et erandjuhtudel on võimalik, et eelnimetatud eeldus asjade olemasolu kohta ei kehti. Eeldus ei kehti, kui kindlustusvõtja tuginemine varastatud asjade olemasolu tõendavate tõendite puudumisele ja ütlused varastatud asjade omandamise asjaolude kohta on täiesti ebamõistlikud.¹¹¹

Eelnevas kohtuotsuses on kohus selgelt väljendanud, et vara nimekirjaga kindlustamisel kehtib kindlustusvõtja kasuks eeldus, et poliisis nimetatud asjad kindlustusjuhtumi toimumisel eksisteerivad ja seda enam tõendama ei pea. Asjade kogumi kindlustamisel nimetatud eeldus aga ei kehti ja kehtida ei saaks. Nimelt põhineb see eeldus vara nimekirjal, mida aga kogumina kindlustamisel ei koostata. Kindlustusjuhtumi toimumisel on kindlustusvõtja kahjuks seatud seega tõendamiskoormis, et teatud asjad üldse kogumisse kuulusid. Kuivõrd kindlustusandja eeltoodud kohtuasjas ei olnud isegi lepingu sõlmimisel nimekirja koostamisel kontrollinud asjade olemasolu soetamisdokumentide või ülevaatusena, vaid lähtus algusest

¹¹¹ 3-2-1-106-07

peale eeldusest, et kindlustusvõtjal nimetatud asjad olemas on, on tegelikult tõendamiskoormis täielikult kaotatud ja asjade olemasolu ebakindel.

Omaette küsitav on ka see, kuivõrd kindel tõend on soetamisdokument. Seda ka vara nimekirja puhul, aga eriti just asjade kogumina kindlustamisel. Olukorras, kus on üsnagi tõenäoline, et kindlustusvõtjal ei ole alles teatud asjade puhul soetamisdokumente või kindlustusvõtjal lihtsalt ei õnnestu teatud asjade kuulumist kogumisse tõendada, võib ta esitada tõendeid asjade kohta, mis tegelikkuses tema koduse vara hulka ja seega kindlustatud asjade kogumisse ei kuulunud. Loomulikult eeldatakse sellises olukorras ausust kindlustusvõtja poolt ja et kindlustussuhte aluseks olevat usaldust ei petetaks, kuid reaalsuses on kindlustusvõtjal võimalik esitada tõendeid, mis ei pruugi vastata kogumi tegelikule seisule kindlustusjuhtumi toimumisel.

Esitatavate tõendiliikide osas on kindlustusandjad Eesti kohtupraktikat arvesse võttes muutnud oma tüüptingimusi, et need vastaksid kohtu poolt esitatud seisukohtadele. Nimelt pidades silmas kohtulahendit 3-2-1-106-07 ja sealt tulenevat põhimõtet, et kindlustusvõtjalt saab nõuda vaid selliste tõendite esitamist, mille esitamist on mõistlik temalt oodata ning et kindlustusandjapoolne esitatavate tõendite piiramine selliselt, et arvestatakse vaid asja jäänuseid ning koha ülevaatust, ei ole õigustatud. Hetkel kehtivad kindlustusandjate tüüptingimused enam sellist piirangut kindlustusvõtjale ei sea. Tõendamisküsimusi puudutavad tingimused on kindlustusandjate hetkel kehtivates tüüptingimustes sõnastatud küllaltki üldiselt. Ergo kodukindlustuse üldtingimuste punkt 11.10 sätestab vaid, et kui kindlustusjuhtumi tagajärjel tekkinud kahju suurus või selle põhjus on tõendamata, hüvitab kindlustusandja vaid selle osa, mis on tõendatud. If kodukindlustuse üldtingimuste punkt 81 on sõnastatud järgmiselt: kindlustusandjal ei ole kohustust hüvitada vara maksumust, mille olemasolu kindlustusjuhtumi saabumisel ei ole tõendatud kindlustuskoha ülevaatuse, vara jäänuste, vara soetamisdokumentidega või muude tõenditega. Seega on loobutud täpselt tõendiliikide kindlaksmääramisest ning loetelu on jäetud lahtiseks “muude tõenditega”. Tähelepanuväärne on sealjuures aga If kindlustuse ettevõtte varakindlustuse tingimuste punkt 179, mille kohaselt kindlustusandjal ei ole kohustust hüvitada vara maksumust, mille olemasolu kindlustusjuhtumi saabumisel ei ole tõendatud kindlustuskoha ülevaatuse, vara jäänuste või vara soetamisdokumentidega. Seega on siinkohal jäetud tõendite loetelu kinniseks nagu ta oli varasemalt ka kodukindlustuse puhul. Ilmselt on If kindlustus lähtunud kohtu seisukoha spetsiifikast seoses tarbijaga. Nimelt on varasemalt ka koduse vara puhul kehtinud tüüptingimuse kehtetuks tunnistamisel olnud aluseks tüüptingimuste üldregulatsioon

VÕS §-s 42. Sellest tulenevalt kuna koduse vara kindlustusvõtja on eelduslikult tarbija, on tema puhul välistatud tõendamisvõimaluste piiramine. Samas ettevõtte vara puhul ei ole kindlustusvõtjaks tarbija, vaid ettevõtja ning selliseks puhuks on jäetud tõendamisklausel endiseks ja on seega siiani piiratud kindlustuskoha ülevaatuse, vara jäänuste ja vara soetamisdokumentidega.

Salva kindlustus on ettevõtte vara kindlustuse puhul samuti punkti 25.4.2. all selgitanud, et kui varastatud vara kohta puuduvad ostudokumendid ning vara eelnevat olemasolu ei ole võimalik tuvastada ülevaatusel saadud info alusel, ei kuulu kahju hüvitamisele. Teiste kindlustusandjate tüüptingimustes on siiski märgata tõendamisklauslite võrdsust nii koduse vara kui ettevõtte vara puhul. RSA kindlustuse üldtingimuste punkt 10.5 sätestab kohustuse kindlustusvõtjal esitada kõik dokumendid kahju suuruse kohta.

Tõendamise kohustuse panemine kindlustusvõtjale on sellises olukorras loogiline ja mõisteta-
v ja seda mitmel põhjusel. Kindlustusvõtja on asjade kogumina kindlustamisel pääsenud kindlustuslepingu sõlmimisel vara nimekirja koostamisest ning kindlustuslepingu jooksul teavitamiskohustusest vara muutumise korral. Kindlustusandja on kogumit kindlustades võtnud enda kanda riski maksta välja hüvitis asjade eest, mis kindlustusjuhtumi toimumise hetkel kogumisse kuuluvad, seega kohustub ta hüvitist maksma ka suurenenud kogumi eest ehk sinna kindlustusperioodi jooksul lisandunud asjade eest. Seega vastandub sellele riskile kindlustusvõtja kohustus kindlustusjuhtumi toimumisel tõendada tegelikkuses kogumisse kuulunud asju. Ka Saksa õiguse kohaselt on kindlustusvõtjal kohustus tõendada, et konkreetne asi kuulus kindlustatud kogumisse kindlustusjuhtumi toimumise ajal. VVG kommentaaride kohaselt kehtib sama kohustus kahju tekkimise ajal eksisteeriva leibkonna või sel ajal kindlustuskohas eksisteeriva teenistussuhte korral.¹¹²

Olukorras, kus vara nimekirja ei koostata ning tegemist on abstraktse kogumi kindlustusega, on kindlustusvõtjal tõendamiskohustuse täitmine üsna keeruline, pidades silmas, et terve koduse vara kogumi puhul soetamisdokumentide säilimist eeldada ei saa. Autori hinnangul on Riigikohtu otsuses 3-2-1-106-07 sätestatud tõendamiskoormis kindlasti õiglasemalt, kui seda varasemalt tegid kindlustusandjate tüüptingimused. Selle lahendi valguses võib pidada mõistlikuks tõendiks pilte asjade olemasolust oma koduses varas. Autori hinnangul võivad pildid olla küll heaks tõendiks, kuid ka nendega seonduvalt saab näha probleeme. Esiteks on

¹¹² VVG kommentaarid, § 89 komm VII.

problemaatiline küsimus piltide säilimine. Kui kindlustusjuhtumiks on kodu mahapõlemine, on vägagi ebatõenäoline, et kindlustusvõtjal säilivad pildid oma varast, kui need just ei asu tema telefonis, mis juhul on loogilisem nende säilimine. Kas aga võib mõistlikult oodata isikult kõikide oma koduse vara kogumisse kuuluvate asjade pildistamist, on iseküsimus. Sellest tulenevalt ongi autor seisukohal, et olgugi, et pildid võiksid teoreetiliselt olla kindlaks tõendiks kogumisse kuuluvatest asjadest, on problemaatiline nende säilimine. Mõistlikuks tõendiks võiks ilmselt olla tunnistaja ütlused asjade olemasolu kohta. Samas võib tekkida kahtlus tunnistajate aususes. On ilmne, et kindlustusvõtja koduse vara olemasolu tunnistajateks saavad olla vaid isikud, kes on tõepoolest kindlustusvõtja kodu korduvalt näinud ja on kursis seal asuva varaga, mistõttu on need inimesed ilmselt kindlustusvõtja lähedased ja sõbrad, kes ei pruugi aga oma ütlustes olla objektiivsed ja ausad. Lähtudes kindlustuslepingulistest suhetes aga siiski aususest ja usaldusest, leiab autor, et tunnistajate ütlused võiksid olla hea võimalus kindlustusvõtjal asjade olemasolu tõendada.

Kokkuvõte

Asjade kogumi kindlustamine on oluline osa varakindlustusest, mis puudutab eelkõige koduse vara ja ettevõtte vara kindlustamist. Kuna asjade kogumi olemus tuleb parimal viisil välja, kui seda käsitletakse abstraktse varakogumina, annab see kindlustusvõtjale suurema vabaduse võrreldes vara kindlustamisega vara nimekirjaga. Abstraktsusega kaasnevad aga sageli ka ebaselgus ja küsitavused. Sellest tulenevalt on ka asjade kogumi puhul aspekte, mis võivad tekitada probleeme, nagu tõendamine või kindlustusväärtuse ja –summa õige määramine. Käesoleva töö eesmärgiks oli vastata küsimusele, millised on asjade kogumi kui spetsiifilise kindlustustoote regulatsiooni kitsaskohad ning kas hetkel Eestis kehtiv regulatsioon on piisav ja efektiivne, pidades silmas asjade kogumi kindlustamise erisusi asja kindlustamisest.

Asjade kogumi kindlustamise eesmärgid tuginevad kogumi abstraktsusele. Kindlustusandja annab sisuliselt kindlustusvõtjale vabaduse kogumi sisu jooksvalt muuta ilma, et sellest kindlustusandjat teavitama peaks. Küll aga ei ole kindlustusvõtjal täielikku vabadust kindlustatud kogumisse kuuluvate asjade osas, sest arvestada tuleb kindlustusandja tüüptingimustes sätestatud erisuste ja reeglitega kogumisse kuuluvuse lubatavuse osas. Olukorras, kus asjade kogum näiteks koduse vara puhul tähendab asju, mis asuvad majas ning selle territooriumil, kuulub kogumisse hulgaliselt eriliigilisi asju. Seega on autori hinnangul mõisteta teatavate piirangute seadmine kindlustuskaitse osas. Kindlustusvõtja peab kogumi kindlustamisel arvestama sellega, et dokumendid, väärtpaberid, emotsionaalset väärtust omavad asjad kogumisse tavapäraselt ei kuulu, piirangud on seatud ka arvutiprogrammidele, tarkvarale ja informatsioonile. Siit koorub välja üks olulisimaid asju kindlustuse juures, milleks on kindlustushuvi määratlus. Kindlustushuvi olemasoluks on vajalik selle objektiivne mõõdetavus rahas. See on aga informatsiooni ja dokumentide puhul praktiliselt võimatu, mistõttu olenemata mittevaralisest väärtusest, mida asjad omavad kindlustusvõtja jaoks, ei saa nad siiski kuuluda kindlustatud kogumisse ja omada kindlustuskaitset. Ettevõtete puhul on väga küsitavaks aga tarkvarale kindlustuskaitse mittelaienemine olukorras, kus see võibki olla ettevõtte põhivaraks. Tänapäeval on võimalik teatud arendatud või arendatavale tarkvarale väärtuse määramine, mistõttu võiks autori hinnangul IT-ettevõtete puhul olla loomulikuks ettevõtte varakogumis ka tarkvara kindlustamine. Selles osas peab autor seega piiranguid ebamõistlikuks.

Kindlustades vara kogumina on väga oluline tähtsus ka isikute ringi määratlemisel, kes kogumi alla kuuluda võivad. Asja kindlustamisel ei ole see keeruline, sest tegu on vaid ühe konkreetse asjaga. Olukorras, kus tegu on asjade kogumiga ja veelgi enam muutuva sisuga kogumiga, on nimetatud küsimus problemaatilisem. Eesti õigus sisuliselt sellele küsimusele hetkel vastust ei anna. Võlaõigusseaduses sellekohane regulatsioon puudub ja kindlustusandjad seda oma tüüptingimustes tihti peale samuti ei käsitle. Siinkohal on autor aga seisukohal, et selles küsimuses tuleks Eestil eeskujul võtta Saksa vastavast regulatsioonist, mille kohaselt on kogumi kindlustuse puhul kaitstud kindlustusvõtja ning temaga ühes leibkonnas elavad isikud. Olukorras, kus Eesti õigus ei sisalda ka määratlust leibkonna definitsioonile, leiab autor, et õiguskorda tuleks selline mõiste sisse viia. Kindlustusandjate tüüptingimustest selgus, et kasutatakse tavapäraselt perekonna mõistet, mida aga omakorda defineeritakse erinevalt. Sellise ühtsuse ja selguse puudumine võib viia vaidlusteni, sest isikute ringi kindlaksmääramine on oluline ka kogumi koosseisu kindlaksmääramisel, mis omakorda on aluseks näiteks kindlustusandja täitmiskohustuse määratlemisele. Seega peab autor vajalikuks isikute ringi määratluse regulatsiooni sisseviimist, kasutades selleks näiteks leibkonna mõistet, mis tagaks kaitse ka elukaaslastele, mitte vaid abikaasadele ning ühtlasi teistele tänapäeva sotsiaalses maailmas valitsevatele kooseluvormidele.

Oluline erinevus asja kindlustuse ja asjade kogumi kindlustuse juures ilmnes kindlustuskaitse lõppemise võimalusi analüüsides. Kindlustatud kogumi puhul on kindlustuskaitse lõppemise võimalused ulatuslikumad kui asja puhul ja seda eelkõige tulenevalt just kogumi olemusest. Olulisim erinevus on kindlustuskaitse lõppemine asja müümisel. Tavapäraselt müües asja läheb ostjale üle ka kindlustus. Küll aga ei saa seda olukorda üheselt üle kanda kogumikindlustusele. Kogumist ühe või mitme asja (kuid mitte terve kogumi) müümisel lõppeb kindlustuskaitse konkreetsele asjale ning jääb püsima kogu ülejäänud kogumile. Autori hinnangul on mõeldamatu regulatsioon, mille kohaselt läheks kindlustuskaitse kaasa iga kogumist väljuva esemega. Samuti ei ole mõeldav kaitse lõppemine ülejäänud kogumile, sest see oleks vastuolus kogumikindlustuse eesmärkide ja põhimõtetega. Ka just kindlustuskaitse lõppemise regulatsiooni analüüsides saab selgeks, et kogumi abstraktsus tingib teisalt vajaduse teatud kogumiga seonduvaid küsimusi täpsemalt reguleerida.

Väga problemaatiline küsimus abstraktse kogumi kindlustamisel on nii kindlustusvõtjat kui kindlustusandjat puudutav kindlustusväärtuse määratlemine. Asjade kogumi puhul ei ole võimalik lähtuda samadest alustest, mis asja kindlustamisel, kuna kogumisse kuuluvaid asju on palju ning nimekirjata kogumi tegelik koosseis selgub alles kindlustusjuhtumi toimumisel.

Sellises olukorras on aga küsitav, kuidas on üldse võimalik määrata kindlustusväärtus kindlustuslepingu sõlmimisel. Kindlustusväärtuse kindlakstegemise oluline moment on tegelikkuses alles kindlustusjuhtumi toimumisel, mil tehakse kindlaks kogumi sisu ja seega sealt tulenevalt kogumisse kuulunud üksikasjade väärtused ning kogumi eest maksmisele kuuluv kindlustushüvitis. Kui aga kindlustusväärtus jääb kindlustuslepingu sõlmimisel määramata, viib see uue probleemini – kuidas määrata kindlustussummat. Autori hinnangul on ebamõistlik jätta täielikult kogumi kindlustussumma määramine kindlustusvõtja vastutusele. Sellega sisuliselt tingitakse olukord, kus kindlustusvõtjal on võimalik teadmatusel endale kahju tekitada, määrares kindlustussumma liiga väiksele summale ajendatuna väiksematest kindlustusmaksetest. Kuigi praegune praktika lähtub puhtalt kindlustusvõtja poolt määratavast summast, on töö autor seisukohal, et selles olukorras summa määramisel võiks regulatsiooni sisse viia muudatuse, mille kohaselt toimub kas kindlustusandja poolne kogumi ülevaatus või kaasatakse vastavad eksperdid kindlustusvõtja enda poolt, et vältida järgneda võivat liigset kahjustumist.

Kindlustussumma määramise olulisus seisneb ka selles, et see on tõepoolest maksimaalseks kindlustusandja poolt väljamakstavaks summaks. Seega on oluline, et kindlustussumma ei oleks seatud liiga madalale, vastasel juhul on see iseenesest juba lisapiiranguks kindlustusandja täitmiskohustusele. Kindlustusandja täitmiskohustuse kindlaksmääramine asjade kogumi kindlustamisel on problemaatilisem kui asja kindlustamisel jällegi kogumi olemusest tulenevalt. Nimelt võib kogumisse kuuluda asju, mille puhul toimub kindlustusandja täitmiskohustuse kindlaksmääramine erinevatest alustest lähtudes. Seega on täitmiskohustuse kindlakstegemise protsess keerulisem. Küll aga sätestavad autori hinnangul kindlustusandjate tüüptingimused praegusel kujul täitmiskohustuse määratlemise alused selgelt. Olgugi, et alused erinevate kindlustusandjate tüüptingimuste raames veidi erinevad, ei ole ühedki tingimused sisuliselt kindlustusvõtjat ebamõistlikult kahjustavad. Regulatsiooni ühtlustamise mõttes võib küll tulevikus mõelda tingimuste kooskõlastamisele, kuid autor selles hetkel suurt murekohta ei näe.

Küll aga valitseb segadus ja ebakindlus tõendamiskoormise ümber asjade kogumi kindlustamise korral kindlustusjuhtumi toimumisel. Eesti regulatsioon nagu ka Saksa ja Inglise regulatsioon panevad tõendamiskoormise kindlustusvõtjale tõendada, millised asjad kindlustusjuhtumi toimumisel kogumisse kuulusid. Kindlustusvõtja peab olema võimeline esitama kohaseid tõendeid, mida on mõistlikult võimalik temalt oodata. Varem valitses segadus ja ebakindlus ka tõendite liikide osas, mida kindlustusvõtja esitada võib. Nüüdseks on

Eesti kohtupraktika sellesse aga selgust toonud, viidates koduse vara kindlustamisel teise poole nõrgemale seisule ja kohaldades tarbijate kohta käivaid reegleid tüüptingimuste tühisuse osas. Praeguseks on kindlustusandjad oma tüüptingimused koduse vara kindlustuse osas kohtupraktikaga kooskõlla viinud ning enam ei ole esitatavate tõendite liigid sisuliselt kuidagi piiratud. Olenemata sellest võib aga raske olla näha head võimalust kindlustusvõtjal enda koduse vara olemasolu tõendada. Autori hinnangul võiks mõistlikuks tõendiks olla pildid esemetest kindlustusvõtja kodus, kuigi nende säilimine näiteks tulekahju korral on kaheldav, mis teeb neist ebakindla variandi. Tunnistajate ütlused võiks kindlasti samuti olla üheks tõendiks, kuigi ka nende puhul on näha kitsaskohti, arvestades ohtu, et ütlused ei pruugi alati olla objektiivsed ja õiged. Erinevate tõendite liikide ja tõendatuse kohta peab tulevikus vastuse andma ilmselt kohtupraktika.

Üheks suurimaks erisuseks asjade kogumi kindlustamisel asja kindlustamisest on alakindlustuse kohaldamata jätmine. Pidades silmas asjade kogumit kui abstraktset kogumit on küsitav, kas alakindlustuse ja ülekindlustuse kohaldamine oleks õigustatud. Kui asjade kogumina ilma nimekirjata kindlustamise eesmärk on anda kindlustusvõtjale vabadus asju kogumis vahetada või sealt asju eraldada või juurde lisada, oleks vastuoluline regulatsioon, mis seejärel alakindlustuse korral kindlustusvõtjat justkui karistaks hüvitise vastava vähendamisega alakindlustuse proportsionaalsuse reegli järgi. Eesti õigusteoreetilises kirjanduses on väljendatud seisukohta, et alakindlustuse kohaldamist tuleks pooltel omavahelises kindlustuslepingus piirata ning tänane praktika on sellega kooskõlas, sest koduse vara kindlustamisel kogumina on kindlustusandjad enamasti loobunud alakindlustuse regulatsiooni kohaldamisest. Ettevõtte varakindlustuse korral ei ole aga alakindlustusest täielikult loobutud. Autori hinnangul on see tingitud ettevõtte varakindlustuse suurematest kindlustussummadest ning ühtlasi aspektist, et lepingu teiseks pooleks ei ole tarbija. Olgugi, et on küsitav, kas selline vahetegemine on õiglane, on autor seisukohal, et vastupidine regulatsioon oleks kindlustusandjat liialt kahjustav. Kindlustusandjad on sätestanud ettevõtte varakindlustuse puhul samuti piirangu, mille kohaselt 10% ulatuses erinevuse puhul alakindlustuse regulatsiooni ei kohaldata. Autori hinnangul võiks nimetatud protsent aga olla veidi suurem, sest tavapäraste kogumikindlustuse summade puhul 10% on praktiliselt märkamatu vahe.

Eelnevast tuleneb, et asjade kogumi kui spetsiifilise kindlustustoote regulatsioon Eestis on lünklik ja ei ole teatud küsimuste osas praktikas järjepidev. Suurimate kitsaskohtadena näeb autor käesoleval hetkel tõendamisküsimust ja kindlustatud isikute ringi määratlematust Eesti

õiguskorras. Suurim osakaal kindlustusõiguse põhimõtete rakendamisel on kindlustusandjate tüüptingimustel, mis aga oma käsitlestelt ja definitsioonidelt osaliselt lahknevad. Seetõttu on asjade kogumi regulatsioon Eestis hetkel kohati ebapiisav ning vajaks käsitletud probleemide osas täiendamist.

Insurance of an aggregate of objects as a specific insurance product

Summary

Insurance law is an important area which everyone is connected to at one point. From the many types of insurance, the basis for this master's thesis is indemnity insurance and to be precise, its more specific part – property insurance. This thesis is concerned with homeowners insurance for the contents and insurance for company's assets as an aggregate. In Estonia the disbursements in property insurance were the third biggest part of indemnity imbursements, which shows that property insurance is in fact a very big part of indemnity insurance. The insurers offer the possibility to insure ones home contents or company's assets as an aggregate of objects. The questions related to the aggregate insurance is what this master's thesis focuses on under the title "Insurance of an aggregate of objects as a specific insurance product". Many people are still unaware of the essence of the aggregate and the ways of insuring it. Insurers offer two types of insurance: insuring the contents as an abstract aggregate of objects or determining the objects in a list of property.

The Estonian Law of Obligations Act has been in force for ten years now, as has the insurance law regulation. However the regulation of insurance in case of an aggregate is very minimalistic and vague. In Estonia there is hardly any theoretical literature on insuring an aggregate of objects. This field has not also been the topic of any master's or doctoral thesis so far. This brings us to why this topic is relevant.

The purpose of this master's thesis is to answer the question, what are the weaknesses in the regulation and the problems it causes and to offer reasoned solutions to these problems. The focus of this work is on the differences between insuring a single object and an aggregate of objects. To assess the adequacy of the regulation, the author compares the Estonian legal system to the German, English and Danish regulations. To find an answer to the research problem the author used the comparative-analytical method. Primarily the author has used the German Insurance Contract Law and its commentaries as comparison. As Estonia is part of the European Union it is also important to recognise the EU regulations, which is why the author also used the Principles of the European Insurance Contract Law as a basis for this thesis. In the field of insurance the standard terms of the insurers are also very important in

defining the principles and definitions of insurance law. Consequently the author based this master's thesis on theoretical literature from Estonia and also the Helsinki University library and the internet, judicial practice and the standard terms of the six biggest insurers in Estonia. By comparing these different materials and analysing the regulation the author assesses the regulation in place in Estonia and whether it is adequate and sufficient.

Insurance of an aggregate of objects is an important part of property insurance. This master's thesis focuses on insuring domestic assets (home contents) and company's assets. Since the essence of the aggregate of objects shows best in the case of an abstract aggregate, it also gives the insured more freedom than when insuring the aggregate based on a fixed list of things. However abstraction is often accompanied by doubts and uncertainty, which may also cause problems. With the insurance of an abstract aggregate of objects, the problems mainly arise in connection with the burden of proof and determining the insurance value and the sum insured.

With the abstract aggregate of objects the insurer gives the insured the right and freedom to change the contents in the aggregate during the insurance period without having to inform the insurer. However the insured always has to take into consideration, which objects the insurer considers as part of the aggregate. This is always regulated in the standard terms of the insurer. When the insurance has been taken out for home contents, this usually covers the objects in the house itself and also on the insured's territory (in the garage for example). This means that the insurance covers a lot of different kinds of objects. For that reason the author believes that it is natural and reasonable that the insurer sets some limitations as to what objects can actually belong to an aggregate. The insured must take into consideration that documents, securities and objects that hold an emotional value to the insured are usually not covered with the household insurance.

There are also restrictions concerning computer programs, data, software and information, which mainly concerns companies. The restrictions are set in connection with the concept of insurable interest. As it is mandatory for an insurable interest to exist that it be objectively measurable in money, documents and information do not qualify. It is natural that information and documents are very valuable to the insured, however their non-pecuniary value for the insured does not usually make them valuable for others, which is why they do not qualify as an insurable interest. In case of insuring the company's assets, the restrictions on computer programs and software are very problematic. Nowadays it is possible to determine the value

of computer software, which is why the author believes that in case of insuring the companies' assets it should be possible to also insure the software as part of the aggregate. Considering that software and computer programs may be a company's most valuable assets, these restrictions are unreasonable.

When insuring property as an aggregate of objects, defining the circle of people covered with the insurance is also very important. When insuring a single thing, defining that circle is not a problem, as it concerns only one specific thing. In a situation where the insurance covers a lot of objects in one's home it is also possible and even natural that these objects may belong to different people. With insuring an abstract aggregate of things, this circle of people whose things are insured and therefore who are covered with that insurance, is of course bigger. Consequently when the objects in the insured aggregate change, so may the circle of people insured, which is why this question is problematic.

At the moment the Estonian Law of Obligations does not regulate this question. The standard terms of insurers do sometimes cover the question of people covered with insurance but not all of them. In the author's opinion this question should however be regulated as it is in the German Law of Insurance Contracts. According to the German regulation the insurance covers the insurer and people living in the same household as the insurer at the time of the insured event. The standard terms of the insurers use the term family, but they often define it differently. This shows that there is a lack of clarity. Defining the terms differently can cause problems and lead to disputes. Defining the circle of people insured is important, as it is also the base to defining which objects are part of the insured aggregate at the time of the insured event. In turn, defining the objects belonging to the aggregate is important to define the insurer's obligation to compensate for damages. For all the abovementioned reasons, the author thinks that it is necessary to introduce a clause to the Estonian Law of Obligations that determines the circle of people covered with the aggregate insurance.

In this master's thesis the author also analysed the situations where the insurance cover ends in case of an object's insurance in comparison with the insurance of an aggregate of objects. The number of possibilities for the insurance cover to end is higher in case of an aggregate. The biggest difference can be seen in case of selling the insured object. When the insured sells the insured item, the insurance usually transfers with the object to the buyer. In case of an aggregate of objects the same rule applies, but only if the full aggregate of objects is sold. However in case the insured only sells a single object from the aggregate or a few of the

items, the insurance cover remains on the aggregate and not the sold items. Therefore the objects that are separated from the aggregate also emanate from the insurance cover. In the author's opinion it is logically impossible for the insurance cover to remain on every separated object. In this case the aggregate of objects would be constantly growing which would lead to under-insurance. It would also mean that the circle of people covered with the insurance contract would be expanding, but the insured would still be liable under the insurance contract although the insured no longer controlled the insured items. It is also unthinkable that the insurance cover for the aggregate itself would end in case of selling an item from the aggregate. That would conflict the real purpose of the regulation of an insured aggregate.

A very problematic question for both the insured and the insurer is determining the insured value. When insuring an aggregate of objects it is impossible to know exactly what items are actually insured until the insured event occurs. In case the aggregate is abstract and the items are not determined in a list the insured is free to buy new things and change the existing ones inside the aggregate and the insurance will cover all the items existing at the time of the insured event. Therefore it is questionable how to determine the insured value when concluding the contract or if it is relevant at all at this point. Leaving the insured value undetermined on the other hand makes determining the sum insured difficult. The author believes that leaving the assessment of the sum insured completely to the insured is unreasonable. With this the regulation basically inflicts a situation where the insured unsuspectingly causes damage to oneself with determining the sum insured as too small for the actual aggregate. The practice in Estonia at the moment suggests however that the sum insured and also the insurance value should be determined by the insured. In the authors opinion the aggregate should be either inspected by the insurer or an expert on the insured's part. This would ensure that the insured does not determine the sum insured too low in order to pay lower payments.

The importance of determining the sum insured correctly is also connected with the insurers obligation to indemnify the insured as it is the maximum sum the insurer is obliged to pay. Setting the sum insured too low would act as a restriction to the obligation to indemnify. Ascertaining the insurers obligation in case of an aggregate of objects holds more problems than in case of a single objects insurance. In case of indemnifying for a lost or damaged object the rules are set out in the insurers standard terms on what basis it should be done whereas with an aggregate the objects are very different and most likely so are the basis of

indemnifying them. Therefore the process of determining the extent of the insurers obligation to pay is more difficult. The standard terms of the insurers do state the basis for determining the obligation to indemnify. The terms can vary and differ but they are not unreasonable and do not harm the insured. In the future these terms might be coordinated to harmonise the regulation but at the moment the author believes this is not a big concern.

What is a big concern and causes a lot of disputes on the other hand is the burden of proof in case of an insured event. The Estonian regulation places the burden of proof in case of insuring an aggregate of objects on the insured as do the German and English legal systems. The insured must prove which objects belonged to the aggregate at the time of the insured event. The insured must present relevant proof, which can reasonably be expected from him. In the past there was uncertainty and confusion in Estonia as to which evidence the policyholder is allowed to present. The Supreme Court of Estonia ruled on this question and found that the insurer has to take into account that in case of a home insurance the other party is a consumer. Therefore the standard terms have to be in accordance with the rights of the consumer. Consequently the insurer does not have the right to rule out any kind of proof that is reasonable and that the policyholder brings forward. The insurers have now taken this court ruling into consideration and changed their standard terms accordingly. However it is still difficult to find a good way of proving the insides of ones home. The insured could use pictures of the objects in the aggregate where the objects can be seen as contents of the house. Although it is doubtful that when the insured event does occur and the house burns down for example, that the pictures would remain. That is why in the authors' opinion the testimonies of witnesses would be a more definite proof. On the other hand the witnesses that can actually testify about the property of the insured, are most likely friends with the insured, which makes their objectivity questionable. The judicial practice will have to set forth which evidence is actually suitable and admissible in the future.

One of the biggest differences between insuring an object and an aggregate of objects (mainly home contents) is that in case of an aggregate the insurers usually refrain from using the under-insurance regulation and the rule of proportionality. The rule of proportionality states that in case the sum insured is lower than the insured value at the time of the insured event, the insurer only has to indemnify the insured proportionally (taking into consideration the actual loss and the sum insured). When insuring the home contents or the companies' assets as an abstract aggregate, it is questionable if it is justified to use the under-insurance or over-insurance regulation at all. If the main objective of the insurance of an aggregate is giving the

insured the freedom to change objects in an aggregate during the insurance period, it would be controversial to lower the sum payable in case of under-insurance. In case of an abstract aggregate the possibility of under-insurance is high, which is also the risk the insurer is taking. This also shows in today's practice. The insurers' standard terms state that in case of insuring home contents the under-insurance regulation will not apply. In case of companies' assets the rule is restricted to only apply when the difference is bigger than 10%. In the author's opinion this discrepancy arises from the fact that the sums are higher in case of companies' assets and the risk the insurer would be taking when not applying the under-insurance rules would be too big. However the author also believes that the restriction of 10% is too strict. Considering the usual sums in an aggregate insurance, the percentage could be at least 15% without the insurers still not taking a risk too big but for it to actually benefit the insured. When asking if the differentiation between the home contents insurance and companies' assets insurance is just, the author thinks that a regulation stating that under-insurance would be completely discarded in case of an aggregate would be too damaging for the insurer.

Consequently the regulation for the insurance of an aggregate of objects in Estonia has its shortcomings and there is no consistent practice on specific issues. At the moment the author sees the problems with the burden of proof and the circle of people insured as the biggest concerns in the Estonian legal system. The standard terms of the insurers are the main source of regulation, which differ in their approach and definitions. Therefore the regulation in place in Estonia at the moment is sometimes insufficient and the problems set out in this master's thesis need to be addressed.

Kasutatud allikad

Kasutatud kirjandus

1. H. Bauman, R. M. Beckmann, K. Johannsen, R. Johannsen. Bruck/Möller Versicherungsvertragsgesetz Grosskommentar. 9. Aufl. Band 3. Berlin: De Gruyter Recht 2010
2. M. Clarke. Policies and Perceptions of Insurance. Clarendon Press. Oxford 1997
3. M. Clarke. Policies and perceptions of insurance law in the twenty-first century. Oxford University Press, 2005
4. M. Fontaine. Insurance Contract Law. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 1992
5. H. Heiss. Proportionality in the new German Insurance Contract Act 2008. Erasmus Law Review, Volume 5, Issue 2 (2012)
6. I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve. Võlaõigus I Üldosa. Tallinn: Juura 2004
7. J. Lahe. Kindlustussumma ja kindlustusväärtuse tähendus kindlustuslepinguõiguses. Juridica II/2006
8. J. Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura 2007
9. O.-J. Luik, K. Haavasalu. Kindlustusriski mõiste sisustamine ja kasutamine kindlustuslepingute tüüptingimustes. Juridica III/2008
10. P. Lyngsø. Danish Insurance Law. Deventer. Kluwer law 1992
11. R. Merkin (editor). Colivaux's Law of Insurance. Sweet & Maxwell limited. London 1998
12. Established by: Fritz Reichert-Facilides; Chairman: H.Heiss. Edited by the Drafting Committee: J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss in cooperation with L. D. Loacker. Principles of European Insurance Contract Law (PEICL). Prepared by the Project Group: Restatement of European Insurance Contract Law. Sellier. European law publishers GmbH, Munich 2009
13. K. Richardson. The principle of indemnity in valued marine policies. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.academia.edu/2762592/Marine_Insurance_Law-Principle_of_Indemnity_in_Valued_Marine_Policies, 30.04.2014
14. Rose, F.D. Marine Insurance: Law and Practice, 2nd ed. London: Infroma, 2012.
15. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi (koost.) Võlaõigusseadus II, 2.-7. osa (§§ 208-618) kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2007

16. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, K. Saare. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012
17. Münchener Kommentar zum VVG. Beck online. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=/bibdata/komm/MuekoVVG/cont/MuekoVVG.htm>, 30.04.2014

Kasutatud õigusaktid

18. Gesetz über den Versicherungsvertrag. 30. Mai 1908. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.umwelt-online.de/recht/allgemei/wirtschaft/vertrag/vvgz1908.htm>, 30.04.2014
19. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002. RT I 2002, 35, 216...RT I, 13.03.2014, 103.
20. Võlaõigusseadus. 26.09.2001. RT I 2001, 81, 487... RT I, 29.11.2013, 4.
21. Versicherungsvertragsgesetz. In der seit dem 1. Januar 2008 geltenden Fassung. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.gesetze-im-internet.de/vvg_2008/index.html, 30.04.2014

Kasutatud kohtulahendid

22. Riigikohtu 18.01.2006 otsus 3-2-1-155-05
23. Riigikohtu tsiviilkollegiumi 25.10.2006 otsus 3-2-1-90-06
24. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 28. novembri 2007 a. otsus 3-2-1-106-07
25. Tallinna Ringkonnakohtu 21.04.2006 otsus 2-03-270
26. Castellain v. Preston. Q.B.D. 380, 386. Inglismaa ja Wales'i apellatsioonikohus. (*Supreme Court of Judicature. Court of Appeal*). Arvutivõrgus kättesaadav: [http://international.westlaw.com.ezproxy.utlib.ee/result/default.wl?mt=316&origin=Search&tempinfo=%7cMethodTNC%7cdbUK-RPTS-ALL%7cforcepznTrue%7csubntemplateCaseTEFTUK%7ctidftteuk_u%7cCaseTypeFTUKUFNUK-RPTS-ALL%7cPartyNamesFNcastellain+preston%7cPartyNamesCNAnd&query=TI\(CASTELLAIN+%26+PRESTON\)&method=TNC&db=UK-RPTS-ALL&rlt=CLID_QRYRLT11937581874&rltdb=CLID_DB95687581874&service=Se](http://international.westlaw.com.ezproxy.utlib.ee/result/default.wl?mt=316&origin=Search&tempinfo=%7cMethodTNC%7cdbUK-RPTS-ALL%7cforcepznTrue%7csubntemplateCaseTEFTUK%7ctidftteuk_u%7cCaseTypeFTUKUFNUK-RPTS-ALL%7cPartyNamesFNcastellain+preston%7cPartyNamesCNAnd&query=TI(CASTELLAIN+%26+PRESTON)&method=TNC&db=UK-RPTS-ALL&rlt=CLID_QRYRLT11937581874&rltdb=CLID_DB95687581874&service=Se)

arch&eq=welcome%2f316&rp=%2fwelcome%2f316%2fdefault.wl&sp=inttartu2-000&srch=TRUE&vr=2.0&action=Search&sv=Split&fmqv=s&fn=_top&rs=WLIN14.01, 30.04.2014

27. Irving v. Manning. 1847. Inglismaa ja Walesi Ülemkohus (endine *Court of Queen's Bench*) Arvutivõrgus kättesaadav: [http://international.westlaw.com.ezproxy.utlib.ee/result/default.wl?mt=316&origin=Search&tempinfo=%7cMethodTNC%7cdbUK-RPTS-ALL%7cforcepznTrue%7csubntemplateCaseTEFTUK%7ctidftteuk_u%7cCaseTypeFTUKUFNUK-RPTS-ALL%7cPartyNamesFNirving+manning%7cPartyNamesCNAnd&query=TI\(IRVING+%26+MANNING\)&method=TNC&db=UK-RPTS-ALL&rlt=CLID_QRYRLT883374118874&rltdb=CLID_DB949164018874&service=Search&eq=welcome%2f316&rp=%2fwelcome%2f316%2fdefault.wl&sp=inttartu2-000&srch=TRUE&vr=2.0&action=Search&sv=Split&fmqv=s&fn=_top&rs=WLIN14.01, 30.04.2014](http://international.westlaw.com.ezproxy.utlib.ee/result/default.wl?mt=316&origin=Search&tempinfo=%7cMethodTNC%7cdbUK-RPTS-ALL%7cforcepznTrue%7csubntemplateCaseTEFTUK%7ctidftteuk_u%7cCaseTypeFTUKUFNUK-RPTS-ALL%7cPartyNamesFNirving+manning%7cPartyNamesCNAnd&query=TI(IRVING+%26+MANNING)&method=TNC&db=UK-RPTS-ALL&rlt=CLID_QRYRLT883374118874&rltdb=CLID_DB949164018874&service=Search&eq=welcome%2f316&rp=%2fwelcome%2f316%2fdefault.wl&sp=inttartu2-000&srch=TRUE&vr=2.0&action=Search&sv=Split&fmqv=s&fn=_top&rs=WLIN14.01, 30.04.2014)

Kasutatud tüüptingimused

28. Ergo kodukindlustuse tingimused (maksi) KT.0910.13 – arvutivõrgus kättesaadav: https://www.ergo.ee/files/Kodu_koguriski_tingimused_KT.0910.13.pdf, 30.04.2014
29. If kindlustuse kodukindlustuse tüüptingimused TEK-K-20111 – arvutivõrgus kättesaadav: <http://tingimused.if.ee/ViewPDF.aspx?ID=694b6ca2-6126-4337-9c4c-4bcbff75309c>, 30.04.2014
30. RSA kodukindlustuse tingimused (kehtivad alates 26.08.2013) – arvutivõrgus kättesaadav: http://www.rsagroup.ee/tingimused/Kodukindlustuse_tingimused_K100-2013-EST.pdf, 30.04.2014
31. Salva kodukindlustuse tingimused – arvutivõrgus kättesaadav: https://www.salva24.ee/doc/Kodukindlustuse_tingimused.pdf, 30.04.2014
32. Seesam kodukindlustuse varakindlustuse tingimused (kehtivad alates 15.11.2013) – arvutivõrgus kättesaadav: [http://www.seesam.ee/uploads/files/household-insurance/Kodukindlustuse_tingimused_varakindlustus_1_2013_\(15.11.2013\)_EST.pdf](http://www.seesam.ee/uploads/files/household-insurance/Kodukindlustuse_tingimused_varakindlustus_1_2013_(15.11.2013)_EST.pdf), 30.04.2014

33. Swedbank kodukindlustuse tingimused – arvutivõrgus kättesaadav:
https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/insurance/home/cond_homeins_est_2013_04_01.pdf, 30.04.2014

Muud materjalid

34. Eesti Kindlustusseltside Liidu kindlustusturu statistika seisuga 01.03.2012. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.eksl.ee/images/files/Kindlustusturg_2011_4kv.pdf, 30.04.2014
35. Finantsinspektsiooni finantsteenuste turu andmed kindlustusseltside kohta. 30.06.2013. Arvutivõrgus kättesaadav: www.fi.ee, 30.04.2014
36. Kodukindlustuse hea tava. 2013. Arvutivõrgus kättesaadav:
[http://www.eksl.ee/images/files/Hea_tava_kodukindlustus\(14\).pdf](http://www.eksl.ee/images/files/Hea_tava_kodukindlustus(14).pdf), 30.04.2014
37. Kooseluseaduse eelnõu. 650 SE. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=ea84e71c-291a-4c91-88b0-bd64af650d21&>, 30.04.2014
38. Võlaõigusseaduse seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain2&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=991610001, 30.04.2014
39. Principles of European Insurance Contract Law (PEICL). Common Frame of Reference. 01.08.2009. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/restatement/sprachfassungen/peicl-en.pdf>, 30.04.2014.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaisa Laidvee, (sünnikuupäev: 17.09.1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

“Asjade kogum kui spetsiifiline kindlustustööde”, mille juhendaja on Janno Lahe,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 05.05.2014